

ספר תקצירים

מושבי תשע"ב-תשע"ג / 2013-2012

עורכת:
אסתר הרצוג

שער קדמי:
אשת השנה של פרלמנט נשים:
ד"ר מרינה סולודקין ז"ל (1952-2013), אשת מופת באומץ ליבה, ביושרתה ובצניעותה,
שפעלה במסירות יוצאת דופן למען המוחלשים בחברה.

שער אחורי:
גברי השנה:
יהודה שביט ז"ל (1951-2013), ראש המועצה האזורית מטה אשר
יונס מרעי, ראש מועצת פרדיס
עז א-דין אל-עמאש, ראש מועצת ג'סר א-זרקא (עד לבחירות בספטמבר)
ראשי יישובים המצטיינים בקידום נשים בתמיכה ציבורית וכלכלית.

שביט בן-אריה, מצטיין בהנחלת מורשת נשים מנהיגות
(מחבר הספר: חברות הכנסת - נשים מובילות בישראל)

עורכת: אסתר הרצוג
עיצוב, גרפיקה ועימוד: סימון דהן - "סימון עיצובים"

דצמבר 2013
© כל הזכויות שמורות

www.w-p.co.il

הוועדה המייעצת של פרלמנט נשים
מודה **לגב' רעיה שטראוס בן דרור**,
על התרומה הנדיבה שאפשרה את
ההוצאה לאור של ספר התקצירים

פתח דבר

פרופ' יפה ברלוביץ
יו"ר בפועל, האגודה הישראלית ללימודים פמיניסטיים וחקר המגדר

הצירוף 'פרלמנט נשים' תמיד מהלך עלי קסם, אולי מאז שקראתי את המחזה של אריסטופנס **נשים בפרלמנט** (Assembly of Women)*. ואכן רק מחזאי כמו אריסטופנס העז להעלות אפשרות בה נשים ישלטו באתונה ויקימו שם חוקה נשית שכולה מבוססת על שוויון חברתי (לרבות אהבה חופשית). אמנם כדי לגונן על עצמו, כגבר, העמיד אריסטופנס מחזה זה כקומדיה (כלומר, אל תקחו את הדברים ברצינות), אבל באמצעות קומדיה זו, הוא למעשה שיחרר את כל האוטופיות ההזויות שלו בדבר ממשל פרלמנטארי שכל גבר חולם עליו.

אבל אם ביוון העתיקה רק השתעשעו ברעיון של נשים מחוקקות, בארץ ישראל של היישוב החדש ניסו ליישם זאת. אמנם במשך אלפיים שנות גלות לא הייתה לנשים כל זכות לבחור ולהיבחר בוועדי הקהילות שלהן, אבל בארץ ישראל של התחייה הלאומית, הן התחילו להיאבק עבור זכות הצבעה, במטרה לבחור בנשים ולהיבחר כנשים לפרלמנט של היישוב היהודי דאז ("כנסת ישראל", או "אסיפת הנבחרים"). כבר ב-1920 קמה מפלגה של נשים (בלתי תלויה), שנבחרו ממנה נציגות ראשונות לאסיפת הנבחרים, וכך גם בבחירות לכנסת הראשונה של מדינת ישראל הצעירה - התארגנה מפלגה של נשים שרצה לבחירות (ויצ"ו), ונציגה שלה (רחל כגן) נבחרה.

מאז לא נכנסה אף מפלגת נשים לכנסת, וחבל. אבל ב-1999 נפל דבר, כאשר הוקם פרלמנט אלטרנטיבי על ידי קבוצת נשים ובראשן פרופ' אסתר הרצוג (מרצה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה במכללה האקדמית בבית ברל ובמכללת לוינסקי). אני זוכרת בריגשה רבה את המפגש הראשון של 'פרלמנט נשים' זה. הוא התקיים באולם גדול בהרצליה (יעל גרמן, ראשת עיריית הרצליה דאז, וחברה בקבוצה המייסדת, לקחה עליה את החסות על הפרלמנט) ומאות נשים מילאו את האולם עד אפס מקום. היתה שם תחושה של מעמד מכונן.

כידוע, במהלך שנות ה-70 צצו הארגונים הפמיניסטיים הראשונים והפעילויות שלהם בשטח, ובשנות ה-80 הצטרפה האקדמיה - עם החטיבות הראשונות ללימודי נשים באוניברסיטאות ובמכללות, ועם הכנסים והפורומים העיוניים בסוגיות נשים ומגדר. אך במה עממית לכל - פתוחה לכל אישה להרים את קולה בצורה חופשית ודמוקרטית (מכל קצווי החברה, ההשכלה והדעה), ולדון בענייניה כאישה בין נשים ולמען נשים - זהו חידושו של 'פרלמנט נשים', וזהו ייחודו.

ורק כדי להמחיש כמה קוים מייחדים, אומר כך: 'פרלמנט נשים' הוא במה שהולכת עם נשים אל נשים לכל מקום בארץ שמוכן לארח אותה. זה לא פרלמנט קבוע ומקובע, שיש לעלות אליו לרגל. זהו גוף נע וזורם מהמרכז לפריפריה ולהפך, המגיע אל הנשים בקריית שמונה ובמצפה רמון, ברמת גן ובפרדיס, במודיעין ובנתניה, בקריית גת ובטירה. כך בכל מקום, נשים נפגשות עם נשים ללא הבדל מגזר, מעמד, לאום או דת - לנהל שיג ושיח בכל פעם בנושא מטריד אחר: תקציב המדינה, שוק העבודה, שלום ובטחון, חינוך, פנסיה, אלימות במשפחה, תחרויות מלכת היופי, סחר בנשים, איכות הסביבה, חזקת הגיל הרך, ומה לא.

כאמור, כל מפגש פרלמנטרי כזה מתחיל בהצגת הנושא על ידי נשים מקצועיות, הדנות בו בצורה מקיפה הן מההיבט התיאורטי והן מההיבט המעשי – אבל ההמשך הוא כולו של הקהל. כאן פורצת הפעילות הפרלמנטרית בכל עוצמתה, כאשר נשים מהקהל קמות ואומרות את דבריהן שלהן: מסכימות עם הנאמר, חולקות עליו, מביאות סיפור רלוואנטי מעצמן, שואלות שאלות, משיגות על הדעות האחרות, ואם השעון לא היה מגביל, הדיונים היו רק נמשכים ונמשכים.

כך כבר ארבע עשרה שנה, כך כבר 75 מושבים, כאשר סוד כוחה של פעילות פרלמנטרית זו הוא ההתמדה והעקביות, שחוזרת ומורה לנו עד כמה אנחנו זקוקות לה. שהרי אם אנחנו הנשים לא נעסוק בענייננו אנו – מי יעסוק? אמנם ב'כנסת' הנוכחית גדל מספר הח"כיות (וביניהן ח"כיות פמיניסטיות), אבל 'הכנסת' היא אחרי הכל מוסד גברי, ולא תמיד איכפת לה מאיתנו. לכן, קיומו של פרלמנט אלטרנטיבי זה הוא כה קריטי לנו כאן ועכשיו: הוא מנסח בפנינו את הבעיות המרכזיות שלנו כנשים; הוא נותן לנו כלים להיאבק ולתבוע מהמוסדות את המגיע לנו; ובה בעת, הוא מחזק אותנו לתת גיבוי וכוח לאלה שמייצגות (או מייצגים) אותנו בכנסת ובממשלה. לכן אני קוראת לכל אישה שאיכפת לה ממצבנו, להצטרף ל'פרלמנט נשים', לבוא ולקחת חלק בדיונים העושים כל אחת מאיתנו 'פרלמנטרית', עם עמדה פוליטית ועם מודעות למקום שלנו במדינה הזאת.

תודתי ל'פרלמנט נשים' על פעילות חברתית פורה זו, וברכותי לשנה חדשה של דיונים והישגים.

*__מהפכת הנשים או אספת הנשים__ (ביוונית: Ἐκκλησιάζουσαι) היא מחזה יווני שנכתב על ידי המחזאי היווני אריסטופנס בשנת 392 לפנה"ס. המחזה הוא קומדיה הדנה ביחסים בין גברים לנשים ובפוליטיקה.

המחזה מתאר קבוצה של נשים שבראשן עומדת פראקסאגורה, המחליטה לתפוס את השליטה באתונה מידי הגברים. הנשים, בתחפושת של גברים, מגיעות לאספת העם ומשכנעות גברים להצביע עימן למען העברת השלטון לידי הנשים, בטענה שהדבר טרם נוסה ויש לנסותו.

הנשים מקימות ממשלה שיתופית (מעין קומוניזם) בה המדינה אחראית להאכיל, לספק מגורים ועבודה לכל תושבי אתונה. כמו כן הממשל של הנשים כופה "שוויון" על הגברים בכך שהוא מתיר לגבר לקיים יחסי מין עם אישה צעירה ויפה רק לאחר שקיים יחסי מין עם אישה מבוגרת ומכוערת ממנה.

בכך הקומדיה בוחנת את הרעיון לפיו הנשים, שאינן מורשות להחזיק רכוש ביוון העתיקה, תעדפנה מצב בו הרכוש מחולק באופן שווה בין כולם.

המחזה מהווה ביקורת על השלטון האוליגרכי של תקופת המלחמה, והרצון להשיב את הדמוקרטיה לאחריה, תוך הרחבתה לכלול את הנשים.

ויקיפדיה: http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%9E%D7%94%D7%A4%D7%9B%D7%AA_%D7%94%D7%A0%D7%A9%D7%99%D7%9D

פרלמנט נשים

במה חודשית לפוליטיקה מזווית אחרת, לדיון ביקורתי ופמיניסטי
על המדיניות השלטת והשיח הציבורי הרווח בישראל

פרופ' אסתר הרצוג
מרכזת פרלמנט נשים

הרקע והמטרות של הפרלמנט

פרלמנט נשים הוקם בנובמבר 1999, על ידי תנועת ש.י.ן, לשוויון ייצוג נשים, ה"ן (הרצליה נשים), קרן פרידריך אברט, מכללת בית ברל ועיריית הרצלייה.

במהלך שלוש עשרה שנות פעילותו קיים הפרלמנט 75 מושבים (ועוד שבעה התקיימו במסגרת פרלמנט נערות). שנערכו ברשויות המקומיות: הרצליה, קריית שמונה, באר-שבע, ירושלים, תל אביב, חיפה, חולון, פקיעין, כפר-סבא, רמת-גן, גבעתיים, ראש העין, בית חשמונאי, טירה, דליית אל-כרמל, כפר-יונה, ראשון לציון, ג'יסר א-זרקא, שוהם, פארדיס, כפר-סבא, גני תקווה, בת-ים, מודיעין, מצפה רמון, קצרין, קריית גת; במועצות אזוריות: גזר, לב השרון ומטה אשר; במסגרות: מכללת בית ברל, בית הסוהר לנשים נווה תרצה, בסיס צה"ל בצריפין, במכללת אלקאסמי ובמכללת ספיר (בכנס שדרות).

מושבי הפרלמנט מימשו במלואן את המטרות המקוריות של המקימות:

● **יצירת בולטות לפן הפמיניסטי בשיח הציבורי** ולעמדות מקוריות וביקורתיות של נשים ממגוון מסגרות השתייכות ועשייה. מושבי הפרלמנט עסקו בנושאים מגוונים והם הדגישו את ההיבט הפמיניסטי בכל נושא: סוגיית תקציב המדינה, שכר המינימום, מדיניות החינוך והרווחה, סוגיות של שלום, מלחמה, תקשורת וכלכלה, אלימות, פשע וטרור, תחרויות יופי ודוגמנות, זנות, סחר בנשים ופורנוגרפיה, שירות צבאי, קשרי הון ושלטון, יזמות, השכלה, חזקת הגיל הרך, מעמד המורות, יחסי פריפריה-מרכז, בחירות לרשויות המקומיות ולכנסת, משפחה וקריירה, תעסוקת נשים, ספורט, משטרה, השוואה מזווית של נשים, מנהיגות ותקרת הזכוכית, הוצאת ילדים מביתם על ידי מוסדות השלטון, מאז פרשת ילדי תימן ועד היום; ונושאים נוספים.

● **השגת בולטות לנשים מוכשרות בעלות תרומה ייחודית והישגים חברתיים ומקצועיים** בחיים הציבוריים בישראל. כ-450 דוברות הציגו עמדות, עדויות, ופרשנויות במושבי הפרלמנט. הן ייצגו קולות של נשים בישראל, מתחומי הפרופסיות, האקדמיה, הפעילות החברתית והיצירה האמנותית. הדוברות באו מקבוצות רבות ומגוונות: יהודיות, ערביות, מזרחיות, אשכנזיות, ותיקות, עולות חדשות, צעירות, מבוגרות, דתיות, חילוניות, לסביות, ימניות, שמאלניות ועוד. הן ביטאו את העובדה שלנשים בישראל יש צורך, רצון ויכולת להשמיע דעות ייחודיות ולהשפיע על המציאות;

יצירת פורום ציבורי פתוח וייחודי, המפגיש לדיון והידברות קבוצות נשים שונות ומגוונות, מכל גווני הקשת הפוליטית, בעלות רמות השכלה ועיסוקים שונים, בנות גילאים שונים וכיוצב'.

הישגי פרלמנט נשים

לדיוני הפרלמנט היו השפעות מרחיקות לכת בכוונים שונים:

● הפרלמנט העלה לראשונה לדיון ציבורי נושאים כמו סחר בנשים, זנות, פורנוגרפיה ופרסום פוגע, חזקת הגיל הרך, מועמדות נשים להסתדרות המורים ולנשיאות המדינה, נשים וספורט, נשים ושואה ועוד. בדיונים עלו נקודות ראות שונות והדוברות תבעו

נקיטת צעדים מעשיים לטיפול הרשויות ושינוי מדיניות והחלטות בנושאים אלה. במושבים שונים הובעה ביקורת נוקבת ואמיצה נגד מוקדי ומנגנוני שליטה בישראל והוקעו השחיתות, הדיכוי, האפליה והמדיניות המשמרת מצוקה ופערים חברתיים.

● בעקבות דיוני הפרלמנט בנושא הפורנוגרפיה הוקמה קואליציה של ארגוני נשים וארגונים חברתיים למאבק בפורנוגרפיה. בזכות פעילות זו עלה נושא הפורנוגרפיה לסדר היום הציבורי ואף עבר בכנסת **חוק נגד שידורי פורנוגרפיה** בטלויזיה;

● בעקבות דיוני הפרלמנט בראש העין על **הוצאת ילדים מרשות הוריהם,** מאז פרשת ילדי תימן ועד היום, הוקמה קואליציה של ארגוני נשים וארגונים חברתיים, שפעלה לשינוי המדיניות הממשלתית בסוגיה זו ולהעברת מרכז הכובד של הטיפול ברווחת הילד למשפחה ולקהילה. המשכה של פעילות זו כיום היא במסגרת ע.ל.י.ה, עמותה לזכויות ילדים והורים, שהקימה לובי בכנסת בשיתוף עם ח"כ ד"ר מרינה סולודקין ז"ל למען שינוי מדיניות הרווחה בסוגיית ילדים ונוער בסיכון.

מותה של ד"ר מרינה סולודקין הוא אבידה קשה ביותר למאבק, שבו היא הייתה שותפה מרכזית.

ד"ר מרינה סולודקין ז"ל בישיבת השדולה נגד הוצאת ילדים ממשפחותיהם. ח"כ לשעבר שלמה מולא משמאלה ופרופ' אסתר הרצוג מימינה.

● דיוני הפרלמנט על יחסי יהודים-ערבים הצמיחו **רשת נשים מנהיגות, יהודיות וערביות - אנואר** (אורות, בערבית), שפעלה לקידום נשים בישראל ולמען שוויון בין הקבוצות. אנואר ארגנה סמינרים וכנסים משותפים בשפיים, במכללת בית ברל, בפקיעין, בכפר ערה, בקלנסואה, בהרצליה, בנצרת ובמכללת אל-קאסמי. הכנסים עסקו ב"מעמד האישה" בקבוצות החברתיות-דתיות השונות, ב"נכבה", במקומן של נשים בפוליטיקה, במלחמת לבנון השניה ועוד; במסגרת פעילות זו עסקה אנואר (בתשס"ה) ביצירת רשת נשים משותפת לאנואר ולנשים בג'סר א-זרקא וארגנה את מושב הפרלמנט על "נשים נגד נשק" אשר הוקיע את השימוש הנרחב בנשק על-ידי גברים בכפר בפרט ובחברה הישראלית בכלל; אנואר ליוותה את פרויקט העצמת נשים בפרדיס (שהחל בתשס"ח והתרחב בתשע'א לג'יסר א-זרקא ולעין אל-סהלה), אשר הצמיח יזמות כלכלית וקבוצת כוח פוליטית בעלת השפעה בבחירות לרשות המקומית.

● פרלמנט נשים הוביל בספטמבר 2005, להקמת קואליציית ארגוני נשים למען אמהות וילדים, **נגד ביטול "חזקת הגיל הרך"**, הקובע כי ילדים עד גיל 6, להורים מתגרשים, יישארו אצל אימם. הקואליציה הצליחה לעורר דיון ציבורי נרחב וביקורת קשה על ציפי לבני שהקימה, בתפקידה כשרת משפטים, את ועדת שניט ונתנה בידה מנדט לבטל את הסעיף. הקואליציה הצליחה למנוע, עד כה, את ביטול הסעיף. לקראת פרסום המלצות ועדת שניט, התארגנה קואליציה של "אמהות למען ילדים", בהמשך לקואליציה הקודמת, כדי להציג בפני הציבור את ההשלכות ההרסניות של ביטול סעיף חזקת הגיל הרך ולמנוע את מימוש הביטול. פרלמנט נשים הוקיע במהלך המאבק נגד ביטול חזקת הגיל הרך, מאז הקמת ועדת שניט, את האלימות של ארגוני הגברים נגד הפעילות הפמיניסטית בנושא.

● פרלמנט נשים היה שותף להקמת קואליציית ארגונים פמיניסטיים לקראת **בחירות 2006** וערך מושב שבו הציגו חברות הקואליציה **"עקרונות חברתיים כלכליים"** בפני נציגי הסיעות המתמודדות.

● הפרלמנט פתח בקמפיין למען **בחירת אישה ראשונה לנשיאת המדינה.** בעקבות המושב שעסק בנושא זה, ואשר בו הוצגה מועמדותן של שש נשים, הודיעה ח"כ קולט אביטל על התמודדותה.

● פרלמנט נשים היה הגוף הציבורי הראשון ש**הוקיע את היציאה למלחמת לבנון השניה** והתריע על הפגיעה הקשה באוכלוסיה האזרחית משני צידי הגבול.

● במושב על גינקולוגיה שהתקיים ב-2006 קרא פרלמנט נשים להכיר בחשיבות השגת **דומיננטיות של נשים בתחום הגינקולוגיה.**

ד"ר רחל אדטו, ח"כ לשעבר, בדיון

● הפרלמנט היה ארגון הנשים היחיד שהביע תמיכה עקבית במאבקי המורים על שכרם ותנאי עבודתם. במושב הפרלמנט, שהתקיים ערב הבחירות להסתדרות המורים ב-2006, הודיע הפרלמנט על **תמיכה ביפה בן-דוד לראשות הסתדרות המורים.** במושב נוסף שעסק במאבקי המורים הוקיע הפרלמנט את כניעת הסתדרות המורים להסכם המבזה שנכפה על המורים ו**תמך בענת שניידר במאבקה נגד קבלת הסכם "אופק חדש".** בבחירות שהתקיימו ב-5 באפריל 2011 התגייס פרלמנט נשים **לסייע לגילה קליין בהתמודדותה על ראשות הסתדרות המורים מול יוסי וסרמן,** וכתוצאה מתמיכה נחושה זו איבד הפרלמנט את תמיכת קרן אברט וקשריו עם הקרן באו אל קצם.

טלי חרותי-סובר עורכת מדורי ניהול, יזמות וקריירה בדה-מרקר. פרסמה כתבות בהן נחשפה דרך ההתנהלות המושחתת של הנהגת הסתדרות המורים[1]

● פרלמנט הנשים תומך בעקביות בנשים המתמודדות בבחירות לרשויות המקומיות ולכנסת. בבחירות לכנסת ה-18, ב-2009, הוא העלה לדיון ציבורי את רעיון **הקמת "מינהל נשים"**, שאותו הקימה יעל גרמן עם בחירתה לראשות העיר הרצלייה ב-1998 ואשר צמח גם בזכות פעילותן של עמותת ה"ן (הרצליה נשים) ועמותת ש.י.ן, לשוויון ייצוג נשים.

● פרלמנט נשים תמך במועמדותה של **ציפי לבני לראשות הממשלה** בבחירות האחרונות (מרץ 2009) ואף זכה להכרת תודתה בהופעתה בפרלמנט נשים שהתקיים בהרצליה לאחר נצחונה. גם בהתמודדותה מול שאול מופז על ראשות "קדימה" תמך פרלמנט נשים בלבני. אך, עם פרסום רשימת המועמדים של ה"תנועה" לכנסת ה-19, בראשות לבני, שבה האישה הראשונה הייתה במקום 9 ופמיניסטיות בולטות כמו אורית זוארץ וד"ר רחל אדטו הורחקו למקומות בלתי ריאליים, **גינה פרלמנט נשים את מהלכיה של לבני.**

ציפי לבני, במושב הפרלמנט בהרצליה, מודה לפרלמנט על תמיכתו בהתמודדותה על ראשות הממשלה

● פרלמנט נשים **הצטרף למגוון יוזמות של ארגוני נשים** במאבק נגד ביזוי נשים, כמו במאבק נגד קמפיין השיווק של רשת אגדיר (שהשתמש בתמונות המציגות מלצריות המועסקות ברשת באופן מבזה), במאבקים על הבטחת ייצוג של נשים בוועדות ממלכתיות (כמו למשל בדרישה למנות נשים בוועדת טירקל). הפרלמנט שותף למאבק הקואליציה נגד הדרת נשים.

● פרלמנט נשים הקים, ביחד עם עיריית בת ים את **פרלמנט נערות**, שהוא במה לדיון בסוגיות המעסיקות נערות בישראל, ליצירת שינוי תודעתי אצלן ובסביבתן ולעידוד המאבק על מעמדן וזכויותיהן של נערות בחברה. במהלך תש"ע, תשע"א, תשע"ב ותשע"ג התקיימו שבעה אירועים של פרלמנט נערות. הראשון התקיים בבת ים והוא עסק ב"איך ניתן להשפיע על המציאות

1. http://www.themarker.com/career/1.2063050
http://www.themarker.com/career/1.2075087
http://www.themarker.com/career/1.2099748
http://www.themarker.com/career/1.2111992

מעגל דיון במסגרת כנס פרלמנט נערות בכפר סבא

החברתית?". האירוע השני התקיים במסגרת כנס שדרות לחברה והוא עסק במציאות הבית-ספרית עבור נערות. האירוע השלישי, שהתקיים בבת ים, התמקד במקומן של נערות במאבקים לשינוי חברתי ובאירוע הרביעי, שהתקיים בגבעתיים, נידון נושא המין והמיניות. במרץ 2011 ובמרץ 2012 ביקרה בכנסת, לרגל יום האישה הבינלאומי, קבוצה של נערות יהודיות וערביות מכל רחבי הארץ, במסגרת פרויקט הכשרת נערות בהליכי חקיקה בכנסת. במהלך הביקורים נפגשו הנערות עם חברות כנסת, שמעו הרצאות והציגו יוזמות חקיקה שלהן.

הוועדה המייעצת

בוועדה המייעצת המלווה את פרלמנט נשים חברות נשים מתחומי פעילות שונים באקדמיה, במישור הציבורי-חברתי ובתחומים מקצועיים:

- **פרופ' אסתר הרצוג** – אנתרופולוגית חברתית, מרכזת פרלמנט נשים;
- **יעל גרמן** – שרת הבריאות וראשת העיר הרצלייה לשעבר;
- **ענת לבנת** – יועצת ראש העיר בת ים למעמד האישה;
- **אילנה שמאי** –עובדת סוציאלית ופעילה חברתית;
- **נסיה שטרסבורג** – יועצת ראש העיר למעמד האישה בכפר סבא;
- **ד"ר אירית דלומי** – מרצה במכללה האקדמית הערבית לחינוך בחיפה ופעילה חברתית;
- **אורנית לוי-ספקטור** – מנהלת פרויקטים חברתיים;
- **יוכי יהל** – יו"ר הארגון הארצי היציג להגנת הדייר;
- **ד"ר לינדה עפרוני** – כלכלנית ומשפטנית;
- **גילה קליין** – יו"ר סיעת נח"ל בהסתדרות המורים;
- **בריל ברגמן** – יועצת ראש העיר רמת גן למעמד האישה;
- **פרופ' יפה ברלוביץ'** – חוקרת ספרות באוניברסיטת בר אילן וראש האגודה הישראלית ללימודים פמיניסטיים וחקר המגדר;
- **הוניידה עסאף** – עובדת סוציאלית ומנחת קבוצות נשים;
- **ציפי גליקמן** – פעילה חברתית;
- **סרין אנג'ל** – יו"ר משותפת של תנועת ש.י.ן לשוויון ייצוג נשים;
- **עו"ד יונה מרקוביץ'** – משפטנית, יו"ר עמותת ה"ן, הרצליה נשים, לשעבר;
- **רחל מזרחי** – מזכירה בכירה בעיריית בת ים;
- **יונת קלר** – מנכ"לית משותפת בעמותת ע.ל.י.ה, למען זכויות ילדים והורים;
- **נחמה דיכנה** – מנכ"לית משותפת בעמותת ע.ל.י.ה, למען זכויות ילדים והורים;
- **נדין הולנדר** – מנכ"לית עמותת "לראות", לחקר בריאות העין ומניעת עיוורון בישראל;
- **וטפה עמאש** – מרכזת פרויקט "להיוולד מחדש" בג'סר א-זרקא;
- **איבתיסאם מאחמיד** – רכזת נשים במועצת פארדיס, מרכזת פרויקט: להיוולד מחדש;
- **נילי אלון** – יועצת ראש המועצה האזורית מטה אשר למעמד האישה;
- **מרב מיכאלי** – ח"כ ועיתונאית לשעבר;
- **גולדי קורן** – דוברת ואשת יחסי ציבור;
- **רע'דה מסאלחה** – עובדת סוציאלית ומרכזת תכנית הגיל הרך במכללת אלקסמי;
- **רות רזניק** – יו"ר ל.א, לחימה באלימות, מייסדת ומנהלת מקלטים לנשים מוכות;
- **איריס אברהם** – סגנית ראש עיריית גבעתיים;
- **ד"ר צביה ולדן** – חוקרת לשון, מרצה במכללת בית ברל;
- **אילנה שושן** – מפיקת קולנוע ופעילה חברתית למען נשים;
- **מלי דה-קאלו** – אמנית ופעילה חברתית למען נשים;
- **לירון בן-יעקב** – דוברת פרלמנט נשים;

מושבי פרלמנט נשים ופרלמנט נערות

בספר זה כרוכים תקצירי הדיונים במושבי פרלמנט נשים ומושבי פרלמנט נערות במהלך שנת 2012–2013.

המושב הראשון של פרלמנט נשים בשנת 2012 התקיים ב-25 במרץ באשכול פיס בבת ים, בחסות ויקטור טל, סגן ראש העיר ובשיתוף עם ענת לבנת, יועצת ראש העיר למעמד האישה. נושא המושב היה: **נשים מנצחות – ספורט נשים בין עבר לעתיד.** הנחתה את הדיון לינוי בר גפן. הדוברות במושב היו: שלומית ניר טור, מורן בצר ומיכל סיון. בפתיחת האירוע התקיים משחק כדורשת ידידותי בין נציגות פרלמנט נשים וקבוצת כדורשת בת ים. המועדון הישראלי לכדורשת נשים ארגן את המשחק.

בדיון הודגשה חשיבותו העצומה של העיסוק בספורט: הוא מפתח כישורי חיים, עבודת צוות, יכולות התמודדות, קבלת החלטות, ביטחון עצמי, חשיבה חיובית, התמדה ועוד.

פעילות המועדון הישראלי לכדורשת נשים הוצגה כדוגמא ליכולת התארגנות של נשים "מלמטה", למען מטרה משותפת. מועדון הכדורשת פתח את הענף מבלי שממסד הספורט בישראל הכיר בו. בזכות המועדון אלפי נשים מפיקות הנאה מהשילוב בין יזמות חברתית וספורט.

הדוברות הדגישו כי דלות ייצוגן של נשים בהנהגת ארגוני ספורט בישראל קשורה להגמוניה הגברית בכל תחומי החברה וכי נחוצה חשיבה אלטרנטיבית ביחס למבנה ולשיטת הבחירות בארגוני הספורט, המרחיקים נשים, שהיו יכולות לתרום רבות לקידום הספורט בישראל.

המושב השני התקיים ב-8 ביוני באודיטוריום בית לוחמי הגטאות, בחסות יהודה שביט ז"ל, ראש המועצה האזורית מטה אשר (אשר הלך לעולמו בתוך ימי סיום עריכת הספר), ובשיתוף עם נילי אלון, יועצת ראש המועצה למעמד האישה. נושא המושב היה: **אמא אישה שורדת – בנות, אמהות ושואה.** ציפי נוה הנחתה את הדיון והדוברות היו: ד"ר בתיה ברוטין, טל בשן וטלי שנר. סרטה של שושי בן-חמו, *שורשי בשני נופים שונים*, על נסיעתן של לילה הונדרט ובנותיה לגרודנאו, הוצג בסיום הדיון. בסופו של האירוע התקיים סיור מודרך למשתתפות/ים במוזיאון.

בדיון נטען כי נשים ששרדו את השואה מביאות אל תוך חווית האימהות שלהן את הפגיעה, את חווית הנטישה, האובדנים, הטראומות, החרדות וההדחקות. אך הודגש גם שהן מביאות איתן את הכוחות והעוצמות שאפשרו להן לשרוד.

טענה נוספת שעלתה היא כי בני ובנות "דור שני" קיבלו מסר לא מודע מהוריהם שעליהם לחוות את השואה והם חשים בצורך כפייתי לחזור אל השואה ולצאת ממנה חיים שוב ושוב.

השתיקה וההשתקה לא תמיד היו קיימים ביחסים בין בנות (ובנים) לאמהות (ואבות). במקרה של רות בונדי, שכתבה על השואה, לא רבץ אף פעם הנושא כעניין שיש להיזהר מלדבר עליו, בינה לבין בתה, טל בשן.

המושב השלישי התקיים ב-8 ביולי בבית ראשונים בגבעתיים, בחסות ראובן בן שחר וח"כ וסגנית השר גילה גמליאל ובשיתוף איריס אברהם, סגנית ראש העיר ומועצת הנשים בעיר. נושא המושב היה: **תכנון עיר ממבט נשי.** במסגרת האירוע הושק פרויקט גבעתיים – עיר ידידותית לנשים. איריס אברהם הנחתה את הדיון והשתתפו בו: יעל גרמן, ד"ר רונית דוידוביץ-מרטון, שולה אגמי וקארן ברונר.

בדיון הוצגה תפיסת העולם מאחורי המושג עיר ידידותית לנשים, כמקדמת היבטים חברתיים ומגדריים וכמאפשרת לכלל קבוצות האוכלוסייה בעיר, לרבות נשים, להשפיע על איכות החיים של כולם ועל סדרי העדיפויות בקבלת ההחלטות. תכנון עיר מנקודת מבט נשית כמוהו כמדד אצבע לתכנון עיר הרגישה למגוון אוכלוסיותיה וקהילותיה. הנשים, המנהלות משק בית תוך ניהול קריירה, עושות שימוש אחר במרחב ובזמן העירוני: נוסעות מהבית לעבודה, מסיעות וקונות, נפגשות, ויוצרות... הן צורכות את העיר ואת שירותיה באופן יומיומי ושוטף.

בדיון נידונה השפעתן של החלטות בנושאי סבסוד חינוך לגיל הרך ותחבורה ציבורית על נשים. דובר

על הקשר בין בריאות, נשיות ועירוניות, על תכנון עיר עם רגישות לסוגיות של חברה, מגדר וקיימות וכן, תוארה היערכותו של השלטון המקומי לקידום הנושא.

המושב הרביעי התקיים ב-17 באוקטובר, במתנ"ס ג'סר א-זרקא, בחסות עז א-דין אל עמאש, ראש המועצה ובשיתוף עם וטפה עמאש, רכזת הפרויקט להיוולד מחדש. הנושא היה: **זכות האישה להשכלה – התמודדות של נשים בחברה הערבית עם חסמים בדרך להשכלה.** הנחתה את הדיון הוניידה עסאף והשתתפו בו: ד"ר האלה אספאניולי, ד"ר נאייפה סריסי, נסרין מזאוי, ליביא עמאש ורג'אא עמאש.

בדיון הוצגו סיפורים אישיים על הרקע והאופן שבו הורחקו נשים מבית הספר בגיל צעיר. ההזדמנות הנוספת לרכוש השכלה (בפרויקט להיוולד מחדש), פותחת פתח לאפשרויות שהיו חסומות בפניהן.

בדיון הודגש הפן המסורתי של החברה הערבית, שחסרה מודעות לזכויות הנשים. ערכיה ומנהגיה הפטריארכאליים סותרים לעיתים את הפרשנויות הדתיות הנאורות. הרצון של נשים ערביות להשתלב בעבודה ובו בזמן לשמור על תפקידן המסורתי, מצמצם את אפשרויות הבחירה שלהן. גם קשיי התחבורה הקיימים מפריעים לשילוב נשים בשוק העבודה המרכזי והמקומי כאחד.

היעדר תמיכה ממשלתית פוגע ביכולת מימוש הזכות לחינוך, בעיקר בעניים, שאין ביכולתם לשלם. ההזדמנות ללמוד תורמת לפיתוח הכישורים האישיים, לחיזוק תחושת הכבוד והערך העצמי, לכבוד לזולת, לחירותו ולזכויות שלו. היא מחזקת את השוויון בין המינים, הכבוד לסביבה ושמירת השלום.

המושב החמישי התקיים ב-28 בנובמבר, לציון יום המאבק באלימות נגד נשים. האירוע התקיים בבית ספיר בכפר סבא, בחסות יהודה בן-חמו, ראש העיר; בשיתוף עו"ד שלי עמרמי, יו"ר מועצת נשים בעיר וחברת המועצה ונסיה שטרסבורג, יועצת ראש העיר למעמד האישה. נושא הדיון היה: **נשים, גברים ומשטרה במלכוד האלימות.** הנחתה: הדס שטייף והשתתפו: ד"ר אראלה שדמי, ד"ר סוזי בן-ברוך, סנ"צ סיגל בר צבי, עו"ד רחל תורן ועו"ד רוני אלוני-סדובניק. יוחנן דנינו, מפכ"ל משטרת ישראל פתח בתיאור ההתמודדות של משטרת ישראל עם אלימות בכלל ואלימות כלפי נשים בפרט. בסיום הערב סיפרה לינור אברג'ל על התמודדותה בעקבות האונס שעברה לאחר שנבחרה למיס עולם ב-1998.

בדבריו ציין המפכ"ל כי מדי שנה נפתחים כ-20,000 תיקי אלימות בין בני זוג ומדווחות כ-4500 פגיעות מיניות. היא מעסיקה כ-6000 שוטרות (15%) במגוון רחב של תפקידים ודרגות (אך שיעור הקצינות נמוך). נאמר בדיון כי אלפי נשים, העוברות התעללות מצד בני זוג אלימים, פוחדות להגן על עצמן מחשש לגורל דומה לזה של כרמלה בוחבוט. משטרת ישראל ומערכת המשפט מפלות בין גברים לנשים באשר לזכות ההגנה העצמית, כפי שניתן ללמוד מסיפור שי דרומי, שיצא זכאי מאשמת הריגה. עלתה גם סוגית הנערות המשוטטות, המהוות טרף קל לסרסורים וסוחרי נשים. רובן מצויות על סף הרס עצמי ופוגעות בעצמן על ידי סמים, אלכוהול וזנות.

האם לפן המגדרי יש משקל בהתנהלות אישה כמפקדת תחנה? סוגיה זו נבחנה בהתייחס לסגירת בית החולים הפסיכיאטרי נווה יעקב על ידי מפקדת תחנת פתח תקוה.

טענה נוספת שעלתה היא שהמשטרה משתמשת בשיטות לוחמה שנוסו בשטחים והועברו לתוך הקו הירוק. שימוש זה בא במקום אסטרטגיות השואפות להתמודד עם תופעות חברתיות.

המושב הששי התקיים ב-4 בדצמבר, באשכול פיס בבת ים, בחסות אסתר פרון, סגנית ראש העיר ובשיתוף עם ענת לבנת, יועצת ראש העיר למעמד האישה. נושא הדיון היה: **בלב העשייה החינוכית – בשולי שוק העבודה: מאבק הסייעות בגני הילדים בחינוך המיוחד ובשילוב, לשיפור מעמדן.** הנחתה את הדיון בילי מוסקונה לרמן והשתתפו בו ח"כ אורית זוארץ, מרב מיכאלי, מיכל רוזין, קארין אלהרר, ד"ר חגית גור-זיו, אלי טרבלסי, גילי אלון וריימונדה מחאמיד.

בדיון נטען כי למרות שהציפיות מהסייעות הלכו והתרבו במהלך השנים, שכרן ומעמדן נשארו כמות שהיו. הובהר כי קיימים פערים ושוני מבחינות רבות

בין הרשויות השונות: בצורת ההעסקה, בשיעורי משרות, בתגמול פעילויות אחה"צ.

גם במסגרת החלת רפורמת אופק חדש הסייעות קיבלו רק 5%, תוספת בעוד שהגננות זכו לתוספת של 17% ואילו סייעות השילוב מועסקות לפי שעה, ללא קביעות והן אינן מקבלות שכר בחגים.

מעמדן של הסייעות לא נתפש כשל נשות חינוך. בדיון עלתה תביעה לשנות את תפיסת התפקיד של הסייעת ולהגדירה כאשת חינוך נוספת בגן. עלתה גם קריאה לסייעות, שהן קבוצה משמעותית מקרב עובדי העיריות, להתמודד על תפקיד בוועד העובדים.

בחודש אוקטובר 2012 התקיימה בגבעתיים, בחסות איריס אברהם סגנית ראש העיר, **פגישה, עם משלחת של פוליטיקאים מהמפלגה הסוציאל-דמוקרטית בגרמניה.** בפגישה תוארו פעילויות פרלמנט נשים על ידי אסתר הרצוג; הוניידה עסאף, תיארה את פרויקט "נשים נולדות מחדש" בג'סר ואת שיתוף הפעולה שלו עם פרלמנט נשים. וכן, ענת לבנת ונערה מבת ים תיארו את הפעילות העניפה בבת ים בתחום העצמת נערות ואת שיתוף הפעולה עם פרלמנט נערות ארצי.

מושבי פרלמנט נערות

כנס היסוד של פרלמנט נערות התקיים ביוני 2010 בבת ים. פרלמנט נערות צמח מתוך דיוני הוועדה המייעצת של פרלמנט נשים, אשר ביקשה להרחיב את מעגלי הדיון הפמיניסטי בקרב נערות ולקדם את השיח הפמיניסטי בסוגיות הקשורות בעולמן של נערות. פרלמנט נערות קם בזכות שיתוף פעולה בין פרלמנט נשים לעיריית בת ים, אשר עשייתה העשירה בקרב נערות במסגרות הפורמליות והבלתי פורמליות בבת-ים הצמיחו קבוצות רבות ופעילויות מגוונות של נערות בעיר.

פרלמנט הנערות נועד לחולל שינוי תודעתי בקרב נערות והסביבה בה הן פועלות. מטרת פרלמנט נערות היא להיות זירה פתוחה ותומכת, בה המשתתפות מפתחות ומקדמות חשיבה ביקורתית ועשייה חברתית-פמיניסטית.

הכותרת של אירוע **פרלמנט נערות החמישי** מאז הקמתו הייתה **כשאגדה הופכת למציאות.** הוא התקיים **בנובמבר 2012, במרכז הנוער בכפר סבא**, בחסות ראש העיר יהודה בן חמו וחברת המועצה ויו"ר מועצת נשים שלי עמרמי. השתתפה באירוע גם ורד סויד, מנכ"ל הרשות למעמד האישה במשרד ראש הממשלה. ארגנו אותו נסיה שטרסבורג, יועצת

פרויקט "להיות נערה" בבת ים מוצג בפני המשלחת מגרמניה

נערה מג'סר א-זרקא מגיבה על דברים שעלו בפאנל בכפר סבא

ראש העיר למעמד האישה, פרלמנט נשים וקבוצת נמ"ש בעיר, שאותה מרכזת רחל לוי-הרץ. השתתפו באירוע כ-100 נערות ונשים, מכפר סבא, מבת ים, מפרדיס ומג'סר א-זרקא.

פרופ' מירי ברוך, חוקרת ספרות מאוניברסיטת תל אביב, הרצתה על "כיצד משפיעים דימויי הנסיכות על עיצוב תפיסות בילדות, נערות ונשים?" את הדיון **על אגדות ילדים מעצבות מציאות,** הנחתה לינוי בר גפן (עיתונאית) והשתתפו בו: אניה בוקשטיין, שחקנית, ציפי רהב, הגננת המיתולוגית של כפר סבא, סמדר שיר, סופרת ועיתונאית.

המסר המרכזי של הדיון במליאה ובקבוצה היה שילדות וילדים גדלים מגיל אפס על רעיונות, ייצוגים, סמלים ותפיסות, המעצימים ומנציחים את הסטריאוטיפים וחלוקת התפקידים המגדרית המסורתית.

השימוש באגדות הבהיר למשתתפות פרלמנט הנערות את הצורך בשינוי מהותי בחינוך, באופני החשיבה של הורים, מחנכים ומורים אשר יובילו לשינויים חברתיים מהותיים ויולידו "נסיכות" - גיבורות חדשות.

בפאנל פרלמנט נערות בגבעתיים (מימין): ניצן פרידמן, שרון אורשלימי, אסתר הרצוג, דנה ספקטור.

הכותרת של אירוע **פרלמנט נערות השישי** הייתה **נשים ומיניות - כיצד משפיע השימוש במיניות על מעמדן של נערות.** הוא התקיים **בינואר 2013, במרכז הנוער שדה בוקר, בגבעתיים,** בחסות ראש העיר ראובן בן-שחר, ויוי וולפסון סגנית ראש העיר ואורה שמואל יועצת ראש העיר למעמד האשה. השתתפה באירוע גם איריס אברהם, סגנית ראש העיר ויו"ר מועצת נשים. ארגנה אותו קבוצת נערות מפרלמנט נשים בגבעתיים, שאותה מרכזת מימי סימבליסטה, רכזת מעורבות והתנדבות נוער. השתתפו באירועי יום הנערה ובדיון של פרלמנט נערות כ-150 נערות מגבעתיים, בת ים, כפר סבא, מועצה אזורית לב השרון וכפר קרא.

הדיון המרכזי עסק בנושא **נשים ומיניות.** בקבוצות הדיון ביררו הנערות את עמדותיהן ביחס למיניות. את הפאנל שעסק בשאלת השפעת השימוש במיניות על מעמדן של נערות הנחתה מיכל ימין, מנהלת מחלקת נוער וקהילה בגבעתיים והשתתפו בו: דנה ספקטור, עיתונאית מידיעות אחרונות, שרון אורשלימי, מנהלת ומנחת דלת פתוחה, אסתר הרצוג, מרכזת פרלמנט נשים וניצן פרידמן, חברה בקבוצת פרלמנט נערות בעיר. המשתתפות הציגו את עמדותיהן ביחס לקשר בין מיניות האישה וכוח נשי. הדיון חידד את הבדלי העמדות הפמיניסטיות בין שימוש לגיטימי במיניות האישה לצורך השגת מטרותיה, לבין ביקורת על שימוש זה המשמר את מעמדה של האישה כחפץ מיני לשימוש הגבר.

הכותרת של אירוע **פרלמנט נערות השביעי** הייתה **נערות וזכויות.** הוא התקיים **בפברואר 2013, באולם התרבותק בבת ים.** הוא אורגן על ידי שני אלבז ממחלקת הנוער בשיתוף עם ארגון "איתך מעכי". בקבוצות הדיון שהתקיימו במהלך היום נחשפו הנערות לחשיבות המודעות שלהן לזכויות חברתיות בכלל ולזכויות של נערות בפרט.

את דיון הפאנל, במליאה, הנחתה עו"ד דנה מירטנבאום מ"איתך מעכי" והשתתפו בדיון: דיאנה ורדיניאן מקבוצת "הלוחמות", אילנה סושינסקי, מארגון "הרשת", עו"ד מיכל עורקבי, הסנגורית הציבורית ודנה דבורין, שחקנית ובמאית. בדיון סופר על מאבקים לקידום זכויות של קבוצות שונות ובמיוחד של נערות, ביחס לסוגיית ההטרדות המיניות ולזכויותיהן בבית המשפט. מטרת האירוע הייתה גם לעורר את הנערות ביישובים השונים לפעול למען זכויותיהן בבתי הספר וביישובים שלהן.

הכותרת של אירוע **פרלמנט נערות השמיני** הייתה **נערות, חברות ורשתות חברתיות.** הוא התקיים **ביוני 2013, במתנ"ס בג'יסר א-זרקא,** בחסות מוחמד חמדאן מנהל המתנ"ס ומחלקת הנוער במועצה. את האירוע ארגנה קבוצת נערות בכפר, פעילות בפרלמנט נערות, בהנהגת וטפה עמאש, מרכזת פרויקט "נשים נולדות מחדש" בג'סר. אילנה שמאי וד"ר אירית דלומי, נציגות תנועת ש.י.ן, השתתפו באירוע וד"ר דלומי בירכה את הנערות בשם תנועת ש.י.ן. הגיעו למפגש כ-30 נערות מקומיות. האירוע בג'יסר א זרקא שם את הזרקור על נושא הרשתות החברתיות והשימוש באינטרנט ומקומם של אלה בחיי נערות, כיום. קבוצת דרמה של הבנות העלתה את ההצגה "החברה הכי טובה", אודות מקומו של ה"פייסבוק" בחיי נערה. כמו כן, סג'א עמאש, מדריכת כיתת המחשבים של נשות הכפר, הרצתה על הנושא "קשורות ומקושרות - בעזרת האינטרנט", על אפשרויות השימוש ברשתות האינטרנטיות ועל הסכנות הכרוכות בכך.

פעילות בסדנה באירוע פרלמנט נערות בג'סר א-זרקא

אשת השנה של פרלמנט נשים

ד"ר מרינה סולודקין ז"ל (1952–2013)
מופת לאומץ ומחויבות לצדק ושוויון חברתי

מרינה סולודקין נולדה במוסקבה ב–1952 ונפטרה ב–16 במרץ 2013. היא סיימה את לימודי הדוקטורט בתולדות הכלכלה והחברה באוניברסיטת מוסקבה. עד לכניסתה לחיים הפוליטיים עבדה באוניברסיטה העברית במכון מיירוק ללימודי רוסיה וחבר העמים. מרינה כיהנה כחברת כנסת מיוני 1996 ועד ינואר 2013. היא נבחרה לכנסת לראשונה ברשימת ישראל בעלייה. בכנסת ה–17 וה–18 כיהנה כחברת כנסת מטעם קדימה. ב–1996 התפרסם ספרה של מרינה "אי נוחות ציוויליזציונית – יהודי ברית המועצות במדינת ישראל". היא כיהנה פעמיים כסגנית שר הקליטה (בממשלתו של אהוד ברק וזו שבראשה עמד אריאל שרון). בכנסת ה–18 יזמה מרינה 150 הצעות חוק.

עמותת ע.ל.י.ה, לזכויות ילדים והורים, קיימה כנס לזכרה של ד"ר סולודקין ז"ל ביום ששי 14.6.2013. מרינה הייתה דמות מופת במחויבותה החברתית העמוקה ובאומץ ליבה יוצא הדופן, כחברת כנסת (מ–1996 ועד 2013) המחויבת לערכי כבוד האדם ובמיוחד לזכויות ילדים והורים. ביחד עם עמותת ע.ל.י.ה היא הקימה שדולה בכנסת, כדי לחשוף את דרכי התנהלותה של מערכת הרווחה בסוגיית "הוצאת ילדים מהבית" בשם "טובת הילד". השדולה פעלה במשך כשנתיים כדי לשנות את מדיניות הרווחה בנושא זה.

בהמשך מובאים חלק מהדברים שנאמרו לזכר ד"ר מרינה סולודקין ז"ל בכנס וכן מכתב תגובתה של ד"ר סולודקין ז"ל על מכתב תלונתו של שר הרווחה, יצחק הרצוג, נגד פעילות השדולה שהקימה.

כמה מילים על אימא
חנה סולודקין, בתה של מרינה

כדי לנסות להבין את אימא צריך להבין שהחיים בארץ התחילו עבורה בגיל 40 (!), גיל לא צעיר להתחלה חדשה בארץ חדשה. אימא, מדענית עולה מברית המועצות שזה מקרוב התפרקה, אחת ממיליון עולים שהגיעו לארץ בעליה הגדולה שהחלה ב–1989. היא הייתה ד"ר להיסטוריה של הכלכלה, בעלת ידע רחב בגיאופוליטיקה, שליטה מלאה באנגלית וידע בקריאה בעברית (היא ואבא למדו בקבוצות הלימוד המחתרתיות הקטנות שהוקמו ברוסיה בשנות ה–70).

איני מבקשת לסקור את התחנות בחייה של אמי בישראל אלא לנסות להבין את ייחודה. והנה, לאחר מותה, עוברת בי המחשבה כי ייתכן שדווקא היא היתה מאוד ישראלית. כך מפני שהיא לא התביישה בשום דבר שהיה בה. עם המבטא ועם המראה הזר קראה תיגר על כל מה שנראה בעיניה כפועל לא נכון בארץ הזו. היא ערערה על כל דבר מוסדי לא ראוי, למרות שזה עתה הגיעה. אם כן, אימא היתה ישראלית! היא לא הרגישה כלל שעליה להצטדק ונאבקה כאילו נולדה וחיה כאן כל השנים. איזה פרדוקס – במאבקיה למען העולים (שהרי אלו היו מאבקיה העיקריים, משם יצאה אל נושאים שנגעו לכלל החברה – אף פעם לא להפך), הייתה מאוד ישראלית.

אימא הייתה פמיניסטית מסוג אחר. היא נתנה דוגמא שקטה לנשים כיצד ניתן להיות אשת ציבור ומנהיגה פופולרית, מבלי לוותר על ערכי המשפחה.

ממנה למדתי שניתן להיות גם פוליטיקאית מצליחה וגם לבשל בסוף השבוע. מעולם היא לא הציגה למשפחה את הקריירה שלה כגורם אשר יכול להפריע לה למלא את החובות שנטלה על עצמה באהבה. למדתי ממנה שאין בהכרח לראות בדברים כורח ועמל שהוטלו עליה, בגלל שהיא אישה, אלא לראות במשפחה מסגרת בה כל אחד עושה על פי כישוריו למען כולם.

לב סולודקין, בנה של מרינה

קיבלתי מאימי שיעורים רבים לחיים. השיעור הראשון שהיא לימדה אותי הוא היחס לבני האדם. למדתי מאימא שגם אם אתה "מלך העולם" עליך לתת כבוד לכל אדם באשר הוא אדם, לא להתייחס לדרגות, תארים, או תפקידים. חלק לא קטן מקהל המצביעים של אימא היו אנשים קשי יום, העובדים קשה מאוד כדי להביא הביתה משכורת צנועה. אימא מעולם לא התייחסה אליהם בהתנשאות או בזלזול. היא הקשיבה במלוא הרצינות ונתנה להם את היחס הטוב ביותר. כשהיתה נשאלת: למה את מסכנת את עצמך במהלכים שלא בטוח שיועילו לך? הייתה עונה באמרה הידועה שלה, "כי זה מה שהציבור שלי היה רוצה". אמא "לא דפקה חשבון" לאנשים רמי דרג. אם מישהו פעל שלא כשורה –חברי כנסת, שרים אפילו ראש ממשלה – איש לא היה חסין מהביקורת שלה. מי שפגע באינטרסים של החלשים ידע שהדבר לא יעבור בשתיקה מצידה של אימא. לעיתים זה עלה לה ביוקר. כשלא מצאה חן בעיני מישהו היתה מוצאת עצמה מאוד מבודדת. לעיתים גם בתקשורת.

את היחס שלה לאנשים אני משתדל ליישם מדי יום.

דבר נוסף שאימא חינכה אותי עליו הוא להיות רץ למרחקים ארוכים. כשהייתי נתקל בקשיים בבית ספר, בצבא, בעבודה או באוניברסיטה, היא ידעה להרגיע אותי ולהסביר לי שאני רץ ריצה מאוד ארוכה, שיש בה לא מעט רגעי משבר אך בסוף מי שמנצח זה מי שלא שורף את עצמו ב"ריצת ספרינט" של מאה המטרים הראשונים – זה שמתמיד ולא נישבר באמצע.

מהיכרותי הצנועה עם נושא הרווחה, בו אמי עסקה רבות, אני יכול לספר שאמי ראתה חוסר צדק רב בנושא הוצאת הילדים מהבית ונאבקה רבות שהורים יוכלו לחיות עם ילדיהם. אני מאחל לחברות וחברי תנועת ע.ל.י.ה, שארגנו את הכנס לזכרה של אמי, להמשיך במאבק ללא פשרות כי הכאב של המשפחות הוא עצום ונדמה שעם מותה של אמי נדם אחד הקולות הבודדים בכנסת שדאג לאוכלוסיה הזו. במותה ציוותה אימי עלינו להמשיך במאבק הזה ולא לוותר ולא להיכנע.

נתן שרנסקי, ראש הסוכנות היהודית

אני רוצה לתת מבט אישי על מרינה – המפגש שלנו ועבודתנו המשותפת. היינו אסירי ציון, ניצחנו, יצאנו מבתי סוהר. כאן בארץ המשכנו להאבק עבור הורדת החומות של ברית המועצות. אחר כך הבנו שעוד מעט תגיע העלייה הגדולה. התחלנו לפעול – הקמנו את "הפורום הציוני". התחילה העליה הגדולה. התחלנו להאבק עבור קליטה נכונה של העליה. ניסינו לארגן דיונים על הצרכים של העליה. התרגזנו מאוד מהיחס הפטרנליסטי של המדינה. וככה נפגשנו לראשונה עם מרינה. תמיד היתה באה ומסבירה מה באמת "העלייה חושבת", אילו סקרים יש. כאן אני התחלתי להתרגז: מה האישה הזו יודעת? מי היא בכלל? לא ישבה בבתי סוהר איתנו, לא אירגנה הפגנות באמריקה (לשחרור יהדות ברית המועצות) והיא מסבירה לנו על העלייה!! ואז אנחנו מוצאים את עצמנו במצב שבו הממסד חושב שאנחנו לא יודעים שום דבר ואני חושב (על מרינה) שהיא רק באה מברית המועצות, לא היתה בכל המלחמות שלנו והיא כבר יודעת. אבל דנו גם על זה שמיצינו את הכלים החברתיים במאבק וצריך לעבור לכלים פוליטיים – צריך להקים מפלגה. ואז דנו בינינו לבין עצמנו שצריך גם נציגים אותנטיים של העליה – עולים חדשים, כי אנחנו כבר וותיקים. אי אפשר ללכת לבוחר של העליה החדשה בלי נציג אותנטי. אני ויולי אדלשטיין דיברנו והחלטנו שמרינה היא באמת נציגה אותנטית, אמנם מרגיזה אותנו מאוד כי היא יודעת הכל – ואנחנו הרי חשבנו שאנחנו יודעים הכל. וככה התחלנו להיפגש

יותר ויותר ולדבר. נכנסנו לכנסת (1996) עם שבעה מנדטים ומרינה במקום החמישי. התחילה הפוליטיקה הגבוהה, משחקים קואליציוניים, משרדים ממשלתיים חשובים, העברת חוקים. אני חייב להגיד – כל יום שהרגשתי ששכחתי למה אני בכנסת – הייתי מסתכל על מרינה והיא הזכירה לנו כל יום בשביל מה אנחנו בכנסת. כל יום היא הייתה עוסקת רק בדבר אחד – מקבלת אנשים, מכתבים והיתה דואגת ששום בקשה לא תישאר ללא מענה. אצלה לא היתה בעיה קטנה שהיא לא טיפלה בה. והתברר במשך הזמן שמאחורי כל בעיה קטנה עומד משהו גדול יותר ושלכנסת יש אפשרויות לטפל בזה. דווקא העולה החדשה מרינה הזכירה לנו, זו שהעברית שלה לא כל כך טובה.

בכנסת השניה היא היתה סגנית שרת הקליטה ולא כל כך הסתדרה עם שרת הקליטה. אפילו בלי להיכנס לאידיאולוגיות אפשר להבין למה. לשרת הקליטה היו כמה מינויים בלשכה שהם מומחים בתקשורת – כל העוזרים מומחים בתקשורת, יחסי ציבור. אצל מרינה לא היה אף עוזר ואף מומחה בתקשורת. היא לא עבדה עם התקשורת. התקשורת לא עניינה אותה. היא הייתה צריכה לדאוג לכך שהעוזרים שלה יעזרו לה להגיע לאותם עשרות אלפי אנשים ולעזור להם. היא היתה מוכנה לשבת עשר פעמים בבית משפט גם בשביל איש אחד, אם הייתה מרגישה שהוא קורבן של המערכת. והיא היתה מוכנה להגיע עד ראשי המשטרה ולהגיע לבתי הסוהר כדי להיפגש עם האנשים.

בבחירות של שנת 2003 קיבלנו רק שני מנדטים ואילו מרינה היתה במקום השלישי. כל הלילה חשבתי שזה לא נכון שהיא לא תיכנס. אין שליחה יותר אמיתית ממרינה לעלייה הזו. התקשרתי למרינה בבוקר ואמרתי: התפטרתי מהכנסת, אהיה בממשלה ולא בכנסת. מרינה לא התחילה להודות והיתה כנה: נתן, ידעתי שתעשה זאת ואתה לא תהיה מאוכזב. אם כן – מרינה חברת כנסת ואני לא. מפעם לפעם היו באים ומתלוננים על מרינה שהיא לא מצביעה עם הקואליציה. שרון אמר לי: דבר איתה, זה לא בסדר, היא לא מצביעה עם הקואליציה. דבר איתה הרי אתה נתת לה את המקום. אז התקשרתי אליה ואמרתי לה את דברי שרון. תגובתה היתה בשאלה – האם אתה מבקש ממני להצביע עם הקואליציה? עניתי שלא, זה אריק שרון. אז מרינה אמרה: טוב מאוד שאתה לא מבקש, כי מאוד לא הייתי רוצה לסרב לך.

יש בסיפור הזה כדי להעיד הרבה עליה. לסיכום הדברים: כל חברי הכנסת צריכים ללמוד ממרינה מהי שליחות ומהו שליח ציבור וכיצד הוא צריך לעבוד.

מיכה לינדנשטראוס, שופט ומבקר המדינה בדימוס, דבריו לזכר מרינה

צר לי מאד על מותה ללא עת של ח"כ מרינה סולודקין, חברת כנסת פעילה, הוגנת, אדיבה ומקצועית.

פגשתי בה לראשונה בישיבות ועדת הכנסת לענייני בקורת המדינה. הוועדה ראתה כחלק חשוב לפעילותה את הדיון המתמיד בדוחו"ת מבקר המדינה וכך, במשך שבע שנות כהונתי כמבקר קיימנו דיונים בוועדת הכנסת בעשרות רבות של דוחו"ת בקורת מכל הגוונים ובכל הבעיות שהונחו על סדר היום של האומה.

בתחילה תמהתי כיצד בכל ישיבה בה נדונו דוחו"ת מבקר המדינה לא נפקד מקומה של מרינה, ואף שהיתה חברה בעוד ועדות בכנסת וביניהן ועדות שעסקו בתחומים ובנושאים רבים שאינם מתחומי הועדה לענייני בקורת המדינה, העדיפה מרינה שלא להעדר משום ישיבה של הועדה וראתה בפעילותה בה את מרכז עבודתה כחברת כנסת. ההתמדה הזו הפכה להיות שם דבר בכנסת כסמל של רצון להיות שותפה בדיונים ובהחלטות שתתקבלנה לקראת סיכום דיוני הוועדה. לא רק שמרינה לא החסירה ולו ישיבה אחת של ועדת הבקורת אלא לא היה דיון בוועדה בכנסת שבו לא נשאה דברים, לעיתים בויכוחים נוקבים עם חברי כנסת ממפלגות שונות ומהשקפות עולם נוגדות. היא שלטה בחומר שהיה בפני הוועדה, הכינה את עצמה לקראת כל ישיבה וטעוניה (במבטא רוסי כבד) נשמעו ונשקלו בכובד ראש על ידי כל חברי הוועדה, על כל סיעותיהם.

מרינה הביעה את דבריה בקול שקט ורגוע, ענייני וחברי. הרגשת תמיד שהיא מחפשת את המשותף ודוחה את המפריד והמפלג. היא היתה עקבית בטיעוניה בועדה, קואופרטיבית מאד וחברית עם כל חברי הוועדה. מעולם לא שמעתי אותה מרימה את קולה בדיונים, גם אם הדברים לא היו לפי רוחה. הביטוי "מענה רך ישיב חימה" אפיין אותה בישיבות הרבות בהן עקבתי מקרוב אחר טיעוניה והצעותיה המקצועיות והענייניות.

לא נעלם, בודאי, מעינם של המשתתפים בישיבות הוועדה כי לעתים לא מעטות השתתפו אך מעטים מחברי הוועדה בדיוניה. אני יכול לגלות כאן כי בלא מעט ישיבות נכחו שני חברים בלבד, אחד מהם היה, כמובן, יו"ר הוועדה והשניה, תמיד, חברת הכנסת המתמידה והחרוצה, מרינה סולודקין.

מאמץ רב השקיעה מרינה בדיוני הוועדה בנושאים הנוגעים לחינוך ולילדים במצוקה. מרינה לא חסכה מאמץ לאחר ישיבות ועדת הכנסת, לקיים ישיבות מחוץ לכנסת עם רשויות הרווחה בנושאים הנוגעים לשכבות חלשות בחברה. היא פעלה נמרצות נגד הוצאת ילדים ממשפחותיהם והשמתם במוסדות.

מותה הפתאומי של מרינה משאיר אותנו עם צער וכאב רבים על חלל בכנסת שנוצר וייקשה מאד למלאו. אך את הנעשה לא ניתן להשיב: נזכור כולנו את חברתנו מרינה סולודקין, ז"ל, כחברת כנסת למופת, ראוייה לדוגמה לשאר חברי הכנסת וזאת בזכות הגינותה, יושרה, סגנון דיבורה וביכולתה להבחין בישיבות הוועדה בין עיקר לתפל, בין חשוב לחשוב פחות.

איבדתי, לדאבון לבי, חברה יקרה. תהי נשמתה צרורה בצרור החיים.

אני מברך את עמותת ע.ל.י.ה. שמצאה לנכון לבטא את הערכתה לפועלה של מרינה בארוע לזיכרה. יישר כח!

מרינה בפגישה עם פעילות ופעילים מעמותת ע.ל.י.ה וקבוצת עולים מרוסיה בדיון על הוצאת ילדים מהבית.

מכתבה של חברת הכנסת מרינה סולודקין ז"ל לשר יצחק הרצוג

29 יוני, 2010 י"ז תמוז, תש"ע

לכבוד
השר יצחק הרצוג
משרד הרווחה והשירותים החברתיים
ירושלים

הנדון: תשובה לתלונתך מ-20 ליוני 2010

הצטערתי מאוד לקרוא את מכתבך מ-20 ליוני 2010, בו אתה מודיע על החלטתך להימנע מכל קשר עם פעילות השדולה "המאבק כנגד הוצאת ילדים מהורים וממשפחות נורמטיביות על ידי שירותי הרווחה" שהקמתי בכנסת הנוכחית ואני משמשת כיו"ר שלה, לצערי הרב חייבת אני לציין שבמכתבך מוצגת פעילותי בנושא זה באופן מעוות לחלוטין.
חשוב לי להדגיש אני עוסקת בנושא ההוצאה הלא מוצדקת של ילדים ממשפחות נורמטיביות במשך יותר מ-10 שנים. התחלתי לעסוק בו, כמו גם בנושאים אחרים, בהם אני עוסקת במסגרת פעילותי הפרלמנטארית, בעקבות פניות רבות מאזרחים, הבוחרים שלי, שהגיעו וממשיכות להגיע ללשכתי.

יש לציין שהצגת הדברים במכתבך, כאילו מדובר אך ורק במשפחות של עולים חדשים אינה הצגה נכונה כלל! אם בהתחלה, באמת הגיעו ללשכתי בעיקר פניות מעולים חדשים, ב-4-3 השנים האחרונות, במקביל לפניות העולים, הולך וגדל מספר הפניות מהורים - ילידי הארץ שילדיהם הוצאו מהבית על ידי שירותי הרווחה.

בחודשים האחרונים אני גם מקבלת יותר ויותר פניות מהורים שאינם שייכים לשכבות החלשות וכעיקרון אינם משתייכים לאוכלוסיית "הלקוחות הרגילים" של שירותי הרווחה. בנוסף לכך פנו אליי מיוזמתם אזרחים רבים שאינם נמנים עם הורים שילדיהם הוצאו מהבית והביעו את רצונם להשתתף בעבודת השדולה. ביניהם: פרופסור אסתר הרצוג, מרצה במכללת בית ברל (אחת ממייסדות השדולה), ד"ר מילי מאסס מאוניברסיטה העברית בירושלים, פעילים פוליטיים ממפלגות שונות, ראשי מוסדות דתיים וכו'. ב-4 ישיבות השדולה שהתקיימו עד היום השתתפו גם חברי כנסת מסיעות שונות.

רוב המשתתפים בישיבות הלובי הדגישו שאכן קיימות בעיות רבות, קשות ומגוונות הקשורות לטיפול שירותי רווחה בילדים המוגדרים "ילדים בסיכון" או "ילדים נזקקים" ולהליכי קבלת ההחלטות לגבי הוצאת ילדים מהבית והעברתם למסגרות חוץ ביתיות: מרכזי חירום, משפחות אומנה, פנימיות וכו'. כל הנ"ל מוכיח שהמצב בתחום חשוב ורגיש זה מורכב יותר וחמור יותר מכפי שהוצג במכתבך.

לא מדובר בסכסוך אישי שלי עם משרד הרווחה, עם שר הרווחה או עם פקידי סעד ברמה זו או אחרת. מדובר בעניין עקרוני הנוגע למאות משפחות ולאלפי ילדים במדינת ישראל. לכן אני מבקשת לפרט את עמדתי בנושא זה באופן חד וברור.

כתוצאה מהפגישות הרבות שקיימתי בלשכתי עם הורים שילדיהם הוצאו מהבית, וגם משיחות ופגישות רבות שקיימתי ואני ממשיכה לקיים עם גורמים שונים העוסקים בנושא או שהנושא קרוב ללבם, הגעתי למסקנה חד משמעית:

לא מדובר בחוסר מקצועיות ו/או ברוע לב של חלק מפקידי הסעד וגם לא מדובר בפערי שפה, תרבות או מנטאליות המונעים מפקידי סעד למצוא שפה משותפת עם מטופליהם. מדובר

בקונספציה שגויה מיסודה, ובפרשנות מעוותת ולא נכונה של חוקים בנושא הגנה על ילדים וחסרי ישע שאושרו על ידי הכנסת.

המערכת כולה זקוקה לרפורמה דחופה ויסודית ואחת המטרות העיקריות של השדולה ל"מאבק כנגד הוצאת ילדים מהורים וממשפחות נורמטיביות על ידי שירותי הרווחה" היא להציג רעיונות לרפורמה כזו ולדון בהן. עבודה זאת מתבססת בין היתר גם על ניתוח מקרים קונקרטיים של הוצאה לא מוצדקת של ילדים מהבית שהוצגו לחברי השדולה.

היום פועלים שירותי הרווחה על בסיס קונספציית "טובת הילד", שעל הנייר נראית כגישה מצוינת ונכונה מאוד. אך, לצערי, במציאות הפירוש השגוי והמעוות שנותנים לקונספציה זו רבים מעובדי הרווחה - מביא לפגיעה קשה ביותר בילדים, בהוריהם ובבני משפחה האחרים. כתוצאה מכך, נגרם נזק רב לחברה כולה.

הזכרת במכתבך את המקרים הקשים של פגיעה בילדים ושל רציחתם שהיינו עדים להם בשנים האחרונות, כמו המקרה של רוז פיזם ז"ל, של ליאון קלנטרוב ז"ל וכדומה. בהקשר זה, אני רוצה להפנות את תשומת לבך לעובדות הבאות:
- בכל המקרים המוזכרים במכתבך, מקרים שבאמת דרשו התערבותם הדחופה של שירותי הרווחה - העובדים הסוציאליים לא מיהרו להתערב, למרות שהכתובת הייתה חרוטה על הקיר והדבר הוביל לטרגדיה.

גם מנכ"ל המועצה הלאומית לשלום הילד ד"ר יצחק קדמן ציין בשיחה אתי שהתקיימה בלשכתי ב-27 לינואר 2010 שישנם הרבה מקרים של התעללות אמיתית בילדים, בהם שירותי הרווחה לא ממהרים משום מה להוציא את הילדים מהבית.

לעומת זאת, הגיעו ללשכתי לא מעט מקרים, בהם הזדרזו העובדים הסוציאליים להוציא ילדים שלשלומם ולבריאותם לא נשקפה שום סכנה ממשפחות נורמטיביות.
- כולנו מסכימים שהשארת הילדים בידי הורים/קרובי משפחה/אפוטרופוסים המתעללים בהם והמסכנים אותם גורמת לטראומה קשה לילדים הללו.

אך, לצערי הרב, נכון להיום המערכת טרם הפנימה שהוצאה לא מוצדקת של ילדים ממשפחה נורמטיבית גורמת להם לטראומה קשה לא פחות.

בכל המקרים, בהם ילדים הוצאו מהבית שלא בצדק והוחזרו להוריהם לאחר מאבק קשה ויקר מאוד (הן מבחינה כספית והן מבחינה נפשית), אף אחד לא טרח לבדוק: מה הן התוצאות ההרסניות של ההוצאה הזאת עבור הילדים ועבור משפחותיהם.

אין אף גורם רשמי או לא רשמי שמסייע להם להתגבר על הטראומה הזאת והמשפחות נאלצות להתמודד איתה לבד. במקרה הטוב (והנדיר מאוד) מודים עובדי הרווחה בחצי פה ושלא לציטוט ש"נעשתה טעות".

מתחילת פעילותי בתחום חשוב ורגיש זה אמרתי לא פעם, וחזרתי והדגשתי שוב שאני מוכנה לשיתוף פעולה רציני ואמיתי עם משרד הרווחה והשירותים החברתיים ועם שירותי הרווחה בכל הרמות הקיימות והאפשריות. לצורך כך, קיימתי פגישות רבות עם עובדי המשרד, כולל פגישות בהשתתפותך, בהשתתפות מנכ"ל המשרד מר נחום איצקוביץ' ובהשתתפות הפקידות הבכירה של המשרד.

לצערי הרב ובניגוד לרושם שעשוי להיווצר מקריאת מכתבך, הן המשרד שאתה עומד בראשו והן גורמים שונים הקשורים אליו בכל הרמות לא הפגינו נכונות רבה לשתף פעולה אתי בנושא וזה בלשון המעטה.

להלן ההוכחות לכך:

- פניתי פעמים רבות למנכ"ל המשרד ולפקידת סעד ראשית לחוק הנוער גב' חנה סלוצקי לגבי מקרים קונקרטיים של הוצאה לא מוצדקת של ילדים מהבית.

אציין בהקשר זה, שכל המקרים של הוצאת ילדים מהבית המגיעים ללשכתי נבדקים על ידי באופן אישי ובקפדנות רבה. אני נפגשת עם הורים אלה ועם ילדיהם בלשכתי שבכנסת, משוחחת אתם ולומדת כל מקרה ומקרה באופן פרטני. רק אם אני משתכנעת ב-100% שמדובר במשפחה נורמטיבית, שאין בה אלימות ולא נשקפת שום סכנה לשלומם, לבריאותם ולהתפתחותם התקינה של הילדים, אני פונה בכתב לגורמי הרווחה בבקשה לבדוק את המקרה פעם נוספת במטרה להחזיר ילדים לביתם/להפסיק ההליכים להוצאתם מהבית.

כך נהגתי במשך יותר מ-10 שנים, בהן אני עוסקת בנושא זה, וכך אמשיך לנהוג גם בעתיד. רק מעטות מפניותיי זכו לתשובה עניינית. אביא בתור דוגמא רק את תקופת פעילותה של הכנסת הנוכחית (מ-24 לפברואר 2009 ועד היום). בתקופה זאת הועברו על ידי למנכ"ל משרד הרווחה ולפקידת סעד ראשית לחוק הנוער 17 מקרים קשים של הוצאת ילדים מהבית (ואני שבה ומדגישה שמדובר אך ורק במקרים שבהם אני משוכנעת שלא הייתה שום הצדקה להוצאת הילדים ונעשה עוול למשפחות ולילדים). תשובות ענייניות וסופיות התקבלו לגבי שני מקרים בלבד. לגבי מקרה אחד התקבלו כמה תשובות ביניים (פניתי 3 פעמים למנכ"ל ופעם אחד לגב' סלוצקי). ב-7 מקרים התקבלו הודעות קצרות על כך שהם הועברו לבדיקת הגורמים המוסמכים במשרד. ב-7 מקרים נוספים לא התקבלה שום תגובה, אחד מהם הועבר גם אליך (במאי 2010) וגם ממך לא זכיתי לקבל תשובה.

אציין גם שחלק מאותם הורים העידו בישיבות הלובי בנוכחות העובדים הבכירים של משרד הרווחה שטענו שהם לא יכולים לתת תשובה עניינית, כיוון שלא ניתנה להם האפשרות לבדוק את המקרים לגופו של עניין. אני לא יכולה לקבל את הטיעון הזה, כיוון שאותם המקרים הועברו על ידי לבדיקת המנכ"ל ו/או פקידת סעד ראשית לחוק הנוער שבועות או חודשים לפני ישיבת הלובי.

כאן אני רוצה להתייחס לסוגיה חשובה נוספת. העובדים הבכירים של משרד הרווחה טענו באוזניי פעמים רבות שהחלטה על הוצאת ילדים מן הבית, כמו גם החלטות אחרות שמתקבלות על ידי שירותי הרווחה הינן החלטות שמתקבלות על בסיס שיקולים מקצועיים ובלתי תלויים.

צר לי מאוד, אך לאחר יותר מ-10 שנות עבודה בתחום זה יש לי ספקות רבים בעניין זה. אביא שני נימוקים לכך:

- סבורה אני (וזו לא רק דעתי האישית, אלא גם דעתם של חלק ניכר מאלה העוסקים בתחום זה או שהתחום קרוב ללבם) שאין היום קריטריונים אחידים וברורים להגדרת "ילדים בסיכון" או "ילדים נזקקים".

- בשנים האחרונות נתקלתי לא פעם במצבים, בהם הורים שהוגדרו על ידי עובדת סוציאלית אחת כ"נורמטיביים", "טובים" או אפילו "מצוינים", הוגדרו על ידי עובדת סוציאלית אחרת כהורים המסכנים את ילדם או המתעללים בו. נוצר הרושם שהגדרת הילדים כנמצאים בסיכון או נזקקים וקבלת החלטה על הוצאתם מן הבית תלויות במידה רבה ביחסים האישיים שנוצרו בין עובדת סוציאלית לבין הורים ומתבססות על הדעה הסובייקטיבית של עובדת סוציאלית ולא על קריטריונים אחידים, מקצועיים ובלתי תלויים.

- לעתים קרובות עובדים סוציאליים לא מתחשבים כלל ברקע שממנו באים הילדים ובאורח החיים של משפחתם הביולוגית בעת העברתם למסגרות החוץ ביתיות.

כך, ילדה ממשפחת עולים חילונית מבריה"מ לשעבר הועברה למשפחת אומנה חרדית שאינה דוברת רוסית. לעומת זאת, ילד ממשפחה דתית הועבר לפנימייה חילונית, בה מופעלים בשבת הן טלוויזיה והן מחשבים (וזאת לאחר ששירותי הרווחה במשך כמעט שנתיים חיפשו מסגרת חוץ ביתית מתאימה עבורו). לפיכך, איני יכולה להסכים עם הטענה ששירותי הרווחה פועלים באופן מקצועי ובלתי תלוי.

לגבי הביטויים הקשים שהושמעו בישיבת הלובי ב-15 ליוני כנגד משרד הרווחה בכלל וכנגד העובדים הבכירים שנכחו בישיבה בפרט. אדגיש שאינני מסכימה עם חלק מהביטויים שהושמעו

ובוודאי, בתור דור שני לניצולי שואה אני דוחה בשאט נפש את השוואת עובדי המשרד לנאצים. התנהגות כזאת אינה מקובלת עלי כלל ולכן מיד לאחר אמירת הדברים, קראתי לסדרן וביקשתי להוציא מהאולם את האנשים שהשמיעו ביטויים כאלה.

מן הצד השני, לא הופתעתי במיוחד מסערת הרוחות שפרצה במהלך הישיבה. הורים שנאלצים להיאבק במשך חודשים ואפילו שנים למען החזרת ילדיהם הביתה, מרגישים שהם ניצבים מול מערכת אטומה שפועלת על פי כללים משלה (שלא תמיד מובנים לאזרחים מן השורה, כולל בעלי השכלה אקדמאית ואפילו לפרופסורים המלמדים באוניברסיטאות ובמכללות).
הם חשים שכל ניסיונותיהם להגיע להידברות, לכך שגם הקול שלהם יישמע ולא רק קולה של פקידת הסעד הכל-יכולה, מתנפצים מול קיר גבוה ובלתי ניתן לחדירה. לא פלא, שכשהם מגיעים למקום היחיד, בו מקשיבים להם ובו הם יכולים להשמיע את דעתם, הכאב, הכעס והייאוש שהצטברו במשך תקופה ארוכה, מתפרצים במלוא העוצמה. קשה להאשים אותם בכך, אם כי אני שבה ומדגישה שהשוואות לנאצים אינן מקובלות עלי ואני דוחה אותן מכל וכל!

חייבת אני לציין גם שהאשמות כנגד שירותי הרווחה שהושמעו במהלך הישיבה אינן הביטוי הקיצוני ביותר לתסכול ולייאוש של ההורים.

לדאבוני הרב, בחודשים האחרונים היינו עדים לשני מקרים, בהם הורים שילדיהם הוצאו מהבית, החליטו לשים קץ לחייהם לאחר שנוכחו לדעת שכל ניסיונותיהם להחזיר את הילדים לא צלחו.

במקרה אחד מדובר בעולה חדשה מדרום הארץ שהתאבדה באוקטובר 2009 (את חיי בעלה שניסה להתאבד יחד אתה הצליחו הרופאים להציל) - שני ילדיהם הועברו לאימוץ ולמשפחת אומנה;
במקרה השני מדובר באם חד הורית מהצפון, ילידת הארץ שבנה, בן ה-3 הוצא מהבית - התאבדה בינואר 2010.

במכתבך ציינת שמזה כמה שנים אתה ומשרד הרווחה "מקיימים דיאלוג נרחב עם קבוצת ארגונים ואישים הפועלים בתחום העלייה". אני שמחה מאוד על כך וסבורה שזהו צעד נכון, אך דיאלוג עם ארגונים אינו יכול לשמש תחליף לצורך לקיים דיאלוג אמיתי עם הורים שילדיהם הוצאו מהבית או הינם מועמדים להוצאה מהבית, לצורך להקשיב להם ולשמוע אותם.

בהקשר זה אני גם רוצה להפנות את תשומת לבך לעובדה החשובה שהתבררה במהלך ישיבות הלובי, ובעיקר בישיבה האחרונה.

התברר לתדהמתי, ששירותי הרווחה הינם למעשה המערכת השלטונית היחידה (או כמעט היחידה) שאין עליה ביקורת ואין שום גורם, לא במשרד הרווחה עצמו ולא מחוצה לו, שמטפל באופן ספציפי ופרטני בתלונות האזרחים כנגד שירותי הרווחה!
זהו מצב מעוות לדעתי: חייל/קצין המשרת בצה"ל יכול לפנות בתלונה לנציב קבילות החיילים או לקצינת פניות הציבור (לזו האחרונה יכולים לפנות גם אזרחים שאינם נמצאים בשירות פעיל); אזרח שחש שזכויותיו הופרו על ידי שוטרים יכול להגיש תלונה כנגדם למחלקה לחקירת שוטרים במשרד המשפטים; חולה יכול להגיש תלונה נגד רופא לנציב קבילות הציבור במשרד הבריאות; אפילו נגד שופט ניתן היום להגיש תלונה לנציבות תלונות על השופטים.

ואילו הורים שחשים שילדיהם נלקחו מהם שלא בצדק, כמו ילדיהם שמוציאים אותם מן הבית ומעבירים לאנשים זרים בניגוד לרצונם, אין להם למי לפנות ואין אף גורם שיבדוק את תלונתם.

גם ניסיונותיי הצנועים ביותר ליצור ביקורת כלשהי על עבודת שירותי הרווחה נתקלים בהתנגדות חריפה של המשרד.

הגשתי לכנסת הנוכחית הצעת חוק שירותי סעד (תיקון - שינוי הרכב וועדת ערר), התש"ע - 2009, פ/1495/1810. הצעת חוק זהה הוגשה לכנסת הקודמת על ידי ח"כ (היום שר) גדעון סער ואושרה כבר בקריאה ראשונה. אך כשוועדת שרים לענייני חקיקה דנה בה ב-25 לאוקטובר 2009, התנגד משרד הרווחה להצעת החוק ולכן הוועדה החליטה לדחות את ההחלטה ב-30 יום, שבמהלכם היית אמור לבוא בדברים עם חברת הכנסת המציעה, דהיינו אתי.

חיכיתי בסבלנות, אך לא באת בדברים אתי לא אחרי 30 יום, לא אחרי 60 יום וגם לא אחרי 130 יום. לכן החלטתי להעלות אותה לדיון ולהצבעה בקריאה טרומית במליאת הכנסת.

באותו יום ממש, קיבלתי טלפון בהול מלשכתך והציעו לי שוב לדחות את הדיון בהצעת החוק ב-90 יום, דהיינו עד ערב ראש השנה. לא הסכמתי לדחייה נוספת. הצעת החוק נפלה בהצבעה בקריאה טרומית ב-9 ליוני 2010.

הגעתי למסקנה שאחת המטרות של הרפורמה במערך שירותי הרווחה היא הקמת גוף מיוחד (רצוי מחוץ למשרד הרווחה והשירותים החברתיים כדי שיהיה בלתי תלוי במשרד ובשר) שיעסוק בבדיקת תלונות האזרחים כנגד פקידי סעד והעובדים הסוציאליים, לא רק בנושא הוצאת ילדים מן הבית, אלא גם בנושאים נוספים.

אני מתכוונת להגיש הצעת חוק בנושא זה לכנסת כבר במהלך מושב החורף הקרוב. בישיבת הלובי שהתקיימה ב-15 ליוני הוחלט לעבור למתכונת עבודה חדשה: עבודה במסגרת קבוצות עבודה בנושאים שונים ולא במסגרת ישיבה כללית של הלובי. אחת מקבוצות העבודה תעסוק בהכנת הצעת החוק הנ"ל.

אני סבורה, שגם משרד הרווחה צריך להיות מעוניין בהצעת חוק כזאת, כיוון שהעובדים הבכירים של המשרד הודו בכך ש"עושים לפעמים טעויות" ושעבודת שירותי הרווחה חייבת להשתפר.

לכן אני מזמינה אותך ואת מנכ"ל המשרד מר נחום איצקוביץ' להשתתף בניסוח הצעת החוק.

ולסיכום הערה אחרונה:

במכתבך ציינת שאתה מתכוון לבקש מיו"ר הכנסת לבדוק מי מממן את פעילות השדולה.

לידיעתך: פעילות השדולה "המאבק כנגד הוצאת ילדים מהורים וממשפחות נורמטיביות על ידי שירותי הרווחה" אינה ממומנת על ידי גורם כלשהו!

בישיבות השדולה מוגש כיבוד (בורקסים ושתייה חמה), אותו אני מזמינה ממזנון הכנסת על חשבון תקציב קשר עם הציבור, אותו תקציב שכל ח"כ מקבל מהכנסת לכיסוי ההוצאות הכרוכות במילוי תפקידו וההוצאות הנחוצות לו לשם שמירת הקשר עם ציבור הבוחרים. דוחות מפורטים של ההוצאות מדף קשר עם הציבור של כל חברי הכנסת מתפרסמים מדי שנה באתר הכנסת. כולי תקווה, שבכך סיפקתי את סקרנותך לגבי מימון השדולה.

אני מתכוונת להמשיך ולטפל בנושא הוצאת ילדים מן הבית, ואני רואה בכך שליחות חברתית וציבורית מן המדרגה העליונה.
אני קוראת לך ולמשרדך ומזמינה אתכם לשתף פעולה לשיפור תפקוד המערכת בנושא זה, בשילוב ידיים לתועלת הילדים הנזקקים, בני משפחותיהם והחברה הישראלית כולה!

בברכה,

ד"ר מרינה סולודקין, ח"כ

העתק:
ח"כ ראובן ריבלין, יו"ר הכנסת
ח"כ שלי יחימוביץ', יו"ר וועדת האתיקה של הכנסת
ח"כ ציפי לבני, יו"ר האופוזיציה
עו"ד יהודה ויינשטיין, היועץ המשפטי לממשלה,
עו"ס יצחק פרי, יו"ר איגוד העובדים הסוציאליים
מר נחום איצקוביץ', מנכ"ל משרד הרווחה והשירותים החברתיים
ח"כ יריב לוין, יו"ר וועדת הכנסת
מר מוטי וינטר, סמנכ"ל משרד הרווחה והשירותים החברתיים
עו"ד אייל ינון, היועץ המשפטי לכנסת

ההספדים לסולודקין – שיא הצביעות

אסתר הרצוג פורסם ב-22.03.13, Ynet

היא ספגה עלבונות קשים, אך עמדה בעוז מול הפקידות הכוחנית של הרווחה ונאבקה נגד הוצאת ילדים ובני נוער למוסדות. ספק אם מישהו ייאבק כמותה למען המוחלשים והנרדפים ביותר.

התגובות על מותה הפתאומי והכואב של ד"ר מרינה סולודקין חושפות, שלא במפתיע, את הצביעות והפחדנות של פוליטיקאים ועיתונאים. כשקוראים את הדיווחים ואת דברי ההספד על מותה של מרינה מתברר כי ל"עושי צרות" לשלטונות כדאי למות בארצנו. אחרי מותם כולם יאהבו אותם וידברו בשבחם. ומרינה עשתה הרבה צרות לרשויות הרווחה, בשל מאבקה נגד מדיניות הוצאת ילדים ובני נוער למוסדות. גם לאחר מותה, כמו בחייה, מאבק זה הושתק והועלם מידיעת הציבור.

ראש הממשלה שיבח את מרינה כ"נציגת ציבור ערכית שאוזנה הייתה תמיד קשבת לבעיות של אזרחי ישראל. הייתה בה אכפתיות, יסודיות ואנושיות. חיבבתי והערכתי אותה עד מאוד והיא תחסר לכולנו". מתי שמעה מרינה דברים כאלו מחמיאים בחייה מראש הממשלה, הנוכחי או מקודמיו? ציפי לבני, שלא ראתה במרינה פרטנרית ונציגה ראויה עם הקמת מפלגתה החדשה, שיבחה אותה ברוחב לב: "מרינה ציונית אמיתית, עולה ותיקה שמעולם לא שכחה את קשיי היום-יום של העולים, הייתה כתובת ואוזן קשבת לכל אדם". וכך השתפך יו"ר קדימה שאול מופז, שדחק את מרינה למקום מעליב ברשימתו לכנסת: "הייתה לי הזכות להכיר ולעבוד לצד מרינה סולודקין. הכרתי אישה ישרת דרך, שהקדישה את חייה לעשייה למען הכלל, למען שוויון הזדמנויות וצדק חברתי". ומי יזכור את הזלזול וההשפלה?

בעיתונות, שהתעלמה ממרינה בחייה ולעיתים גם לא חסכה ממנה לעג על העברית המשובשת, על לבושה ועוד כהנה וכהנה, נכתב: "היא נחשבה לפרלמנטרית חרוצה ועסקה בעיקר בקידום חוקים חברתיים". כמעט דבר מכל פועלה הפרלמנטרי העשיר לא נידון בעיתונות העברית (בשונה מהמדיה בשפה הרוסית) לאורך שנותיה הרבות של מרינה בכנסת.

יותר מהצביעות מקוממת הפחדנות של הפוליטיקאים, חברי כנסת ושרים לדורותיהם, שבלטה עוד יותר בזכות אומץ הלב יוצא הדופן של מרינה סולודקין. כמי שמעורבת כעשרים שנה במאבק לשינוי מדיניות הרווחה בסוגיית "ילדים ונוער בסיכון", לא ראיתי אף חבר כנסת שפעל בנחישות, בתקיפות ובאומץ כמוה. היא ספגה עלבונות קשים ואף נרדפה על ידי הפקידות הבכירה של מערכת הרווחה ומשרתיה הפוליטיקאים, אך עמדה מולם ללא חת. לאורך השנים ראיתי חברי כנסת ושרים כמו אורה נמיר וזבולון אורלב שהתקפלו מול כוחנותה של פקידות הרווחה, שהציגה מצג שווא של "דאגה לקטינים במצוקה, בהזנחה ובסיכון", שהסתתרו מאחורי חיסיון בית המשפט. "אי אפשר להתערב בתיקים הנידונים בבית המשפט", הסבירו לנוחיותם.

ראיתי חברי כנסת "ערכיים" שהפנו עורף להורים והסבירו שאינם יכולים להתערב, ובמקביל תמכו בהרחבת החקיקה לחיזוק אימפריית הרווחה ומדיניות הוצאת ילדים ממשפחותיהם והשמתם במוסדות. בתבונתם הפוליטית הבינו כמעט כל חברי הכנסת שכדאי להיות חברים של הרווחה יותר מלעמוד לצד הורים וילדים שמערכת הרווחה הפעילה נגדם את כל העוצמה השלטונית, בתי המשפט, המשטרה, התקשורת ואחרים, כדי להשתיק את קולם ואת סבלם. כדי

להגיע לכנסת ולעמדות כוח מוטב להיות לצד החזקים, המוברגים היטב במנגנונים הבירוקרטיים.

הגדיל לעשות יצחק הרצוג. בהיותו שר העבודה והרווחה תקף את מרינה בבוטות ובזלזול, התלונן עליה בפני ועדת האתיקה ותבע לחקור את הלובי שהקימה בנושא הוצאת ילדים מבתיהם והשמתם במוסדות. ייאמר לזכותה של ח"כ שלי יחימוביץ, שהייתה יו"ר הוועדה, שהיא דחתה את תביעתו של הרצוג לחקור מיהם באי הלובי, מהם מניעיהם ואת "מקורות המימון" שלו (לבורקסים, למיץ ולקפה שהוגשו בישיבות הלובי). אך יחימוביץ' וגם יו"ר הכנסת, שקיבל תגובות חריפות על הניסיון החמור של הרצוג לפגוע בפעילותה החברתית החשובה של סולודקין, לא ביטאו את סלידתם מההשתקה האגרסיבית של פקידות הרווחה באמצעות הרצוג ולא הביעו תמיכה ציבורית בחברתם המותקפת.

מותה של ד"ר מרינה סולודקין הוא אבידה חסרת תחליף למאבק החברתי הקשה והחשוב למען ילדים והורים מוחלשים, המשמשים משאב מרכזי לצורכי מנגנוני הרווחה. לדאבון הלב, לא נוכל לצפות שיקום ח"כ שייאבק כמו מרינה למען המוחלשים והנרדפים ביותר בחברה.

פרופ' אסתר הרצוג, אנתרופולוגית חברתית, מרצה במכללה האקדמית בית ברל ובמכללת לוינסקי ומרכזת פרלמנט נשים .

http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4358260,00.html

בישיבת השדולה נגד הוצאת ילדים ממשפחותיהם (שהקימה ד"ר סולודקין בשיתוף עם עמותת ע.ל.י.ה).
מימין: ד"ר מרינה סולודקין, פרופ' אסתר הרצוג, איילה שטגמן
צילמה: לורי שם טוב

ד"ר מרינה סולודקין ז"ל מדברת בשדולה נגד הוצאת ילדים מהבית
צילמה: לורי שם טוב

אמהות מעידות, בישיבת השדולה, על השיטות בהן פועלות פקידות הסעד כדי להוציא את ילדיהן ממשמורתן

מושב 70

נשים מנצחות – ספורט נשים בין עבר לעתיד

ירדן ג'רבי אלופת העולם בג'ודו
הישג היסטורי נוסף לספורט נשים בישראל

נשים מנצחות – ספורט נשים בין עבר לעתיד

מושב 70

25 במרץ 2012
אשכול פיס, בת ים

ברכות:
ויקטור טל, סגן ראש העיר ומחזיק תיק הספורט
ענת לבנת, יועצת ראש העיר למעמד האישה

נשים מנצחות – ספורט נשים בין עבר לעתיד
הגר פיינר, אלופת העולם באגרוף נשים
שלומית ניר טור, מפקחת ספורט נשים במינהל הספורט ואלופת הארץ בעבר בשחייה
רקפת בנימיני, מנהלת מרכז הטניס ביפו ושחקנית עבר
קאלי יחזקאל, ממשתתפות התחרות הבינלאומית "איירונמן"
מורן בצר, המנהלת האקדמית למצוינות בספורט במכון וינגייט, קפטן נבחרת ישראל בכדורעף בעבר
מיכל סיוון, מנהלת המועדון הישראלי לכדורשת נשים
לי קורזיץ (בסרטון)

מנחת הדיון: לינוי בר גפן

נשים מנצחות - ספורט נשים בין עבר לעתיד

הזוית החדה בשולחן העגול - נשים בעמדות מפתח בארגוני ספורט: חסמים ומחשבות לשינוי

ד"ר מורן בצר-תייר, מנהלת האקדמיה למצוינות בספורט במכון וינגייט

ההסברים לדלות ייצוגן של נשים בהנהגת ארגוני ספורט בישראל קשורים להגמוניה הגברית בחינוך, בשפה העברית, בשיח החברתי-תרבותי ובצבא.

הספורט הלאומי משויך לגברים. למשל, משחק גמר גביע/אליפות של גברים מוצג באופן כללי: "גביע המדינה בכדורסל/ כדורעף/ כדור-יד/ כדורגל" ומשחק של נשים מוצג כ"גמר גביע המדינה בכדורסל/ כדורעף/ כדור-יד/ כדורגל לנשים".

נחוצה חשיבה אלטרנטיבית-ביקורתית ביחס למבנה ולשיטת הבחירות בארגוני הספורט, המרחיקים נשים, שהיו יכולות לתרום רבות לקידום הספורט בישראל, לטובת כולם.

מבוא

בארגוני הספורט בישראל קיים מיעוט מבוטל של נשים בהנהלות הארגונים, לעומת מספרן באוכלוסיה. שיעור הייצוג הדל של נשים בהנהלות עוד יותר בענפי ספורט שבהם מספר הספורטאיות הפעילות הוא גדול יחסית. בעבודת הדוקטורט שלי ניסיתי לענות על השאלה: "מה הם החסמים העומדים בפני נשים בדרכן לעמדות השפעה וכיצד אלו הופכים בהדרגה להבניה חברתית?" מצאתי לכך סיבות לא מעטות, הן קשורות לחינוך, לשפה העברית, לשיח החברתי-תרבותי, לגיוס לצבא ולתהליך החיברות שאנו עוברים מילדותנו.

בבחינת הספרות (שאו, 2001, הנרי ואחרים, 2010), ניתן לרדת לפשרם של הנתונים, המתפרסמים לרוב על מצבן של הנשים ביחס לגברים, מתוך רצון להבין את הסוגיה מפרספקטיבה לא מאשימה, ולא כבעיה של נשים בלבד אלא של החברה בכללה (ויסנאנט, 2002). יש לבדוק אם מה שנעשה בשנים האחרונות, כחלק מהמאבק הפמיניסטי באמצעות חקיקה והעדפה מתקנת בתחום הכלכלי כלפי נשים בספורט, נותן מענה מספק ומקיף לכל החסמים הגלויים והסמויים על דרכן של נשים. מצאתי שבכדי להביא שינוי, השאיפה לשוויון אינה מספיקה, מאחר ושוויון כלכלי או מספרי בספורט לא מבטיח בהכרח שוויון הזדמנויות ובחירה שווה לנשים ולגברים על פי צרכיהם הייחודיים. כך, מפני שהתמקדות כזו מתעלמת מחסמים סמויים (מסרים חינוכיים, מילוליים, תרבותיים וכד'), שלעיתים הם חזקים יותר מאלו הגלויים. בנוסף, שוויון כזה אינו בהכרח משנה את העמדות והתפיסות בחברה. אי לכך בעבודתי, אני מציעה מעבר לשימוש במילה הלועזית equity, שניתן אולי לתרגמה בהקשר הזה כהטמעת מדיניות כוללת של שוויוניות חברתית בכל תחומי החיים (שאו ופני, 2003).

החסמים בדרכן של נשים להנהגת ארגוני הספורט בישראל

בין הסיבות האפשריות, למצבן של נשים כיום בעמדות מפתח, ארבעה חסמים שעלולים למנוע מנשים את הגישה לעמדות מפתח בספורט ובחברה הישראלית בכלל.

חסם ראשון, העומד בפני נשים, יכול להימצא בתהליך החינוך הקיים בחברה. מדובר בתהליך שמתחיל ככל הנראה עם היוולדנו, החל מבחירת הצבעים וצורת סידור חדרו של התינוק לעומת חדרה של התינוקת. כך, למשל, משויכים הצבעים

הכהים יותר לתינוקות הזכרים בעוד צבעי הפסטל העדינים לתינוקות הנקבות. דבר זה ממשיך עם סיפורי הילדות שהורים מספרים לילדיהם. בסיפורים אלו מוצגות, לעיתים קרובות, דמויות נשיות סטריאוטיפיות של נערה יפה וחסרת אונים, או של האשה הרעה והתחבולנית. לעומתן, מוצג הגבר פעמים רבות כנסיך המושיע את הנסיכה חסרת האונים או את כל הממלכה. מיצג זה מטמיע בילדים מגיל צעיר את חלוקת התפקידים המגדרית שהחברה מצפה מהם למלא. העיסוק הספורטיבי עבור בנות אינו מזוהה עם המודלים הללו ולכן, הוא לא עולה בדעתן כאפשרות לגיטימית.

חסם אחר נמצא בשיח, המגדיר לא פעם פעילות של נשים כמו גם מנהיגות של נשים כמשנית למנהיגות הגברית. דוגמאות לכך מצויות בשימוש הרווח במונחים כמו: "פוליטיקה ופוליטיקה נשית", "העצמה והעצמה נשית", "מנהיגות ומנהיגות נשית". שימוש קבוע במינוחים מסוג זה פועל לשעתוק החלוקה המגדרית בזירה הספורטיבית. חמור מכך, בספורט משויך לעיתים קרובות הלאומי לגברים, כפי שעולה מהמושגים: "גביע המדינה בכדורסל/ כדורעף/ כדור-יד/ כדורגל", כאשר מדובר במשחק גביע לגברים ו"גמר גביע המדינה בכדורסל/כדורעף/ כדור-יד/ כדורגל לנשים", כאשר מדובר במשחק הגמר גביע של קבוצות הנשים. מושגים דומים משמשים כאשר מדובר בנבחרות ישראל השונות. כאשר מציינים את "נבחרת ישראל בכדורסל/ כדורעף/ כדור-יד/ כדורגל" מתכוונים לנבחרות הגברים באותו ענף וכאשר מדובר על נבחרת הנשים, הן נקראות נבחרת ישראל בכדורסל/ כדורעף/ כדור-יד/ כדורגל עם התוספת - נשים. בכך נמשך השיוך של הספורט להגמוניה הגברית וכך מורחקות נשים רבות מהעיסוק בספורט הממוסד.

הסבר נוסף להיעדרות של נשים מהנהלות ארגוני הספורט בישראל יכול להיות קשור לקונטקסט ההיסטורי-חברתי של החברה הישראלית. בישראל יש לצבא השפעה רבה וייחודית על המרקם והשיח החברתי-תרבותי. חיזוקים לכך ניתן למצוא בספרות (ששון-לוי, 2006), המצביעה על הצבאיות כשיח דומיננטי בחברה הישראלית. הדבר נובע, ככל הנראה, מכך שהשירות הצבאי נחשב כאחד מאבני היסוד של הזהות והשייכות החברתית-תרבותית בחברה הישראלית.

בתוך הקונטקסט הזה, קיים סדר היראכי המדרג את המיקום החברתי על פי סוג השירות והיחידה בה משרתים. שירות ביחידות השדה או האוויר הלוחמות, למשל, נתפס בחברה הישראלית כהגשמת האתוס של ה"צבר האולטימטיבי", בעוד ששירות ביחידות התומכות, גם אם חשוב, נמצא נמוך יותר בסולם החשיבות החברתית. באופן לא מפתיע מספרן של הנשים ביחידות הלוחמות קטן לאין שיעור (אם בכלל) ממספר הגברים. כך, בפועל, מוצאות עצמן נשים, וגם חלק מהגברים, ללא יכולת להיות חלק מהאתוס של הישראלי המושלם שמושרש כה חזק בחברה הישראלית (יזרעאלי, 1999). בהמשך לכך, כאשר אנשי צבא ממשיכים לתפקידים בכירים באזרחות, הדבר מתקבל כדבר "טבעי" ואף "מועיל" לארגון שמגייסם.

תופעה זו עשויה להסביר את קיומה של הגמוניה גברית בהנהלותיהם של ארגוני הספורט בישראל, בדומה לזירה הפוליטית והעסקית. האחווה הגברית מייצרת תחושת שונות למי שאינו בא מאותו רקע ואינו שולט/ת בשפה הייחודית של השיח הצבאי.

אזכיר עוד חסם אחד, שראוי להמשיך ולחקור בו, החסם שיוצרות נשים לעצמן ולעמיתותיהן. במחקרי מצאתי כי ארגונים הבנויים על בסיס מגדרי הומוגני, בין אם הם מנוהלים על ידי נשים בלבד או גברים בלבד, הם מתאפיינים בסגירות ביחס לתפיסות שונות והם מדירים את מי שאינו מפגין הזדהות עם המנהיגות הקיימת בארגון. למרות שניתן היה לצפות כי ארגון המונהג על ידי נשים בלבד יתאפיין בתכונות נשיות, כגון הקשבה והכלה, הדבר לא בא לידי ביטוי בראיונות שקיימתי. התברר כי גם בארגון שמנוהל על ידי נשים לא הייתה שקיפות, נשים שנטו לבטא עמדות שונות הודרו. מכך למדתי כי שני המינים שבויים באותן תפישות של "נורמות ניהול נכון", שפותחו לאורך שנים בחברה שבה הגבריות דומיננטית. מאידך, יתכן הסבר נוסף שעולה בספרות הגורס כי בחלק מהנשים קיימות תכונות המזוהות כתכונות "גבריות", ולכן התנהלותן יותר

כוחנית, לא משתפת, ממוקדת בקידום האישי לא פחות מאשר בקידום הארגון. בשל כך נשים אלו מרחיקות נשים אחרות שאישיותן ותפיסת עולמן שונה ומאיימת על שליטתן ועל מבנה הכוח בארגון.

ממחקרי עלו חסמים נוספים, כמו קביעת שעות לישיבות ולעבודה בשעות מאוחרות של "אחרי העבודה"; תפישות סטריאוטיפיות הקובעות כי ספורט הוא עולם גברי וייצרי; שיטת בחירות ומבנה ארגוני הספורט בישראל שמשמרים סטאטוס קוו של "מועדון חברים", כאשר נשים בדרך כלל אינן חלק מאותו מעגל. מהממצאים העולים ממחקרי מתברר כי על מנת לשנות את השיח התרבותי-חברתי הקיים בחברה הישראלית כלפי נשים בעמדות מפתח בארגוני ספורט, יש לפתח ולהטמיע מדיניות של שוויוניות מגדרית כוללת (gender equity policy), אשר תכיל את מגוון הקולות השונים הקיימים בחברה. עלינו לפעול לשינוי השיח החינוכי במערכות הפורמאליות והבלתי פורמאליות, תוך שימוש באמצעים שונים (תכניות לימוד, מדיה, ספרות, שפה מדוברת וכתובה וכיו"ב). יש לפעול לשינוי עמדות בציבור כלפי נשים וילדות בספורט וכלפי מנהיגות של נשים בספורט, בעזרת יצירת מודלים ניהוליים ומנהיגותיים שונים, המתקשרים גם עם תכונות גבריות וגם עם תכונות נשיות. מודלים אלו עשויים לפרק את ההומוגניות המגדרית בהגדרת המנהיג האידיאלי כגבר אך לא כאישה ואת המנהיגות האידיאלית בספורט כמתאימה לנשים וגברים (פיסטר, 2006). הממצאים מלמדים על הצורך בפיתוח תהליך של מנטורינג (הדרכה, ליווי ותמיכה) עבור נשים צעירות, המעוניינות בכך או מזוהות כבעלות יכולת מנהיגותית או ניהולית בספורט (וויט, 1994). כמו כן, נחוצה חשיבה אלטרנטיבית-ביקורתית ביחס למבנה ושיטת הבחירות בארגוני הספורט, המרחיקים נשים רבות (וגם חלק מהגברים), שהיו יכולות לתרום רבות מניסיונן וכישוריהם לקידום הספורט בישראל, לטובת נשים וגברים.

לסיכום, ביקשתי לעורר דיון ציבורי בתחום שבמשך שנים רבות הודחק מסדר העדיפויות הציבורי בישראל ואשר ראוי לו מקום נכבד. אני מאמינה שכיום, עם תום חמש שנות פעילותה של "אתנה" (הפרויקט הלאומי לספורט נשים), ראוי לקיים דיון ולפתח ספורט פתוח, איכותי ושקוף לכל אחת ואחד מאיתנו ובכך ליצור חברה ספורטיבית ערכית יותר, סובלנית יותר ומגוונת יותר.

מקורות

ששון-לוי, א' (2006). *זהויות במדים - גבריות ונשיות בצבא הישראלי*. הקיבוץ המאוחד ומאגנס.

Henry, I.P., Robinson, L. (2010). *Gender Equity and Leadership in Olympic Bodies: Women, Leadership and the Olympic Movement in 2010.*

Izraeli, D. (1994). Women's Status in Israel – Women in the Army. *International Issues,* 63(3-4), 22-26.

Shaw, S. (2001). *The Construction of Gender Relations in Sport Organizations*. Ph.D. thesis, De Montfort University.

Shaw, S., & Penney, D. (2003). Gender Equity Policies in National Governing Bodies: An Oxymoron or a Vehicle for Change? *European Sport Management,* 3(2), 78-102.

Whisenant, W. A., & Pederson, P. M., & Obenour, B. L. (2002). Success and Gender: Determining the Rate of Advancement for Intercollegiate Athletic Directors. *Sex Roles,* 47, 485-491.

White, M. (1994). Working within a Male Environment and Bringing about Change. *New Zealand Journal of Health, Physical Education and Recreation,* 27(1), 4-12.

השפעת העיסוק בטניס על עיצוב אישיות ופיתוח מיומנויות התמודדות בחיים

רקפת בנימיני, אלופת ישראל בטניס בעבר, מנהלת המרכז לטניס בישראל יפו

אמונה ביכולת שחקן/ית היא אחד מהגורמים החשובים ביותר בהצלחתו/ה.

הטניס פיתח את כישורי החיים שלי, יכולות התמודדות, עבודת צוות, קבלת החלטות, עצמאות. הוא פיתח בי חשיבה חיובית, התמדה, קבלת סמכויות, התמודדות עם תסכול ועוד.

המאמן אמר: "הבנים יכולים שיהיו להם חברות והבנות לא!" ומאמן אחר, שהערצתי, ניצל אותי ולאחר ערב טראומתי הוא התנהג כלפי בצורה קשה ופוגעת.

כאישה יחידה בין 14 מנהלים גברים, אני מרגישה שאני צריכה להיות יותר אסרטיבית. ראיית הדברים שלי היא יותר אמוציונאלית ורגישה.

הספורט בכלל וטניס בפרט פתח בפני אפשרויות רבות בחיים, תהילה, לימודים, קרירה ועצמאות. הוא עזר לי להתגבר על משברים ואת הכוח לחיות על פי עקרונותיי

אני אם חד-הורית לשני ילדים בני 16 ו-19. התחלתי לשחק טניס בגיל 12 במרכז לטניס בישראל רמת השרון. בהיותי צעירה התגלה בי כשרון ספורטיבי מפותח. אבי, שמאוד רצה בן, שמח ואמר "קיבלתי את הבן שחלמתי". כלומר כבר אז הסקתי שספורט ונשיות סותרים זה את זה.

נקלטתי ע"י מאמן שהאמין ביכולות שבי והבין שיש לו משהו מיוחד ביד. התחלתי להתאמן על בסיס יום יומי. כבר בתחילת אימוני מאמני קבע שאהיה אלופת ישראל! וכך הכניס אותי למשבצת הזו, שהתבררה כנבואה שהגשימה את עצמה. כיום, בהיותי מנהלת, אני מעבירה לצוות מאמני שאמונה ביכולת שחקן היא אחד מהגורמים החשובים ביותר בהצלחת השחקן. גם אם אין בשחקן את היכולת, האמונה בו גורמת לו למוטיבציה אדירה, שמאפשרת לו להתעלות לגבהים.

בשנותי הראשונות בביה"ס היסודי הייתי מאוד פופולרית, טום בוי, מלכת הכיתה, כולם עשו מה שביקשתי... המעבר לחטיבת הבינים היה קשה עבורי. בעוד שאר הילדות מתאפרות, לובשות חצאיות "ומוצאות חן בעיני הבנים", על פי הנורמות המקובלות, אני הפכתי ליוצאת דופן, הייתי לבושה במכנסים ובגדי ספורט, דבר שהיה לא פופולרי ולא מקובל. הזמנות למסיבות ובילויים של הכיתה הלכו והתמעטו. הייתי צריכה ללכת לישון מוקדם ולהתכונן למשחקי ליגה או תחרויות בסופ"ש. כך מצאתי את עצמי הופכת מילדה מקובלת ביותר בכיתה לילדה סגורה, ביישנית, המבלה בהפסקות שעות רבות בכיתה, במקום בחצר ביה"ס. זכורים לי מקרים בהם מאמני אמר לילדי הקבוצה: הבנים יכולים שיהיו להם חברות והבנות לא! למה? לא בדיוק הבנתי. כאשר חלק מההערות ששמעתי היו: "אין לה חבר, היא תהיה לסבית". בגיל ההתבגרות מעולם לא דיברו איתי על השינויים שחלים בגוף וכל ההתפתחות הייתה די זרה ולא נוחה.

אמנם איבדתי את בטחוני העצמי במסגרת הכיתה, אך מצד שני מאוד אהבתי את אימוני הטניס, את העבודה הקשה, השאיפה למצוינות, התחרויות עם כל האדרנלין. שם ערכי העצמי הלך והתעצם, שם בניתי את צורת החשיבה החיובית שלי, הבנתי מהי התמדה, קבלת סמכות, עמידה בזמנים, שיתוף פעולה, התמודדות עם תסכול. זה היה המקום שבו הרגשתי מלכת העולם. בעיתונים כתבו עלי, היה מגיע קהל רב לתחרויות, צולמתי לפרסומות וזה היה פיצוי לחיי החברה שאיבדתי.

בשנת 1982 בגיל 16 זכיתי באליפות ישראל בשש קטגוריות שונות (זוגות, יחידים נוער, יחידים נשים, זוגות מעורבים... וספורטאית השנה). כולם התענינו בי: "מה עשית? ניצחת? למי הפסדת?". כל התקשורת הבין אישית עם הסובבים אותי סבבה סביב הספורט. עם השנים הבנתי שזה קצת פגע ביכולות הסוציאליות שלי. ההתעסקות סביבי

הפכה למקום מאוד לא נוח. היה לי מאוד קשה לדבר כי הייתי רגילה שפונים אלי תמיד בנושא טניס. מהמקום בו אני נמצאת היום אני מבינה שהטניס פיתח, בדרך עקיפה, את כישורי החיים שלי, ולאחר מכן עזר לי להתגבר על הפן הזה באישיותי. למדתי ליצור שיחה עם אנשים, להתעניין, לשאול שאלות, לעורר סקרנות... בנוסף הרגשתי שהטניס אפשר לי יכולות התמודדות, אינטראקציה עם הסובבים, עבודת צוות, קבלת החלטות, עצמאות וכולי...

לאחר מכן, עברתי אירוע מאד קשה עם מאמני. בזמן נסיעה לחו"ל עצרנו לעצירת ביניים ומאמני הזמין חדר אחד. לא הבנתי מדוע עשה כך אך הרגשתי מאוד שווה ומיוחדת. "וואו, אני ומאמני לבד...". מסתבר שהוא פשוט ניצל אותי ואני, בתמימותי, הערצתי אותו. לאחר אותו ערב, במשך ארבעה ימים, מאמני התנהג כלפי בצורה קשה ופוגעת. הוא התעלם ממני, לא דיבר איתי וכן, בזמן האימונים, בעודו עובר משחקן לשחקן, התעלם ממני לגמרי. הכאב הנפשי שהתלווה לטראומה שחוויתי, בימים שלאחר מכן, היה גדול הרבה יותר.

בהמשך, הפכתי לשחקנית נבחרת ישראל וגביע הפדרציה וייצגתי את ישראל בחמש שנים הבאות.

התגייסתי לצה"ל כספורטאית מצטיינת במשרה פקידותית מאתגרת. קיבלתי מלגת לימודים בארה"ב באוניברסיטת U.S.I.U ושיחקתי ב-division one בקטגוריה הגבוהה ביותר, בה זכיתי בתואר MOST VALUABLE PLAYER ו-MOST IMPROVED PLAYER. מאמני היה דמות מאוד חיובית, שהאמין בי ללא סייגים. בזכותו שוב התחזק ביטחוני העצמי. סיימתי את לימודי התואר הראשון בחינוך גופני בהצטיינות. תקופת הלימודים הייתה אחת הטובות בחיי.

כשחזרתי לארץ התחלתי לאמן במרכז לטניס בישראל וברמת השרון, במקום שבו גדלתי. לאחר מכן ניהלתי את ביה"ס לטניס בקנטרי ברמת השרון במשך 11 שנים ואח"כ קיבלתי לידי את ניהול המרכז לטניס בישראל יפו.

היום אני בעלת תואר שני במנהל עסקים מאוניברסיטת HERIOT WATT בסקוטלנד.

כמנהלת אישה מתוך 14 מנהלים גברים, אני מרגישה שאני צריכה להיות יותר אסרטיבית ועומדת על דעתי. גם כשאני רוצה לדבר לא תמיד שומעים אותי, במיוחד כאשר הישיבות נהיות סוערות.. פעמים רבות אני מרגישה שצורת החשיבה וראיית הדברים שלי היא יותר אמוציונאלית ועם רגישות גבוהה יותר משל שאר המנהלים.

כל מה שחוויתי כטניסאית צעירה וכאדם בוגר הקנה לי את היכולת להבין את תחום הטניס מכל ההיבטים: כשחקנית, כמאמנת וכמנהלת. הבנתי שחשוב להיות קשובה לשחקן החלש, להבין את הכוח שיש למישהו בוגר, במילים שהוא אומר ובפעולות שהוא נוקט אל מול השחקנים. זהו כוח שיכול להיות חיובי ולבנות או כוח שלילי שיכול להרוס.

הספורט בכלל וטניס בפרט פתח בפני אפשרויותרבות בחיים, תהילה, פרסום, לימודים, קריירה ועצמאות. הוא עזר לי להתגבר על משברים שעברתי בחיי, נתן לי את הכוח לחיות את חיי על פי עקרונותיי ולהביא שני ילדים לעולם כאם חד-הורית מבחירה וכפורצת דרך בתחילת שנות ה-90.

משחק הכדורשת - פרי יזמות חברתית ואהבה של נשים לספורט

מיכל סיוון, מנהלת המועדון הישראלי לכדורשת נשים

גם אם לא כולם יודעים מה עומד מאחורי הפריצה הגדולה של הכדורשת, הרי שהמשחק כבר אינו אנונימי והוא מענפי ספורט הנשים המובילים בישראל. הוא צמח בהתארגנות "מלמטה", פרי יוזמה של ספורטאיות בנפשן, שלקחו את הכדור לידיים והקימו ארגון המרכז פעילות ארצית.

פעילות המועדון הישראלי לכדורשת נשים היא דוגמא ליכולת התארגנות של נשים למען מטרה משותפת. חבירה לממסד הספורט הרשמי של ישראל תעצים את הצמיחה, אבל גם כך הנשים המובילות את איגוד הכדורשת ממשיכות בפיתוח הענף ומפיקות הנאה רבה מהשילוב המופלא בין יזמות חברתית וספורט.

לפני כשמונה שנים נהגנו להתכנס, כמה בנות, בכל יום ראשון בערב באולם "גלילי" בכפר סבא ולשחק כדורשת להנאתנו, בלי שיפוט, בלי מזכירות, ללא מבנה קבוצתי קבוע, ללא הופעה אחידה וללא חוקה. חוג חביב חד שבועי... כשהייתי מספרת שאני משחקת כדורשת, עוד נדרשתי להסבר מה זה "המשחק הזה" - "כדור רשת זה כדור נוצה?" "כדורעף", "כדור דשא"... ואפילו "מחניים". היו ששאלו מסקרנות, והיו שזלזלו.

הימים האלו חלפו להם. גם היום משבצת יום ראשון באולם שמורה לכדורשת, אלא שהיום משחקת בה קבוצה בליגה הארצית לכדורשת נשים.

גם אם לא כולם מכירים את חוקי המשחק בדיוק ולא כולם יודעים מי ומה עומד מאחורי הפריצה הגדולה של הכדורשת, הרי שהמשחק כבר אינו אנונימי ולפחות במדדי היקף הפעילות ומספר העוסקות בו, הוא מענפי ספורט הנשים המובילים בישראל.

מאותו חוג קטן החלה התפתחות טבעית לקבוצות עירוניות וקהילתיות לאימהות בלבד ששיחקו זו כנגד זו. מבחינה זו עיריית כפר סבא היתה הראשונה להבין את הפוטנציאל הטמון בענף.

אך ברמה הארצית קידום ענף כדורשת נזקף לזכות התארגנות "מלמטה", פרי יוזמה אזרחית של נשים, ספורטאיות בנפשן, שלקחו את הכדור לידיים והחליטו להקים את הארגון שירכז את הפעילות הארצית בענף הכדורשת המתעורר על כל גווניו.

קבוצות מליגות עירוניות וקהילתיות בקשו להתקדם ו"לעלות ליגה", להתפתח ולהתחרות מול קבוצות ברמתן, לפגוש קבוצות מערים אחרות, לצרף נשים שאינן בהכרח אמהות ולשחק "במגרש של הגדולים", כמו בשאר ענפי הספורט האחרים. לא עוד קוריוז מקומי!! וכך, התאגדנו נשים וקבוצות מכמה ערים, בתחילה באזור השרון ולאחר מכן בכל הארץ, והקמנו את **המועדון הישראלי לכדורשת נשים**, המשמש בפועל כאיגוד הכדורשת בישראל, בפריסה ארצית ובסטנדרטים מקצועיים גבוהים.

מפעל הדגל של המועדון הוא הקמת הליגות הארציות בכדורשת, וניהולן - הליגה הארצית, מחוז מרכז ומחוז צפון. בליגות מתחרות מאות שחקניות בקבוצות מהגליל וממישור החוף. הנשים הן מכל המגזרים, הגילאים ורמות המשחק. בליגת העל משחקות 10 הקבוצות המובילות בישראל ומתחרות על התואר "אלופת ישראל בכדורשת נשים".

הקמת המועדון כעמותה רשומה והפעילות במסגרת המועדון זכו לכתף קרה בתחילת הדרך. בהתעלמות ממוקשים והתנגדויות, שברובם שייכים לתחום הפוליטי, ובעיקר בזכות השמירה על מקצועיות וסטנדרטים גבוהים, החלו הפעילויות לצבור תאוצה. נקבעו עובדות בשטח וניהול הליגות התרחב לתקינה בכל הנוגע למשחק, לחינוך ולהכשרות מקצועיות וכן לפיתוח הענף בקרב ילדות ונערות.

הקמתו של המועדון הישראלי לכדורשת נשים היווה זרז וגורם משמעותי בהתפתחויות להן אנו עדים היום. באמצעות הליגה והשמירה על סטנדרטים גבוהים של שיפוט, תכנון ובקרה, הצלחנו במאמצים רבים לשפר את ההתייחסות לענף הכדורשת ולספורטאיות בענף בקרב הסובבים אותנו, המשפחה, הקהילה, הרשויות המקומיות והממסד.

היום ניתן לקבוע בבטחון שענף הכדורשת, חרף העובדה שאינו ענף ספורט מוכר, הצליח למצב את עצמו כענף ספורט משמעותי בקרב נשים בישראל, בעיקר לפי פרמטרים כמותיים. לא עוד ענף ספורט לאימהות, אלא **גם** מסגרת ספורטיבית תחרותית מקצועית, עם העמדת **הספורטאית** במרכז, כמטרה ראויה העומדת בפני עצמה.

אך בכך אין די,

משחק הכדורשת היה ונותר "בן חורג" במשפחת משחקי הכדור הקבוצתיים. הוא אינו נתמך על ידי הטוטו ומעמדו המשפטי אינו ברור. בתקשורת הענף היה ועודו שקוף ולכן החשיפה לה הוא זוכה שולית. כך שבצד ההישגים המלאכה רבה.

אנו שואפות להתרחב ולהתפתח: למסד את הענף להשיג הכרה ותמיכה בו, לחזק את מעמדו בקהילת איגודי הספורט, לחזק את מעמדן של נשים בוגרות העוסקות בספורט, להגדיל את מספרן ולהרחיב את מעגל הנשים המסייעות, שבעתיד יחליפו אותנו בניהול, בארגון וביזמות בכדורשת.

חמושות בכוונות אלו, אנו ממשיכות לפעול בכל הארץ:

א. גם היום, שנים אחרי ההתחלה ולאחר שנערכו בחירות לוועד המנהל, עומדות בראש העמותה שש נשים ויושבת ראש אחת. בתחום הנשלט על ידי ניהול גברי אנו מקפידות לנהל את הליגה והמועדון בעצמנו על טהרת הניהול הנשי, תוך עידוד השחקניות לקחת חלק ואחריות בניהול וביוזמה בארגון.

ב. ברור לנו שמעמדו של הכדורשת כרוך במעמד ספורט הנשים בישראל. ספורט הנשים זוכה לשיפור במעמדו בתקשורת ובקרב קובעי המדיניות, אך עדיין סובל מדעות קדומות ומאפליה. ארגון **אתנה** פועל ל**שינוי עמדות** ומדגיש את ההיבטים החברתיים/תרבותיים במיצוב ענפי הספורט הנשיים והספורטאיות העוסקות בהם. ברוח זו בחרנו את הסיסמה שהציעה אחת משחקניות הליגה – **העם דורשת כדורשת**, המדברת בעד עצמה.

ג. יסדנו את מחוז צפון של הליגה הארצית בה משתתפות קבוצות רבות מאזור חיפה והגליל. ב–2013 יצטרפו שתי קבוצות מרמת הגולן, ועוד לא נאמרה המילה האחרונה.

על סדר היום של המועדון: הקמת מחוז דרום

א. כחלק מהכשרת הסגל המקצועי, המועדון מקיים שיתוף פעולה פורה עם המכללה האקדמית וינגייט ופותח מחזור שני של קורס מאמנים, המכשיר את בוגריו לאימון ספציפי של כדורשת, וזאת בתום המחזור הראשון המוצלח ולנוכח הביקוש הגואה למאמני ומאמנות כדורשת.

ב. המועדון מפעיל "סיירת כדורשת". הסיירת בנויה ממתנדבות שנוסעות בזמנן הפנוי, ברכבן הפרטי, לכל מקום אליו הן מוזמנות, בין אם בצפון או בדרום, בין אם למגזר היהודי, הדתי או הערבי, בין אם בשבת ובין אם ביום חול... סיירת הכדורשת עורכת ערבי הכרות עם המשחק מתוך אמונה בחשיבות העיסוק בספורט לנשים ובשמירה על אורח חיים בריא.

ג. ענף הכדורשת מבוסס במרכז הארץ והסיירת דואגת להפיץ את הבשורה גם בפריפריה. בעקבות פעילות זו הוקמו מרכזי כדורשת שמפעילים פעילות סדירה בענף בקריית טבעון, בערד, באילת, ברמת ישי, במשגב ועוד. לחלק מהמרכזים יש קבוצות בליגה הארצית.

ד. הדוגמא האישית אשר נותנות נשים, העוסקות בקביעות בספורט תחרותי, עשויה לתרום רבות לדור הצעיר ולספורט הישראלי בכללו. המועדון הישראלי לכדורשת נשים פועל להקמת קבוצות כדורשת נערות וקבוצות כדורשת ילדות. ניצני הפעילות נראים כבר בישובי עמק חפר, ובין הישגיו הכללת הענף בספורטיאדת הילדים במאי 2012.

אנו משקיעות באירועי ספורט גם מחוץ למשחקי הליגות. נערכים טורנירים בחנוכה ובאביב ואנו משתתפות במשחקי אילת, בשלושה ימים של טורניר כדורשת בחסות התאחדות אילת.

המשימות חשובות, המכשולים רבים, האתגר גדול, אך המוטיבציה מרקיעת שחקים. פעילות המועדון הישראלי לכדורשת נשים היא דוגמא ליכולת התארגנות של נשים למען מטרה משותפת. חבירה לממסד הספורט הרשמי של ישראל תאפשר צמיחה כפולה ומשולשת, אבל גם כך אנו ממשיכות בעשייה, בעיסוק בספורט ובהנאה גדולה שהשילוב המופלא בין יזמות חברתית וספורט מסב.

קבוצת כדורשת נשים בבת ים הוקמה ביוזמת ענת לבנת ועיריית בת ים. ענת דוחפת ומעודדת את פעילות הכדורשת בעיר ולאחר ערב חשיפה של המועדון הישראלי לכדורשת נשים נפתחה שם פעילות ענפה בתחום.

מועדון בת ים משתתף גם באירועים של האיגוד ואף שלח שתי קבוצות לטורניר חנוכה בחורף 2012.

פרלמנט נשים בשיתוף עיריית בת ים קיימו במרץ 2012 מושב מיוחד של הפרלמנט שנסב על נושא נשים ספורט ומה שביניהם.

חלק חוויתי–ספורטיבי של המושב היה טורניר בו השתתפה בין היתר קבוצה של פרלמנט נשים עם לינוי בר גפן ופרופ' אסתר הרצוג.

במסגרת ענף הכדורשת בבת ים החלה כבר פעילות של כדורשת הנערות, ביוזמת ענת לבנת.

משחק הכדורשת – חיבור בין יזמות חברתית ואהבה של נשים לספורט

משחקים של המועדון הישראלי לכדורשת נשים
במקומות שונים בארץ

משחק כדורשת של נשים מג'סר א-זרקא
בהדרכת פעילות המועדון הישראלי לכדורשת נשים

מושב 71

אמא אישה שורדת - בנות, אמהות ושואה

לילה הונדרט לבית קרביץ (ילידת 1932), עם בנותיה.
מימין לשמאל: אילה כספרי (ילידת 1966), יעל הונדרט-רוזנברג (ילידת 1966), לילה, טלי שנר (ילידת 1957), שלומית בן כליפא (ילידת 1961)

אמא אישה שורדת - בנות, אמהות ושואה

מושב 71

8 ביוני 2012
אודיטוריום בית לוחמי הגטאות
בגליל המערבי

ברכות:
יהודה שביט, ראש המועצה האזורית מטה אשר
ענת לבנת, חברת הועדה המייעצת של פרלמנט נשים
נילי אלון, יועצת ראש המועצה למעמד האישה

קטעי שירה:
הרכב Day-dream

אמא אישה שורדת - בנות, אמהות ושואה
ד"ר בתיה ברוטין, ראש התכנית להוראת השואה, מכללה אקדמית בית ברל

"אילו הייתי שם..."
אריאנה מלמד, עיתונאית וסופרת

שואה, שיגעון, סליחה
טל בשן, עיתונאית

להיות דור שני - תחנות בזמן
טלי שנר, ראש צוות פיתוח חינוכי בבית לוחמי הגטאות

מסע עם אמא
שורשי בשני נופים שונים - סרטה של שושי בן-חמו על נסיעתן של לילה הונדרט ובנותיה לגרודנאו

מנחת הדיון: ציפי נוה, בית לוחמי הגטאות

אמא אישה שורדת – בנות, אמהות ושואה

בנות, אמהות ושואה

ציפי נוה, מנהלת מחלקת השתלמויות, בית לוחמי הגטאות

נשים ששרדו את השואה מביאות אל תוך חווית האימהות שלהן את הפגיעה, את חווית הנטישה, האובדנים, הטראומות, החרדות וההדחקות. אבל הן מביאות איתן גם את הכוחות והעוצמות שאפשרו להן לשרוד.

ציפי נווה

בנות ואמהות הן סוגיה מורכבת. כל אימא ובת מודעות למורכבות הקשר הזה. אבל כשנוספת למשוואה גם "השואה" ברקע, הקשר הזה מקבל עומק מיוחד במינו.

"השואה" לא אפשרה לצאת ממנה ללא צלקות, פצעים וחבלות. עד כמה יצאת פגועה תלוי במגוון מרכיבים, בת כמה היית, מה עברת, מה היו מעגלי התמיכה האישית.

אבל הפגיעה היא שם:

אם היית ילדה קטנה שכל חוויות תחילת חייה

בנות להקת "דיידרים" בקטע שירה

וזיכרונות ילדותה היו מלחמה;

אם היית נערה מתבגרת או אישה צעירה שאיבדה משפחה ונאלצה לשרוד לבד;

או אם היית אישה בוגרת שאיבדה משפחה, בעל או ילדים;

בכל המצבים, נשים שעברו את השואה ושרדו, מביאות אל תוך חווית האימהות שלהן את הפגיעה, את חווית הנטישה, הכאבים, האובדנים, הטראומות, החרדות וההדחקות. אבל הן מביאות איתן גם את הכוחות והעוצמות שאפשרו להן לשרוד, הכוחות הפיזיים והנפשיים.

מה זה עושה לאימהות של הנשים השורדות?

מה זה עושה לילדה הגדלה בצל אימא שורדת?

אמא שלי נולדה במלחמה, אי שם בחורף 1941. אמא שלה, אישה צעירה בת 20, בורחת מוורשה הכבושה כשהיא בהריון. אמא שלי נולדה במחנה עבודה. תינוקת בלב מחנה, בינואר 1941. היום, כשהיא בת 71 וכל מיני בעיות בריאות תוקפות אותה ומנסות לשבור את רוחה, אני אומרת לה שהיא "שורדת", שתינוקת שנולדה במחנה, בחורף 41 מעלות, בטמפרטורה של 50 מעלות ושרדה – היא חזקה, יש לה כוחות וכמה מחלות לא ישברו אותה.

כשבגרתי התחלתי לתהות: איך שורדת תינוקת במחנה עבודה? בתנאים בלתי אפשריים כאלו? מי יילד אותה? מי טיפל בה? איך שרדה את הקור הנורא? את הרעב?

שאלות רבות העסיקו אותי ושאלתי את אימי. להפתעתי גיליתי שהיא אינה יודעת. מעולם לא דיברה על כך עם אימא שלה. קשר שתיקה מוזר בין אימא ובת.

גם אמא שלה – אישה חזקה. שורדת. מה עובר על אישה צעירה בת 20, שעוזבת את ביתה ומשפחתה בהריון – ביערות, במסתור, במחנות העבודה, כשעליה להגן על תינוקת?

הן מעולם לא דיברו על העבר.

כשאימא שלי בת 4 מסתיימת המלחמה. היא מבלה עוד שלוש שנים במחנה עקורים בגרמניה ובמחנה מעצר בריטי בקפריסין. רק בגיל שבע היא מגיעה לארץ ישראל וזוכה לראשונה בחייה בחופש.

איך משפיעה העובדה ששבע שנות חייה הראשונות של ילדה עוברות עליה במלחמה – כאישה, כאמא?

אנחנו דור שגדל עם "אמהות שורדות". כל אמא והסיפור שלה, ומאבק ההישרדות והכוחות שלה. כל סיפור מופלא ומפתיע.

לפני שנה, לכבוד יום הולדתה ה- 70, כתבנו לאמא שלי ספר על חייה.

כשסיימתי לערוך את הסיפור המופלא של חייה בספר חשבתי בליבי שדור האמהות שלנו, ששרדו את ההיסטוריה המורכבת של השואה, הוא דור של נשים חזקות. ואנחנו דור הבנות שגדלו לצד אמהות עם סיפור מורכב ומופלא שכזה.

האמהות השורדות הן הנושא שבו עוסק הדיון. יישמעו בו קולות של בנות לאמהות שהיו בשואה.

"אילו הייתי שם"

ד"ר בתיה ברוטין, חוקרת אמנות העוסקת בנושא השואה והנצחתה באנדרטות בארץ ובעולם; ראש התוכנית ללימודי השואה במכללת בית ברל

בני ובנות "דור שני" קיבלו מסר לא מודע מהוריהם שעליהם לחוות את השואה על ידי הַדְמָיָה שהם היו "שם". זוהי מערכת סימביוטית שהניצולים וילדיהם מצויים בה והיא מתבטאת בצורך כפייתי של בני ובנות "דור שני" לחזור אל השואה ולצאת ממנה חיים שוב ושוב.

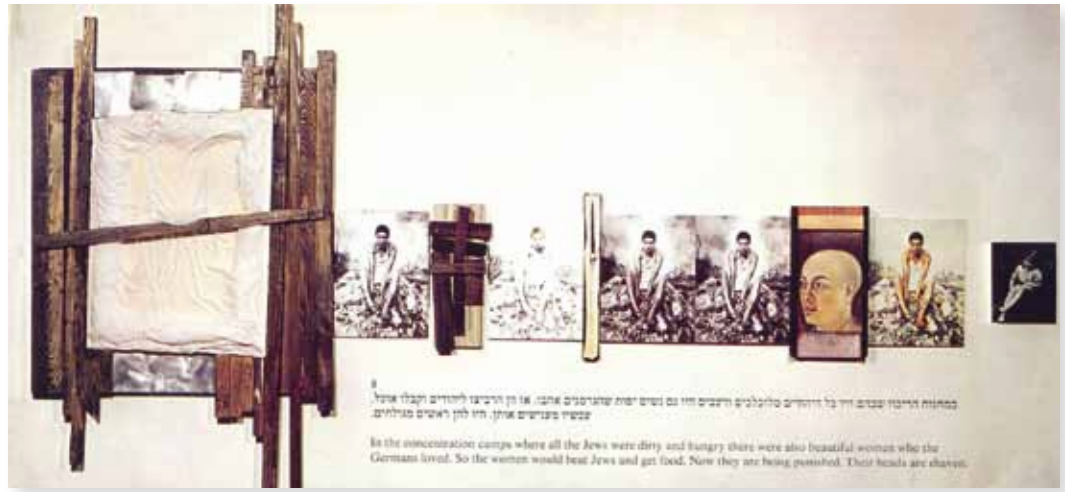
סביר להניח כי ניצולות שהפכו מיד לאחר השואה לאמהות, העבירו לבנותיהן את הטראומה והאימה שהן חוו בזמן השואה.

לאחר שחילקו את בגדי הפסים במחנה, הסוהרות הנאציות עמדו וצחקו מהנשים שנראו להן מגוחכות. את המראה הזה כינתה הקאפו בלגלוג "שיק פאריס".

ד"ר בתיה ברוטין ואמה, רות פרשט לבית פריץ

מחקרים פסיכולוגיים אחדים מצאו כי מכל ההזדהויות שמעבירה אם לבתה, המשמעותיות והחשובות ביותר הן אלו שהיא חוותה סמוך לאימהותה. מכאן, שסביר להניח כי ניצולות שהפכו מיד לאחר השואה לאמהות, העבירו לבנותיהן את הטראומה והאימה שהן חוו בזמן השואה. יש מחקרים המעידים על קשר סימביוטי בעיקר בין אמהות ניצולות לילדיהן, אשר באמצעותו מועברים אל ה"דור שני" תחושות הטראומה. עם זאת, ההזדהות של בנות ה"דור שני" עם קרבנות השואה נובעת לעיתים מתוך רצון לברר לעצמן איך הן היו נוהגות אילו היו "שם", האם היו הופכות לקרבנות או מחפשות דרכים לשרוד. כתוצאה מכך,

יוכבד וינפלד, **מספר 8 (קאפו)**, 1979 (אוסף מוזיאון ישראל)

נחמה גולן, **ללא כותרת**, פרט ממיצב, 1994

שרית האס,
דיוקן עצמי, 1999

רבקה מרים, ל**לא כותרת**, 1965–1966

עיינה פרידמן, **שִׁיק פאריס**, 2004

ההזדהות שלהן מתבטאת בכניסה לתוך ההוויה, המצבים והחוויות של הקרבנות בתארן את עצמן בסיטואציות מן השואה. הסכימה ההתנהגותית המתקבלת היא של "מנהרת זמן" דמיונית שבה בני "דור שני" שולחים את עצמם אל העבר של ההורים והוא הופך לחלק מ"האני" שלהם לפרק זמן מסוים, כדי לנסות להבין את מה שעבר על הוריהם או על בני המשפחה שנספו.

בבתים רבים של ניצולי שואה, שלט מסר לא מילולי שנושא השואה ועבר ההורים אינם פתוחים להתייחסות. משום כך, פרטים רבים בעבר הוריהם הוא, עבור בני ובנות "דור שני", בבחינת תעלומה שעליהם לפצח. עם זאת, קלטו בני הניצולים רמזים התנהגותיים מסוימים אצל ההורים שעוררו אצלם סימני שאלה כבדים אשר הביאו אותם לחפש הבהרות. יתר על כן, בני ובנות "דור שני" קיבלו מסר לא מודע מהוריהם הניצולים שעליהם לחוות את השואה על ידי הַדְמָיָה שהם היו "שם" ולהמשיך להחיות אותה למען ההורים. זוהי מערכת סימביוטית שהניצולים ובניהם מצויים בה והיא מתבטאת בצורך כפייתי של בני ובנות "דור שני" לחזור אל השואה ולצאת ממנה חיים שוב ושוב. על כך כתבה נאוה סמל בספרה כובע זכוכית: "כאשר נכנסתי בשער דימיתי בנפשי, כי כבר שכנתי פה אי־פעם. אולי זהו פריו הרקוב של הזיכרון הגנטי. כמו נוּרה חזרה הכתובת והִבְהֲבה בתוך ראשי."

התעסקותם של ילדי הניצולים באירוע המחריד שקדם ללידתם, מתבטאת בנטייה לשחזר את הסבל ההוא, בחיי עצמם. הם מדמיינים כאילו הדבר קורה להם ובדרך זו הם מנסים לברר לעצמם, מה הם היו עושים אילו הם היו שם. אצל בנות הניצולים מצטרפות שאלות הקשורות לניצול הנשיות של אמותיהן ושל נשים בכלל בשואה.

בעקבות השתיקה והמסתוריות ששררו בביתה של **יוכבד וינפלד** בילדותה לגבי מה שעבר על הוריה בתקופת השואה, ובעיקר על אופן הישרדותה של אמה, היא החליטה להתמודד באופן ישיר עם השאלה אילו הייתי "שם" איך הייתי נוהגת?

בתערוכת יחיד שלה במוזיאון ישראל בקיץ 1979 היא הציגה עשר עבודות הנשענות על זיכרונות ילדותה בפולין שלאחר השואה באמצעות טקסט מילולי ודימויים חזותיים זה לצד זה. בתוך מארג הזיכרונות שלה מחזירה וינפלד את עצמה בצילומים מן ההווה לסיטואציות דמיוניות מן השואה בניסיון להבין מה עבר על קרבנות השואה ואיך היא היתה מגיבה אילו היא הייתה נקלעת למצבים אלו.

בעבודה מס' 8 (קאפו), וינפלד מתמודדת באופן מפורש עם השאלה: איך היא היתה מתמודדת עם המצב אילו היא היתה אסירה במחנה הריכוז, האם היתה הופכת למוזלמן או לקאפו? היא כתבה: "במחנות הריכוז שבהם היו כל היהודים מלוכלכים ורעבים, היו גם נשים יפות שהגרמנים אהבו. אז הן הרביצו ליהודים וקיבלו אוכל. עכשיו מענישים אותן. היו להן ראשים מגולחים".

התצלום הקטן מימין (בתמונה העליונה בעמ' 42) מתאר את וינפלד כילדה קטנה בפולין שאינה מודעת לעבר הוריה, אלא היא מצויה במצב שנערמים אצלה זיכרונות, מילים, קולות, מראות וריחות שיהפכו ברבות הימים למאגר האסוציאציות של ילדותה.

בתצלומים ובחלקים האחרים ניסתה וינפלד לדמיין את עצמה ואת התנהגותה במחנה ריכוז. התגובה הראשונה שלה נראית בצילום שלה, החוזר חמש פעמים. היא נראית בו לבושה בכתונת לילה לבנה שקופה, יחפה ושיער ראשה קצוץ. היא יושבת על ערימת זבל ומחטטת בה כאילו היא מחפשת אוכל ובה בעת היא מרימה מבט בחיפוש אחר ישועה. הישיבה על ערימת זבל היא ההזדהות שלה עם אסירי המחנה שהיו מגולחי ראש וחיו בלכלוך וברעב.

וינפלד מדמיינת את עצמה מחפשת פתרון למצבה כאסירה במחנה באמצעות כתונת הלילה הלבנה שהיא לובשת, בתקווה למשוך את תשומת לבו של קצין גרמני וכשתצליח בכך היא תהפוך לקאפו. בציור המופיע בין הצילומים בעמ' 42 בצד ימין, וינפלד מתוארת כקאפו, לאחר השגת המטרה. היא נראית מטופחת עם עגילים וצווארון תחרה, אולם היא נותרה אסירה עם ראש מגולח. תיאור שהושפע ללא ספק מתצלומי אסירות המחנות. היא אימצה את תנוחת ה־¾ ואת הראש המגולח.

האופן שבו השיגה את מטרתה מרומז בקצה

יחסי האם השורדת ובתה

מתוך: צחוק של עכברוש, נאוה סמל

למה לספר דווקא לנכדה?

מדוע לא לבת?

בתה של האשה הזקנה, שהיא כבר לא צעירה ועדיין לא זקנה, נפסלה כנמענת אפשרית של הסיפור. לא ברור מי פסל אותה. האשה הזקנה העדיפה לדחות את הסיפור, כל פעם באמתלה אחרת, שכן בכל מועד נדמה היה לה שהסיפור עלול לאיים על שלום בתה הנמענת, ואף להעמיד בסכנה את רצף ההולדה. גם הבת התחמקה מן הסיפור. אולי חשה שקבלתו עלולה לחמוס ממנה את אמה ולהציב במקומה יצור מרוסק, חסר פנים וזהות. למען האמת, היא ייחסה לסיפור כוחות מאגיים. מי שיגנה את הבת על סירובה לשאת בעול הקבלה, מחמיץ את מרכיב הפחד בסיפור.

בלי הפחד לא היה שום סיפור מה שהוא.

גולה נצחית מן העולם. קיום מבוטן. כשנשאלה האשה הזקנה, אמרה רק "הייתי ילדה בזמן המלחמה", להצדיק את זה שאין לה מה לזכור. העולם דורש במפגיע לזכור, ואילו לה יש כשרון מופלא לשכוח. גם עכשיו יש בתוכה בור שופכין, שאליו היא משליכה זיזים של רוע וכיעור. בחשאי, הרחק מהקרובים לה ביותר, המשיך הסיפור להתגלגל מעצמו.

אפשר לומר עוּשָׁה בתוכה.

כמה טרוניות ספגה מזו שנולדה לה. היה עליה להשמר מפני בתה, כאילו היתה אויבת.

הבת חשדה שאמה שבה ומספרת לעצמה את הסיפור באופן כפייתי. היא טענה שכאשר אדם שקוע בתוך סיפור, הוא לא טורח להקשיב למה שמחוץ לו. אולי ניסתה להבהיר שגם לה יש סיפור, שאינו נופל בחשיבותו מזה של אמה. איש לא הסביר לה שלא בסיפורה שלה שקועה האם ששרדה, אלא בשאלה איך לספר או לא לספר אותו, ושאילו האשה הזקנה היתה באמת מרשה לעצמה את המותרות שברחמים עצמיים, היה הסיפור מתגלגל החוצה במועד מוקדם הרבה יותר. ואם למרות הכל הצליחו כמה זיזים להתפזר איכשהו, הזדרזה הבת להשתמש בהם כדי לגנות את אמה.

מימי ארצי ונאוה סמל

את אמא גרועה, היא הטיחה בה.

לא היית צריכה להביא ילדים.

איזו זוועה.

לפני המועד שנקבע דפקה הבת על דלת ביתה של האשה הזקנה. הנכדה פתחה לה, ועמדה מול אמה, מופתעת.

אמרתי לך שאחזור לקחת אותך הביתה?

כשגילתה הבת את המחברת, ניסתה מיד להעביר אותה לרשותה. משכה בכוח במלאך המתוק. הנכדה גילתה התנגדות נחרצת. היא לא רוצה שותפים לסיפור. גם לא את אמה. במיוחד לא אמה.

האשה הזקנה ששרדה צפתה בנכדתה בסיפוק ואמרה לעצמה, דווקא התכונות הגרועות ביותר עוברות בירושה. אמרה והתכוונה להיפך.

גם הבת אינה מן הסוג שנכנע בקלות. אם לא נבחרה להיות הנמענת של הסיפור, שלא יהיה שייך לאף אחד.

לא הכל צריך לדעת.

הכל כבר נכתב.

חוץ ממה שנכתב.

אמא, אל תשגעי לי את הילדה.

בפעם הראשונה באותה שעת צהרים מסנוורת עולה חיוך על שפתיה של האשה הזקנה. הגילוי כי אלה שנולדו ממנה - הבת כמו גם הנכדה - בקיאות במלאכת השרידה מסב לה קורת רוח.

השמאלי באמצעות דימוי של מיטה, שניכרים בה סימני הפעילות המינית שהתרחשה בה לא מכבר. אולם וינפלד חתמה את המיטה עם סרגל עץ ללמדנו כי לא היו אלה יחסים בין שני אנשים חופשיים, אלא בין סוהר לאסירה, אשר בסיומם חוזרת האסירה למצבה ההתחלתי או שזה מביא עליה את מותה בתאי הגזים.

גם עיינה פרידמן מזדהה עם הקרבנות והופכת את עצמה לאחת מהם במיצב **שִׁיק פאריס** כשהיא מציגה את דיוקנה העצמי בלבוש פסים על רקע יריעת בד שעליה צילומים של בגדי אסירים אוטנטיים. הבגדים הריקים, הישנים והדהויים מייצגים את השואה והם משדרים באופן ישיר ובעוצמה רבה את החיים שהיו ואינם. לעומתם, תיאור האמנית משדר חיוניות והיא מייצגת את ההווה. לבוש הפסים שלה, העצבות בפניה והעובדה שהיא יושבת על נדנדה, שלא ברור למה מחוברים החבלים שלה, מעבירים תחושה שהיא מרחפת בין שמים וארץ, ללא יציבות, וגורלה, כגורל האסירים במחנות, יכול היה להשתנות בשבריר השנייה בין החיים והמוות.

כמו כן, האמנית מרמזת לכך שהשואה אמנם קרתה בעבר, אך יכולה לחזור ולקרות גם כאן ועכשיו.

מקורו של השם **שִׁיק פאריס** בסיפור של דודתה: לאחר שחילקו את בגדי הפסים במחנה בו היא הייתה, הסוהרות הנאציות עמדו וצחקו מהנשים שנראו להן מגוחכות בגלל שלחלקן הבגדים היו גדולים או קטנים מדי. על המראה הזה אמרה הקאפו בלגלוג "שיק פאריס". מכך הבינה אחת האסירות כי הן תשלחנה לפאריס, מכיוון שבגרמנית Schickennach Paris פירושו לשלוח לפאריס. פרידמן משתמשת באירוניה שבסיפור בכך שהיא לובשת יריעת בד עם תחרה הנראית כמהדורה משופרת ומפוארת של מדי האסירים.

לסיכום, ראינו כי אמניות "דור שני" מזדהות עם הקרבנות ועם גורל הוריהם בשואה על ידי הדמיה חוזרת ונשנית של עצמן, כאילו הן לקחו חלק באירועי השואה, בניסיון לברר לעצמן מה הן היו עושות אילו היו "שם": האם היו מחפשות פתרונות לשרוד או שהיו הופכות לקרבנות.

טל בשן ראשונה משמאל ובתיה ברוטין שלישית משמאל

להיות דור שני – תחנות בזמן

טל בשן, עיתונאית ועורכת, מרצה לתקשורת

אמי ואני איננו הדוגמה הקלאסית לדינמיקה של דור ראשון ושני לשואה. עניין השתיקה וההשתקה לא היו קיימים אצלנו.

אמי טענה כי "השואה זה לא תירוץ". להיות ניצול שואה לא מצדיק התנהגות קלוקלת כלשהי... "מי שהיה בעייתי קודם, נשאר בעייתי גם אחר כך".

המרכיב החזק מכל בנושא הדור השני, הוא המודעות לזמן החולף, שבא עם התקדמות הגיל

נתבקשתי להעלות כאן מספר הרהורים על נושא בנות הדור השני לשואה, ולהפתעתי נעניתי ברצון. כנראה שהשנים עושות את שלהן, שכן אני חייבת להודות שבעבר מיעטתי להופיע ולדבר על הנושא של הדור השני – אולי מפני שכעיתונאית היה לי הערוץ של כתיבה, שהקל עלי את ההתמודדות עם הנושא הזה, אולי מפני שבתקופות מסוימות ביקשתי להתרחק ממנו.

אמי, רות בונדי, ואנוכי סירבנו בעבר להופיע יחד בנושא הזה, מפני שאיכשהו הרגשנו שברוב המקרים מדובר ב"גימיק", כנהוג בימים אלה. הרגשנו שאנחנו מסרבות להיות עוד אייטם במה שכינינו בציניות "שואה ביזנס".

בעניין המגדרי בכלל אמי סירבה לגעת הרבה שנים, מתוך אמונה, בזמנו, שמדובר בחלוקה מלאכותית משהו. עם השנים זה עבר לה, היא מצאה נקודות התחברות לנושא והיא אף נטלה חלק בכנסים שעורכות חברותי המלומדות. במקביל, אני עברתי את התהליך שלי – קודם כבת לדור השני, ורק לאחר מכן כאם וכאשה, ורק כעת, בגילי הבשל, אפשר לומר ששני המרכיבים הללו הגיעו לאיזו נקודת חיבור שאני יכולה לדבר עליה באופן מודע. לעניין המגדרי אוכל בעיקר לומר, שעצם העובדה שאני בת יחידה לאמי, יצרה אצלי הזדהות מיוחדת איתה ועם מה שעברה, מן הסוג שאינני סבורה שקיימת בין בנים לאמהותיהם.

***

הייתי מעזה לומר שאמי ואני איננו הדוגמה הקלאסית לדינמיקה של דור ראשון ושני לשואה, בשל כמה סיבות: ראשית, במהלך שיחותי עם בני הדור השני עלה הרבה מאד עניין השתיקה וההשתקה – ואלה לא היו קיימים אצלנו, לפחות לא על פניו, מתוקף העובדה שאמי עסקה בנושא וכתבה עליו, כך שאצלנו בבית אף פעם לא רבץ עניין השואה כסוד אפל.

זו, כמובן, פריבילגיה גדולה שאני מודעת לערכה. לא הייתי צריכה ללכת על בהונות ולפחד לגעת בנושא מחשש להכאיב, כפי שקרה לרבים מחברי בני הדור השני, שרק עכשיו מצאו את האומץ לשאול את ההורים שאלות לפני שיהיה מאוחר מדי.

כיום פונים אלי חברים בני גילי, שאבוא לראיין ולכתוב את זכרונות הוריהם, שסוף סוף ניאותו לדבר, ואני תמיד מודה בלבי לאמי שעשתה את העבודה הזו בעצמה, ועשתה זאת טוב מכולם – תחילה באופן מרוחק יותר, ב"אדלשטיין נגד הזמן", ולאחר מכן בגוף ראשון בספרה הביוגרפי, "שברים שלמים". שם התוודעתי לראשונה, בעצם, באופן מסודר יותר, לתולדות המשפחה ולקורותיה של אמי. אולם גם שם היא לא פרטה את הכל. בכל פעם מתגלה לי עוד טפח, עוד סיפור.

בעצם, במחשבה לאחור, את הסיפורים האישיים שלה מתקופת השואה שמעתי ממנה במינונים קטנים מאד, ולפי התיאורים הרבה שנים חשבתי רוב הזמן שמדובר במחנה צופים – פה הגניבו מלפפונים בחזיות, פה עשו פעולות הדרכה לנוער בגטו, ופה גירד הראש מכינים. כינים? גם לי היו כינים במחנה עבודה בצופים (ראו "שברים שלמים", עמ' 48).

האלמנט השונה הנוסף קשור באישיותה של אמי: אני שומעת וקוראת על הורים מדוכאים, חרדים, מסוייטים, על מועקה מתמשכת בבית (כמו אצל

ליזי דורון למשל) ועוד סימפטומים רבים וקשים של אנשים שעברו את הטראומה הנוראה הזו. אצלנו כל זה לא היה.

גדלתי עם אם – אישה חזקה ואופטימית, עם חוש הומור. משפט שגור שלה הוא "השואה זה לא תירוץ". כלומר, להיות ניצול שואה לא מצדיק התנהגות קלוקלת כלשהי, לא בתחום הפרט ולא בתחום הציבורי. לא "מגיע לי" ולא "מסכן, הוא ניצול שואה" – "מי שהיה בעייתי קודם, נשאר בעייתי גם אחר כך", היא טענה, "וגם להיפך".

על הגישה המיוחדת הזו תעיד יותר מכל העובדה שאמי בחרה למחוק את המספר שעל ידה, מיד לאחר שעלתה ארצה. היא לא אהבה את התגובות, את מבטי הרחמים או המבטים המאשימים. כך שאני לא גדלתי אפילו עם אמא עם מספר על היד.

ואכן, אמי השתדלה, כעדותה, לא לתת למועקת החוויה של השואה לחלחל ליום יום שלנו.

אני בת יחידה, שנולדה אחרי תלאות לא מעטות, אך אמי, כעדותה, נאבקה כל השנים שלא להדביק אותי בחרדותיה (ראו "שברים שלמים", עמ' 77).

גם בעניין האוכל, תסביך ידוע במשפחות של ניצולי שואה, אצלנו היתה וריאציה אחרת – לא היו מנות ענקיות ולא הפצרות לאכול ולגמור מהצלחת. היו מנות קטנות, מוכנות מעכשיו לעכשיו, ואין מאגרים במקרר. מה שכיניתי בילדותי "מנות ייקיות", מפני שאמי העדיפה לתת עוד תוספת לשולחן, מאשר לזרוק אוכל.

לימים, לפני שנישאתי, כתבה אמי ספר בישול של מתכונים צ'כיים שהוקדש לי, וגם לשם השתרבבה קצת שואה. כך, למשל, מתכון לדייסת סולת לווה בסיפור כיצד הצילה הדייסה את חייה במחנות, וחברי נהגו בצחוק לכנות את הספר "מתכונים מהשואה".

ועוד תסמונת מוכרת לנו, בני ובנות הדור השני, היתה תמיד התחושה של רשות וזכות לעסוק בשואה בצורה אחרת ממה שעסקו בה מסביבנו בבית הספר, למשל, או בטכסים, כולל בדיחות שואה, כאילו ניכסנו לעצמנו משהו ממנה, בעצם היותנו בני ניצולים. אצטט כאן טקסט שמצאתי בפורום של בני דור שני לשואה באינטרנט: "אני דור שני לשואה משני הצדדים, ומאמין שכמו רופא השיניים של סיינפלד – שהתגייר כדי שיוכל לספר בדיחות על יהודים – מותר לי יותר מלאחרים".

***

אולי מתוך השאיפה העזה לגדל כאן דור צעיר ונורמלי, אמי לא אהבה במשך שנים רבות את העיסוק בנושא הדור השני לשואה, ואף טענה שלכל עניין הדור השני אין על מה להסתמך, שמדובר, כפי שאמרה לא פעם, "בפסיכולוגים שמחפשים פרנסה אחרי שנגמרה להם העבודה עם הדור הראשון".

בנושא הזה נחלקנו מגיל די צעיר (אם כי כיום נדמה לי שגם אמי סבורה אחרת ממה שסברה אז). שהרי למרות כל מה שנאמר עד כאן, בהחלט הרגשתי מגיל צעיר את הנטל של דור שני לשואה.

"וכי איך אפשר אחרת?", כתבתי בזמנו, "אם בגיל 10, בחו"ל, לקיתי באדמת, המכונה באנגלית German Measles והייתי משוכנעת באמת ובתמים שאני עומדת למות – אחרי הכל, מדובר במחלה מגרמניה, וגרמניה – אנחנו יודעים מה זה אומר...".

שלא לדבר על עצם העובדה שיום הולדתי חל ב–18 בדצמבר, התאריך בו הגיעה אמי בטרנספורט לבירקנאו. נדמה שכל הסבר מיותר – המעגל נסגר. ולמרות שלא קראו לי, ולא במקרה, על שם קרובים שנספו בשואה, היה ברור מהרגע הראשון שיש לי ולבני דורי כאן עוד תפקיד.

***

היבט נוסף להיותנו בני דור שני, הוא הצד של "שם" – העיסוק במאיפה באנו, מה היה שם, ומה נמצא, או מצאנו, כשנסענו עם ההורים למסע שורשים. גם לעניין הזה נתברכתי. כפי שאני תמיד אומרת, אם כבר שורשים, עדיף מפראג...

בניגוד לבני דור שני רבים, שהלכו בעקבות הוריהם למסע שורשים לעיירות מרוחקות באוקראינה או בפולין ובקושי מצאו זכר לעבר, היתה לי הזכות לראות ולחוות את הדברים בפראג כמעט כפי שהיו ונשתמרו: מגטו טרזין, שם יכולתי לראות כיצד חיו ואפילו היכן פוזר אפרה של סבתי, שמתה בגטו (לתוך נהר האגר), ועד מספר החשמלית שהובילה

את אמי מהבית, שלא השתנה מאז; מדירת המגורים של המשפחה, שעדיין עומדת (בבעלות משפחה אחרת, כמובן), ועד קברו של סבא-רבא, בבית הקברות אולשני בפראג, לא רחוק מקברו של קפקא. שלא לדבר על הרובע היהודי, והרקע הייחודי של יהדות פראג החילונית-ציונית. כל אלה תרמו לי רבות לתחושה של הבנה לרקע האישי והכללי שלפני המלחמה, שגם הוא חשוב לתמונה השלמה.

אבל גם שם, כמובן, היכו בי הדברים – הנה, כאן, ליד מלון פארק, אספו את יהודי פראג למשלוחים. לכל אחד מותרת רק מזוודה של 50 קילו וזהו. אמא שלי חזרה הרבה בחלומות שלה ובכתובים לסיוט הזה, של לארוז את כל חייך במזוודה אחת, מהר מהר (שברים שלמים, עמ' 50). מה לוקחים? מה משאירים?

אודה שהסיפור הזה, למשל, חלחל ונשאר בי. עד היום יש לי מין מודעות חסרת מנוחה לנושאים של התפנות מהירה, לתיק חירום, למסמכים החשובים או לצילומים – אם נצטרך חלילה להציל, או להתפנות.

ורק בביקור הראשון בבית הקברות היהודי ה"חדש", רחב הידיים והמטופח, קלטתי עד תום את העובדה שלא כל קרובי הלכו בשואה – שהרי היינו נטולי סבא וסבתא, לא הכרנו זקנה טבעית, וכל מה שהיה קשור ל"שם" ולמשפחה בגולה, היה קשור במוחי לשואה. כאן הבנתי, ויזואלית ומוחשית, שהיו לי קרובי משפחה גם לפני כן, שמתו בדרכים טבעיות לחלוטין, לצד קהילה ענקית של עשרות אלפי יהודים מכובדים. כל כך התאהבתי במקום הזה, שאני באה אליו בכל פעם מחדש. כאילו מצאתי לי עוד שורשים.

***

אין ספק שכל עניין הדור השני עבר עם השנים גלגולים רבים, גם בתחום המחקרי, אקדמי, וגם אצלנו, או אצלי – כשהוא מושפע, כמובן, משינויים של גיל, התבגרות, פרספקטיבה והורות.

השלב הראשון, שלב ה"גילוי", החל בשנת 1980, כשהתגלגל לידי ספר של מחברת קנדית בשם הלן אפשטיין בנושא הדור השני, "סודות מן הכספת האפלה". בעקבותיו מצאתי את עצמי, כעיתונאית מתחילה, אוספת חומר, ביוזמתי ומבלי שהטילו עלי את הנושא, מתחילה לתעד ולשוחח עם בני הדור השני, מתוך צורך פנימי שאני עצמי בקושי הבנתי.

עברה שנה עד שהצלחתי להתיישב ולכתוב סביב החומר הזה כתבה, שפורסמה במעריב בשנת 1983. זו היתה הכתבה הראשונה מהסוג הזה שנעשתה בנושא בעיתונות הישראלית. אחריה נכתבו רבות מאד. כשקראתי אותה לצורך הכנת ההרצאה הזו, אחרי שנים רבות, ראיתי את הבוסריות והתום. מה שהיום נחשב ידוע, כמעט טריויאלי, היה אז בגדר גילוי חדש ובתולי – גם כלפי עצמי, גם כלפי העולם. עצם הגילוי שמדובר בתופעות רחבות, כלליות, שמשותפות לציבור רחב של צעירים, היה עבורי ועבור חברי חידוש די מסעיר. עד אז אני לא זוכרת שדיברתי על הנושא עם חברי בתנועה, או בצבא. זה פשוט לא היה מסוג הדברים שהועלו לדיון. ולפתע הדברים נפתחו.

כל התופעות המוכרות היטב כיום, של חלומות, סיוטים, חרדות, התמודדות עם דיכאון של הורים, החשש מלדבר על הנושא, התמודדות עם הדימוי של "כצאן לטבח", הקושי של ילד בהזדהות עם ההורה כקרבן – עלה אז לראשונה.

כך, למשל, דובר שם על היחס לסבל – שהרי הרגשנו שקטונו, עם הצרות הקטנות שלנו, לעומת מה שההורים עברו; על היחס לזקנה ולמוות טבעי – משהו שלא הכרנו, בעצם, בחיים במשפחה; על הרצון שלא לצער את ההורים, ולא להעיק עליהם אלא לחזקם ולהביא להם שמחה, כפיצוי על מה שעברו.

כל זה, כמובן, פתח אצלי גל שלם של שאלות ועיסוקים, **ובשנות העשרים המוקדמות שלי** הייתי עסוקה, כמו רבים אחרים, בלברר, גם דרך תראפיה, עד כמה ובמה אני באמת תוצר של "סינדרום הדור השני" – האם באמת כל בעיותי האישיות, המשפחתיות או הזוגיות נובעות מן העניין הזה, כפי שטענו חוקרים רבים? אני חייבת לציין שכבר אז הרגשתי, באופן אינטואיטיבי, שבצד ההשפעה שאי אפשר להתעלם ממנה, של עצם היותנו בנות לניצולי שואה, הנטייה להחיל כל תופעה על היותנו בני דור שני לשואה, מבעיות בזוגיות ועד חרדות

נטישה, הוא מוגזם, ושלגנטיקה ולביוגרפיה האישית ולסביבה המיידית יש לא פחות השפעה ואולי הרבה יותר. במילים אחרות: לכל אחד החבילה שלו, בלי קשר לשואה.

באמצע שנות השלושים שלי עברתי מקיצוניות של גילוי ועיסוק כמעט אובססיבי בנושא, למגמה הפוכה, של התרחקות די מכוונת. הייתי קוראת לשלב הזה: "או. קיי, הבנו את העיקרון". הנושא מבחינתי מוצה, הדברים ידועים, למה להמשיך ולהתעסק בזה? מאחרי זה, יש להניח, רבץ גם הרצון הטבעי להמשיך הלאה, עם גיבוי של מהלך החיים עצמם – נישואים, לידה, קריירה, גידול ילדים, כל הדברים הדחופים והבוערים שקורים לאנשים בשנות השלושים לחייהם. השלב הזה של ההתנתקות נמשך אצלי עשור ויותר. אולי במקרה שלי תרמה לכך גם העובדה שידעתי שיש מי שלוקח אחריות ומטפל בדברים, שכן, בניגוד למשפחות שבהן המשיכה השתיקה להעיק, והסקרנות לגבור, במקרה המיוחד שלנו, אמי המשיכה לעסוק בנושא ו"ייצגה אותנו בכבוד", כמו שאומרים.

בשנות הארבעים שלי מצאתי את עצמי בשלב חדש בנושא, שניתן לכנותו "שלב לקיחת האחריות על הזיכרון". מן הסתם חברו כאן כמה גורמים, קודם כל האמהות, או ההורות, שמביאים עימם, כפי שיעידו רבים, פרספקטיבה שונה לגמרי על החיים ועל הדילמות שעברו ההורים שלנו בהתמודדות עם גידולנו.

פתאום את מבינה מה פירוש חרדה לילד, מצוקה של רעב של ילד, או מחלה, שלא לדבר על אובדן ילד. כעת הבנתי כמה כוחות נדרשו מדור הניצולים כדי להתגבר על החרדות והטראומות וכדי לגדל כאן דור חדש, בריא בנפשו. כעת הסיפור של אמי, על האסירות שבאו להתייעץ אתה ערב הסלקציה, אם להישאר עם הילדים או להיחלץ כשהיתה להן האפשרות, קיבל משמעות לגמרי אחרת. וכשהילדים בגרו, עלתה עצם ההתמודדות עם שאלותיהם כבני הדור השלישי – עניין שכלל לא נתנו עליו את דעתנו קודם לכן, והיום מדברים בו רבות. שאלות כמו מה אנחנו מעבירים לדור הזה? עד לאן מגיעה ההשפעה של היותם נכדים לניצולי שואה? איזה מטען אנחנו רוצים להוריש להם ועד כמה יש להרחיק לכת איתם בזכרון השואה? נדמה לי שגם כאן התפצלנו מעט, אמי ואני. בעוד שלי היה חשוב מאד שילדי יקלטו את מסר השואה וזכרה, לאמי היה יותר חשוב שלא תופרע חדוות חייהם ובריאותם הנפשית של נכדיה (שברים שלמים, עמוד 34). זאת ועוד, אמי היא אחת המתנגדות החריפות ביותר למצעדי החיים ולמסעות לפולין, גם מתוך ביקורת על ההתלהמות הלאומנית שיש במסעות הללו, וגם מתוך תפיסת עולם. "למה שלא יסעו לוונציה, לפירנצה? שיראו יופי ואמנות ותרבות? למה הנסיעה היחידה שלהם כתלמידים צריכה להיות למחנות המוות?". אגב, פעם לקחתי את בני דור, כיום בן 23, הצידה, ושאלתי אותו קצת על יחסו לשואה. כן, הוא אמר, יש לו רגישות גבוהה לנושא. "מתי אתה מרגיש בזה, למשל?" והוא ענה: "כשבמכבי תל אביב אחרי ההפסד בדרבי אומרים שזו שואה, אני מתרגז וחושב לעצמי, נו, באמת, אתם משווים את זה למה שהנאצים עשו לסבים שלי במשרפות?"

***

המרכיב השלישי, והחזק מכל כמדומתני בהתייחסות לנושא הדור השני, הוא עצם המודעות לזמן החולף, שבא עם התקדמות הגיל. גילי שלי, כאדם מתבגר, ובעיקר גיל ההורים, בני הדור הראשון. כולנו מתחילים להבין שאף אחד מאיתנו לא נשאר כאן לנצח, וההורים לא יישארו כאן עוד הרבה כדי לספר או לתעד. במקרה הספציפי שלנו, בני דור שני ליוצאי גטו טרזין, לא היה מדובר בעניין תיאורטי בלבד, אלא בהתגייסות של ממש. לפני 40 שנה הקימו הורינו את עמותת "בית טרזין" שבקיבוץ גבעת חיים, מפעל ייחודי של מוזיאון ומרכז חינוכי להנצחה ותיעוד ובשלב מסוים פנו אלינו ההורים וביקשו מאיתנו, בני הדור השני, להירתם למפעל הזה, על מנת שתהיה לו המשכיות. איש מאיתנו לא העז לסרב לבקשה. בני הדור השני מאיישים כיום את עמדות הניהול, הארגון והכספים בעמותה, וכעת אנחנו תוהים – מה יהיה הלאה? האם הדור השלישי ירתם אחרינו למשימת שימור הזיכרון? במישור הפרטי שלנו, אכן קיימת תחושה שמשא הזיכרון עבר לדור השלישי – הילדים קוראים, מתעניינים, מרגישים שייכים לנושא, חלקם באופן

קצת אובססיבי אפילו, לטעמי.

הבשורה הטובה היא שהם עושים זאת בצורה יותר בריאה ונכונה מאשר הדור השני, ללא התחשבנויות עם ההורים, בלי רחמים עצמיים. הם שואלים את השאלות שלא העזנו לשאול, ומקבלים תשובות שלא ידענו על קיומן. מהבחינה הזו אני מרגישה שהוקל לי, אני כבר לא נושאת את הצלב לבדי.

וכמטען לחיים, אני מרגישה שנפלה בידי הזכות דווקא לרשת מאמי השקפת עולם וערכים המלווים אותי לאורך חיי – לעולם לא להתייאש, למשל, לא להרים ידיים, כי אין לדעת מה יביא איתו הגורל (הרי עובדה שניצלה) ולהעריך את החיים עצמם, את הנאות החיים הקטנות, כי זו, בעצם, הפריבילגיה, הזכייה הגדולה.

מסע עם אימא

טלי שנר

אמא סיפרה את סיפורה. ילדה בת 10, עם ההורים ואחותה בגטו, ההורים מחליטים להציל אותה ושולחים אותה אל משפחה נוצרית בכפר סמוך... מסתתרים אצל משפחה אחת בבור שהם חופרים, מתחת לדיר החזירים הצמוד לבית.

אימא הייתה ילדה בבור ובמובנים מסוימים שתינו "היינו בבור" הרבה שנים.

למה בחרו דווקא באימא שלי ולא באחותה הבכורה? איך היא ידעה לאן ללכת באותו בוקר כשנפרדה מההורים? איך היא הסתדרה עם הגויה שהסתירה אותה? מה עושים שנה וחצי בבור, איך מעבירים את הזמן? למה הם לא עשו דבר כדי להודות למשפחה שהצילה אותם?

כשאומרים "אימא אישה שורדת" מיד עולה אצלי תמונה של אישה במחנות... אבל אימא שלי לא הייתה במחנות. היא הייתה ילדה קטנה שחוותה את המלחמה עם עוד בני משפחה בבור אצל משפחה נוצרית שהסתירה אותם, בכפר קונקולה, על יד עיר הולדתה גרודנו, אז בפולין, היום בבלרוס.

סיפור הדיאלוג שלי עם אימא מתנהל בתוך סביבה קיבוצית, שבה כל האמהות האחרות הן גם שורדות שואה. על הייחודיות הזו אני אנסה לספר היום, ממרחק השנים, ומתוך ניסיון להבין לעומק מה היה שם בדיאלוג הזה.

אני רוצה להתחיל מהסוף. קיץ 2011 היה מיוחד במינו כי נסענו עם אימא, שלוש אחיותי ואני, לגרודנו, לפגוש את צאצאי המשפחה שהסתירה את אימא, והסרט שנראה מספר את סיפור הנסיעה. זה לא סרט שואה, זה סרט אחר, משפחתי, חוויתי,

מצחיק וגם עצוב, וקראנו לו "שורשי בשני נופים שונים", שורה שלקוחה מהשיר של לאה גולדברג "אורן", מתוך שירי "אילנות". לא סגרנו מעגל – אבל בהחלט העשרנו אותו והעמקנו אותו.

כמו הרבה ילדים לא ממש הייתי מודעת לסיפורי ההורים שלי עד שביקשה מאיתנו המורה חייק'ה בכיתה ז', כחלק ממשימת השורשים, לראיין את ההורים. אז הלכתי. ישבתי מול שניהם והם סיפרו. כבר אז, בגיל 13, הבנתי שהסיפור של אימא חזק ומורכב מהסיפור של אבא, למרות שהיום אני מבינה שקשה מאד "להשוות" ו"למדוד" כאב.

אמא סיפרה את סיפורה. ילדה בת 10, עם ההורים ואחותה בגטו, ההורים מחליטים להציל אותה ושולחים אותה אל משפחה נוצרית בכפר סמוך. תוך כמה שבועות מגיעה בת דודה אחת, פולה, ואחר כך מגיעה בת דודה שניה בלה ואיתה אימא שלה, הדודה פרידה, ואחר כך מגיעים אבא שלה, הדוד ידידיה, והחבר של פולה יאנק, וכל הששה מסתתרים אצל משפחה אחת בבור שהם חופרים, מתחת לדיר החזירים הצמוד לבית. מסתיימת המלחמה, ההורים

והאחות אינם, הדוד מאמץ את אימא והיא נוסעת איתו לארגנטינה ומשם עולה לבד לארץ, לקיבוץ.

ועם הסיפור הזה אני מגיעה לכיתה שלי, מספרת, ולכל אחד בכיתה יש סיפור כזה... חלקם קשים יותר... על המחנות... לא פותחים, לא מעבדים, מספרים, כואבים, ממשיכים. אימא של רבקל'ה הייתה בפרטיזנים ואימא של מרגלית טיפלה בשלוש אחיותיה כל המלחמה. אימא של דורון הייתה באושוויץ ואמא של מירה הייתה בצד הארי וכך עוד סיפור ועוד סיפור. לא זוכרת שמשווים למי יש סיפור יותר קשה, אבל ברור שכל סיפור – קשה!

גיל הנעורים מסובך מהמון בחינות. הייתי נערה שמנה, לא אהבתי את איך שאני נראית. גרנו בחדרי הנעורים, מקום שלכאורה היה מנותק מהבית ואיפשר חופש, אבל אני בתוך מציאות לא פשוטה כי אימא שלי היא גם המטפלת שלי/שלנו. אנשי החינוך בקיבוץ שאלו אותי אם אני מסכימה, אז אמרתי "כן"... לא יכולתי להגיד "לא", כי תמיד הייתי ילדה טובה... אבל שם דווקא נוצר משהו בינינו. המטפלת דואגת לאוכל ולכן תמיד כשעליתי מורעבת מבית הספר עם עוד 30 חבר'ה אימא חיכתה לנו שם עם עגלת האוכל ותמיד היה בה משהו מיוחד, בשבילנו, השמנמנות, משהו דיאטטי, עם כל הלב... "הרבה דיאטה" קראנו לזה. ועוד – אימא הייתה הסיסמוגרף שלי אל הקיבוץ. אם חס וחלילה קרה משהו לאחד החברים, או לאחד החיילים, יכולתי לראות הכל בעיניה הכחולות של אימא. היה בהן מבט מבשר... ולימים, כשקראתי את העדות של אימא ב"דפי עדות" התרגשתי לגלות שגם המבט של אימא שלה היה מאד נוכח בזיכרון שלה... משהו מהמבט של אימא שלה עבר אליה וממנה אלי. אז – מעבר לזה שהייתי צריכה ללכת בזהירות כל הזמן בין אימא המטפלת לאימא האמא, היו גם ניצני אינטימיות בקשר שלנו.

אני זורמת אל עבודתי ב"יד לילד". שם מתחיל הסיפור של אימא להתפרק לחלקים ועל יד כל משפט שהסתיים בנקודה מצטרפים סימני פיסוק אחרים: סימני שאלה, סימני קריאה, 3 נקודות...

המון שאלות: למה בחרו דווקא באימא שלי ולא באחותה הבכורה? איך היא ידעה לאן ללכת באותו בוקר כשנפרדה מההורים? כמה עצובה הייתה הפרידה מאבא, נפנוף יד וזהו... איך היא הסתדרה עם הגויה שהסתירה אותה? איך היא הסתדרה בלי ההורים ורק עם הדודים במשך השהות בבור? מה עושים שנה וחצי בבור, איך מעבירים את הזמן? מה מרגישים? למה הם לא עשו דבר כדי להודות למשפחה שהצילה אותם? למה היא עזבה את המשפחה בארגנטינה ועלתה לבד לארץ? איך יתכן שחולפות השנים ואיש לא דואג לכך שאלו שהצילו אותם יוכרו על ידי יד ושם כחסידי אומות העולם? אני שואלת ואימא עונה כל מיני תשובות שחושפות מורכבות רגשית גדולה, ולאט לאט אני מקלפת את מה שלא חשוב ולומדת כל פרט ופרט בסיפור. כאילו שורשי שלי הם בשני נופים שונים. לא רק שלה.

אימא הייתה ילדה בבור ובמובנים מסוימים שתינו "היינו בבור" הרבה שנים. אימא חיפשה תמיד באבא את מקור הכוח. היא ראתה במנהיגות הצעירה שצמחה בקיבוץ שלנו מעין "אור לגוים". היא הצדיקה הרבה מהלכים קיבוציים ולא הייתה מוכנה לראות את הדברים קצת אחרת. מבחינה זו גם אני גדלתי כך. ללא מרידות. ומצד שני – היא תמיד ידעה להסתדר ולא נתנה לקיבוץ לשבש לה את ה"קומונסנס". ההורים שלה זיהו את זה מאד מוקדם והתכונה הזו קיבלה חיזוק מהדוד ידידיה. היא ידעה לראות קדימה ועבדה בקיבוץ במקומות עבודה לא שגרתיים. אחרי קדנציה באקונומיה עבדה שנים מחוץ לקיבוץ, בהנהלת החשבונות של מילואות, ואחר כך בהנהלת חשבונות בטבעול. קולטת מהר (כי היא לא למדה באופן פורמלי כלום) ושומרת על מקומה, עם אמירה והמון אהבה לאנשים וגם הומור חד לפעמים. כלומר: בערוץ התפקודי היא כל הזמן מתפקדת. ואני דומה לה מאד בעניין הזה.

בערוץ הרגשי – היא הולכת הלאה. עושה הרבה. לא נשארת על הכאבים. היא מאד רגישה וקולטת אותנו כמו סייסמוגרף עד שקשה להסתיר ממנה משהו. אני כאן עשיתי שינוי. למדתי לעצור על הרגשות. לזהות את הרגשות שלי. לקרוא להם בשם ולתת להם מקום וכבוד וגם להיפרד מהם. למדתי להפריד בין מה שהיא מרגישה למה שאני מרגישה. מותו של אבא איפשר לנו ליצור איתה קשרים חמים יותר, כי אבא היה מאד אהוב ותפס לפעמים את

מימין: עו"ד יונה מרקוביץ, פרופ' אסתר הרצוג, נילי אלון, יהודה שביט ז"ל, ענת לבנת, רחל מזרחי

עו"ד יונה מרקוביץ בדברי פתיחה בשם פרלמנט נשים

הרשמה לפרלמנט נשים בהתכנסות לאירוע

מקומה, ולהצליח לקיים ביחד, בהצלחה ובכיף, את המסע לעיר הולדתה גרודנו.

מהקהל: עידית, בוגרת לימודי מגדר בתל-חי: חזרתי מברלין, שם גיליתי כמה הרבה אנדרטאות יש. הגילוי הזה החזיר אותי לסיפורים של אבי. אני מבקשת לשאול איך מנחילים אותם לדור הבא? איך אעביר לילדי את החוויות?

אסתר הרצוג: אני מבקשת להתייחס לסיפורה של טל בשן על האמהות הצעירות במחנה שהתלבטו אם להשאיר את הילדים ולהינצל, או להישאר עם ילדיהן וללכת איתם למוות בטוח. אחד הדברים הטרגיים שקרו בשואה לנשים היה, שהן הלכו למותן עם ילדיהן ואם היו עוזבות אותם - אולי היו יכולות להינצל. אני מוצאת שסוגיה זו היא כנראה הדבר הכי מגדרי בשואה. השאלה היא אם היתה להן בחירה. בהכשרה החברתית שלנו לאמהות, אנחנו מתחנכות לטפל באחרים, לדאוג לילדים שלנו ושל אחרים. אמי סיפרה לי על כך שאמה הלכה אל המוות עם הילדים של אחותה. היתה כאן טרגדיה נוספת של נשים כאמהות. איך אתן רואות את הפן הטרגי של חינוכנו כאמהות שמשמעותו בשואה הייתה פעמים רבות מוות? האם זו גבורה, כמו שסבורים חוקרים וחוקרות שונים? או שאין כאן בחירה וכשאין בחירה אין גבורה?

בתיה ברוטין: היתה בחירה. ככל שאני שומעת יותר נראה לי שצריך לפענח את מושג הבחירה ולבדוק את הבחירות שעשו הנשים, האם היתה החלטה של בחירה או מסורת של תפקידים נשיים שהן הפנימו.

טל בשן: זו שאלה לגיטימית, אבל היא עוררה בי המון התנגדות. אני תוהה כמה מזה אישי וכמה ערכי. כי לחבר את השאלה הזו לפן המגדרי - זה לא מתחבר לי. יותר מתחבר עם משהו פרימיטיבי, קמאי, ראשוני.

ציפי נוה: כמו שאשאל היום על בחירה בין אמהות וקריירה ואשיב מאינסטינקט בסיסי ולא מגדרי. מי שבחרה להציל את עצמה היתה צריכה להתמודד אחר-כך עם התוצאות הנפשיות, שיצרו מצב בלתי אפשרי.

טל בשן: יתכן שאם היו שולחים את האבות למחנה עם הילדים ולא את האמהות, האבות היו ניצבים בפני אותה דילמה בדיוק, בלי קשר למגדר.

בתיה ברוטין: אנחנו נדרשות לזהירות מרבית כדי להימנע מלהיגרר לשיפוטיות כזו או אחרת.

מימין לשמאל: נילי אלון, גילה קליין וענת לבנת

מושב 72 | תכנון עיר ממבט נשי

איריס אברהם מגבעתיים וד"ר עינת קאליש-רותם מחיפה -
מועמדות לראשות העיר
פעלו במסירות למען "עיר ידידותית לנשים"

תכנון עיר ממבט נשי

השקת פרויקט גבעתיים – עיר ידידותית לנשים

בהובלת איריס אברהם, סגנית ראש העירייה

מושב 72

8 ביולי 2012
בית ראשונים, גבעתיים

דברי פתיחה וברכות:
איריס אברהם, סגנית ראש העיר
ראובן בן שחר, ראש העיר
ח"כ גילה גמליאל, סגנית השר במשרד ראש הממשלה לקידום צעירים, סטודנטים ונשים
פרופ' אסתר הרצוג, מרכזת פרלמנט נשים

השפעת החלטות בנושאי חינוך ותחבורה על נשים
יעל גרמן, ראש עיריית הרצלייה

עיר טובה ממבט נשי
ד"ר רונית דוידוביץ-מרטון, מתכננת ערים

קידום רשת ערים ידידותיות לנשים בכל הרשויות בארץ
שולה אגמי, יועצת למעמד האישה במרכז השלטון המקומי

בריאות, נשיות, אורבניות ומה שביניהם
קארן ברונר, מומחית לקידום בריאות

מנחה: איריס אברהם

תכנון עיר ממבט נשי
השקת פרויקט גבעתיים – עיר ידידותית לנשים

דברי פתיחה וברכות

ח"כ גילה גמליאל, סגנית השר במשרד ראש הממשלה לקידום צעירים, סטודנטים ונשים

אנחנו 52% מהאוכלוסייה ואנחנו צריכות להתמודד, לפרגן, ולהתמיד, גם כשלא מצליחים. רק 12% נשים חברות במועצות יישובים בכל הארץ. היעד לבחירות הקרובות הוא להכפיל ואף לשלש את שיעור הייצוג של נשים ברשויות המקומיות.

בהמשך למסקנות ועדת בוגי יעלון משך השירות ייקבע על בסיס תפקידים ולא מגדר.

החוק הקובע את גיל 17 לזכות לנישואין מאפשר נישואי בוסר של קטינים. בשל התנגדות החרדים במשך 25 שנים לא הועלה גיל הנישואין. עד סוף המושב הנוכחי החוק יעבור וגיל 18 ייקבע לנישואין.

גילה גמליאל

נשים מגיעות לפרלמנט נשים לשבת יחד לדבר על הנושאים ולהעלות אותם לסדר היום. אני מתבוננת ואומרת: הלוואי וזה היה כך בכנסת, איזה נפלא זה יהיה. אנחנו 52% מהאוכלוסייה ואנחנו צריכות להתמודד, לפרגן, ולהתמיד, גם כשלא מצליחים. אני דוגמא חיה לכך. התמודדתי שלוש פעמים על ראשות הסתדרות הסטודנטים עד שנבחרתי. התמודדתי לכנסת, פעם נכנסתי ופעם לא. התמודדתי ואח"כ שוב התמודדתי. צריך להתמיד. אחת הבעיות שאנחנו רואות במערכת המוניציפאלית היא שמי שמתמודדות וכבר לוקחות חלק, כחברות במועצות ערים ומועצות אזוריות, באות פעם אחת ורובן הגדול נעלמות ולא נשארות. כל הסטטיסטיקות מראות שרוב ראשי הרשויות היו מספיק שנים בתוך המערכת ורק לאחר מכן הפכו לסגנים, ממלאי מקום ורק לאחר שנים נהיו לראשי רשויות. ולכן אנחנו צריכות לפנות לנשים שכבר היו במערכת הפוליטית – שתחזורנה למערכת ולאלו שנמצאות בתוכה – להישאר בה, ואל האחרות אנחנו פונות להצטרף ולהתמודד ולמי שאינה רוצה להתמודד – שתסתובב ותמצא מי מתאימה לתפקיד, לתמוך ולפרגן לה. זוהי הדרך היחידה לשנות את המצב. המצב עגום, רק 12% נשים חברות במועצות יישובים בכל רחבי הארץ. אנחנו הצבנו יעד לבחירות הקרובות להכפיל ואף לשלש את שיעור הייצוג של נשים. לשם כך העברתי החלטת ממשלה ותועלו משאבים לקורסי העשרה והעצמה, לעידוד נשים לקחת חלק בפוליטיקה. המכרזים מסתיימים בקרוב וייפתחו קורסים בכל יישובי הארץ גם בגבעתיים וגם בהרצליה ובשאר המקומות.

כשאני מסתכלת על נושא הנשים בצבא, שנלחמתי עבורו, אני שמחה שהיה לי הישג חלקי. הבוקר התקיים דיון בסיעת הליכוד על דוח פלסנר, שאני יצאתי נגדו בחריפות בשל העובדה שהעניין של נשים לא נלקח בו בחשבון בכלל. לא ייתכן שבמאה ה-21 ידברו על שוויון בנטל, שידברו על חרדים ועל ערבים ולא על נשים. היום נשים מתגייסות לצבא לשנתיים וגברים לשלוש שנים מלבד 2% מהנשים המגויסות לתפקידים מוגדרים. מהו ההיגיון? יש לי שתי בנות, אחת עוד מעט בת שלוש והאחרת בת שבעה חודשים. הזמן עובר כל כך מהר ותיכף הן תתגייסנה לצבא. ואיך אני אסביר להן את השערורייה הזאת? צריך לעצור את זה כבר כאן. זה מונע מנשים להתקדם. נכון להיום כשאישה רוצה להתגייס לצה"ל משך השירות נקבע על בסיס מגדר. ועדת פלסנר הגדילה לעשות וקבעה: יקוצר השירות של הגברים בכמה חודשים ועבור יתרת הזמן הם יתוגמלו במעט. הנשים יתנדבו והגברים יתוגמלו. אנחנו רגילים שנשים מתנדבות ואני שמחה שהעליתי את העניין בסיעת הליכוד, בועדת בוגי יעלון. השוויון בין המינים יהיה חלק אינטגראלי ממסקנות הועדה. ועל כן, משך השירות ייקבע על בסיס תפקידים ולא מגדר. ואז הצבא יתייעל ויגדיר לעצמו מה הצרכים שלו. שהצבא יחליט שזה צבא העם ויקבע את משך השירות לכולם, ואז אם ירצו לתגמל מעבר לשירות הזה כולן תתוגמלנה בהתאם.

את המדיניות הזו הובלתי גם בקשר לשנת לימודים חינם לבוגרי שירות לאומי ואזרחי וצבאי, שלומדים בנגב, בגליל, ביו"ש ובירושלים. וגם בעניין זה באה אלי המערכת הצבאית ואמרה: מה פתאום? את הפיקדון אנחנו נותנים על בסיס שנות שירות ולכן בנים יקבלו יותר מבנות. אמרתי לא יקום ולא יהיה, מי שמשרתים על בסיס מה שהצבא מחייב יקבלו אותו דבר. וכך זה כבר קורה בפועל בשנתיים-שלוש האחרונות.

כל אחת צריכה להסתכל מסביבה בכל תפקיד שהיא ממלאת ולבחון את ההיבט המגדרי. אף אחד לא יעשה לנו את העבודה. כל אחת יכולה לקדם את הדברים האלו. וכך עשיתי ביחס לכל הדברים שבהם פעלתי בקדנציה הנוכחית, כך היה ביחס לאקדמיה. כשהייתי בהריון וסיימתי את התואר השני במשפטים ובאתי להיבחן, התיישבתי על הכסא הזה שנסגר על הבטן ושאלתי: מה קורה כאן? לאחר הלידה גייסתי את אגודת הסטודנטים ועשינו מחקר מקיף על האקדמיה והתברר שנשים בהריון בסיכון ונשים בטיפולי פוריות צריכות לשלם על סמסטר נוסף, כי הן לא יכולות להגיע. לא באים לקראת האישה בזמן ההריון וטיפולי הפרייה ואין להן מועד מיוחד. הגיעו אלינו סיפורים שלא יאומנו שמדובר באקדמיה. לכן חוקקתי חוק המקנה 40 דקות תוספת זמן לנשים בהריון. גם גברים, הורים צעירים וטריים, מקבלים זכות לדחיית הגשת עבודות בשלושת השבועות הראשונים לאחר הלידה, מתוך ראיית הורות שוויונית. בהקשר של האקדמיה מתבקשת השאלה: מדוע יש לנו יותר נשים סטודנטיות בכל התארים אבל רק 17% נשים פרופסוריות? התברר כי פרופסורים נדרשים לצאת לשנה בחו"ל. למה הדרישה הזו? זו דרישה אקדמית? הצגתי את המחקר בועדת החינוך ואני שמחה שהמל"ג הרים את הכפפה, השר מינה ועדה בראשות פרופ' כרמי מאוניברסיטת בן-גוריון והועדה הציעה המלצות נפלאות שיעודדו גם נשים להמשיך להתקדם. הדבר משליך על מרצות מן המניין בכל הקמפוסים ועל תפקידי המפתח במוסדות האקדמיים. ויש לברך על כך.

גם בתחום ייצוג נשים בדירקטוריונים ובחברות הציבוריות פעלתי. בחברות הממשלתיות הגענו ל-43% נשים, נכון להיום, לאחר חקיקה מייגעת והצעות ממשלתיות. אך כשבדקנו בחברות הציבוריות גילינו בהן רק 17% נשים, כלומר כל ההיבט העסקי פתוח למיליה מאד מוגדר. החוק מחייב שתהייה אישה ממונה כשאין אף אישה בדירקטוריון, בזמן מינוי חברי דירקטוריונים. אך ראינו שממנים את בני המשפחה הקרובה של בעלי השליטה הקרובה ולכן שונה החוק והוא מחייב למנות נשים. כך זה נפתח לכלל הנשים. החוק שעבר לפני שנה וחצי יקבל ביטוי בשנים הקרובות, כי מדי שלוש-ארבע שנים מחליפים חדצ"ים.

חוק שלקח לי הרבה זמן לקדם אותו הוא חוק גיל הנישואין. במשך 25 שנים מנסים להעביר חוק להעלאת גיל הנישואין. בישראל החוק קובע את גיל 17 לזכות לנישואין, שהם נישואי בוסר של קטינים. הדבר הזה הוא לא סביר. חוק לימוד חובה מחייב לימודים עד גיל 18 ומתחת לגיל זה גם לא ניתן לבצא עסקאות מקרקעין ואלו רק שתי דוגמאות לעיוות. ניסיון שינוי החוק נתקל בהתנגדות חריפה מצד הסיעות החרדיות במשך שנים, אך הצלחתי להביא לכך שהחרדים, בפעם הראשונה, לא יתנגדו לחוק. החוק עומד לעבור בקריאה שניה ושלישית. העברתי את הצעת החוק דרך חבר כנסת (ולא כהצעה ממשלתית). עד סוף המושב הנוכחי הצעת החוק תעבור ותהיה לחוק.

השפעת החלטות בנושאי חינוך ותחבורה על נשים

יעל גרמן, ראש עיריית הרצלייה

אני מאד שמחה להשתתף בפרלמנט הנשים הראשון, האחד והיחיד בארץ.

בעיני תכנון עיר במבט נשי הוא למעשה תכנון שוויוני.

בניו יורק גילו שנשים יוצאות מוקדם יותר מהעבודה כי הן מרגישות חסרות ביטחון לנסוע ברכבת התחתית אחר הצהריים ולכן הגבירו את האבטחה ואת תנועת הרכבות העיליות.

אנחנו נמצאות בדרכים הרבה שעות. לכן פיתוח התחבורה בכלל והציבורית בפרט היא יעד מרכזי בעיר ידידותית לנשים.

כל הכבוד לממשלה על העברת חוק חינוך חינם לילדים מגיל שלוש.

יעל גרמן במושב פרלמנט נשים שעסק בקרנות
(לצידיה: טובה רפאל וועו"ד יונה מרקוביץ)

יש תורה שלמה מזה שנים רבות על אוריינטציה מגדרית בתכנון עיר. אך מבחינתי כשאנחנו מסתכלים על הכל, גם על דיור בר השגה, גם על תחבורה וגם על חינוך, כשאנחנו מסתכלים על נשים אנחנו למעשה בונים חברה שהיא צודקת יותר.

העיר הראשונה בעולם שהרימה את הכפפה וחשבה איך להתאים את העיר לאוריינטציה נשית הייתה סיאול. היא השקיעה ביצירת משרות לנשים שרצו לחזור לעבודה לאחר גידול הילדים, היא פיתחה מעונות יום ומועדוניות, היא העניקה פרסי ידידות למקומות עבודה לנשים וגם הקימה כוח משטרתי ואזרחי שיגביר את רמת הביטחון ברחובות. בעקבותיה הלכו ערים רבות. למשל בניו יורק גילו שנשים יוצאות מוקדם יותר מהעבודה כי הן מרגישות חסרות ביטחון לנסוע ברכבת התחתית אחר הצהריים ולכן הגבירו את האבטחה ואת תנועת הרכבות העיליות.

במקסיקו סיטי השיקו ב-2009 את המונית הוורודה, פרויקט של מוניות שבו נשים נוהגות ומסיעות נשים. בהלסינקי השקיעו בתאורה ברחובות, בבתי ספר, בגנים ציבוריים ובמרכזי קניות וקבעו שנשים וילדים ייסעו בחינם בתחבורה ציבורית. באזורים מסוימים בשטוקהולם נשים יכולות להתקשר למוקד מסוים, שממנו שולחים להן ליווי צמוד עד תחנת האוטובוס. תאורה לילית, פטרולים משטרתיים, תחבורה ציבורית יעילה וכו' אלו הם אמצעים לצמצום פערים ולא רק לקידום נשים.

רציתי לספר על מודל מיוחד שפיתחנו בהרצלייה לדיור בר השגה להשכרה לזוגות צעירים, זהו מודל שיצמצם פערים וגם ישרת זוגות צעירים וכמובן נשים. אך אספר על שני תחומים שאנחנו מקדמים בעיר, בעלי אורינטציה נשית מובהקת, שאותם אנחנו מפתחים בהרצלייה. אתחיל בתחבורה. אנחנו, הנשים, משתמשות הרבה מאד בתחבורה לא רק הציבורית, גם הפרטית, להסעות ילדים ולקניות. אנחנו נמצאות בדרכים הרבה שעות. לכן פיתוח התחבורה בכלל והציבורית בפרט זה מפתח ויעד מרכזי אם אנחנו רוצים בעיר ידידותית לנשים. אני בטוחה שקו מרכזי בשישי ובשבת, שלא יפריע באזורים דתיים, כלומר תחבורה ציבורית מצומצמת בשבת, זה נושא נשי פר-אקסלנס. כדי להגיע למרכזי הבילוי בשישי ושבת אנחנו נאלצות לשלוח את הילדים במוניות, שהן גם יקרות וגם אנחנו לא שקטות. אם היה לנו קו מרכזי שעובר במרכז העיר

בתדירות של כל 10 דקות, רבע שעה, שמוביל את הילדים בימי ששי למרכזי בילוי ובימי שבת לפארק ולים, אפשר היה להעלות בשקט את הילד בן ה-8 או ה-9 או ה-10 או 11, בכל גיל שכל אחת מרגישה ביטחון להעלות את הילד על תחבורה ציבורית. ילדים בני 13, 14, 15 לא יכולים לנסוע ברכב (אם בכלל יש למשפחה). ואם אין רכב אז בודאי שאין לנו את האמצעים לתת לילדים לנסוע בשבת. אך לא רק בשבת מדובר, גם במהלך השבוע יש לתת מענה גם לניידות בין שכונה לשכונה. זהו דבר חיוני לנו כנשים ולילדינו. לכן השתתפנו בתחרות של משרד התחבורה, הצענו מודל שמאפשר בהחלפה של אוטובוס אחד התחברות לכל העיר, כך שכל אחת יכולה לעלות על אוטובוס ובהחלפה אחת להגיע לכל מקום אחר. השקעה בתחבורה הציבורית היא חיונית לחיזוק המעמד שלנו והעצמאות שלנו כנשים.

בעיריית הרצלייה העברנו החלטת מועצה שהחברים הדתיים התנגדו לה וכיבדתי את התנגדותם. אבל בכל החלטה יש איזון אינטרסים, ומהצד השני יש אינטרס חברתי מובהק. תחבורה ציבורית בשבת משרתת קודם כל את האוכלוסיות המוחלשות במדינת ישראל, אלו שאין להן רכב פרטי, להגיע לים, לפארק או למרכזי בילוי, את הקשישים, הילדים, הסטודנטים. וכשמדברים על נושא חברתי כל כך מובהק, ואני לא מדברת על תחבורה ציבורית נרחבת אלא על קו אחד מרכזי שעובר במרכז העיר (קו 29 שעובר בהרצלייה, כפר סבא ורעננה). הוא לא עובר בשכונות ולא ליד בתי הכנסת. הוא מאפשר

יעל גרמן וציפי לבני במושב פרלמנט נשים בהרצליה

לאוכלוסיה של קרוב ל-60000 איש להגיע בהליכה של 15-7 דקות ממקום למקום בתחבורה ציבורית. הקו הזה יאפשר להשאיר את הרכב בבית ולמי שאין רכב לעלות על האוטובוס. לדעתי, יש פה פחות חילול שבת ויש בכך שירות ציבורי ומענה חברתי שיש צורך בו.

ומכאן אעבור לחינוך. הדיה של המחאה החברתית נשמעים עד היום והיא כמו אותה אבן שמפילים לנהר והיא יוצרת עוד ועוד אדוות. המחאה החברתית לא גוועה, היא נשמעת ויש לה עוד ועוד השפעות. אני לא חברת ליכוד אבל מגיע לממשלה כל הכבוד על ההחלטה על חוק חינוך חינם לילדים מגיל 3, שהיה בהקפאה כל כך הרבה שנים. בהרצלייה אנחנו מתכוונים ליישם את החוק כבר בשנה הקרובה כך שכל בני השלוש יקבלו מענה כבר בשנת הלימודים הקרובה בכל גני הילדים בעיר. לשם כך בנינו 16 גני ילדים, מתוכם 12 גנים חדשים, 4 עברו הסבה. לא כולם יתחילו את הלימודים בספטמבר, הם יהיו מוכנים עד אוקטובר ואז כל גילאי השלוש ילמדו חינם בגני הילדים. זהו הישג של המחאה החברתית. אבל מה עם ילדי 6 חודשים עד 3 שנים? נשים לא יכולות לצאת לעבוד מחוץ למשק ביתן ואם הן רוצות לעבוד הן צריכות לבחור בין פעוטון שעולה בין 4,500-3,200. עשיתי סקר שוק. יש לי נכד בן שנה וחצי ונכדה בת שבוע, בדיוק המקרה של שני ילדים מתחת לגיל 3. אם בתי לא רוצה לשלוח אותם לפעוטון היא תצטרך לקחת מטפלת ב-5,500 שקל. במחאת העגלות לפני שנה, אחת החוויות המתסכלות שלי הייתה כשליוויתי את 100 הנשים הצעירות, שהלכו עם העגלות והילדים וישבתי ודיברתי עם כמה עשרות מהן ושמעתי אותו סיפור. הן סיפרו שאינן יכולות להרשות לעצמן ללדת עוד ילד, כי עוד ילד זה עלות נוספת של בין 3,500 -5,500 שקל, בנוסף למשכנתה או לשכר הדירה והן לא יכולות להרשות לעצמן.

הן סיפרו שהן לא מסכנות, הן עובדות וגם בן הזוג עובד. סה"כ בממוצע המשפחה מרוויחה 15-14 אלף שקל, יש משכנתה של כ-3000 שקל או שכר דירה של כ-4000 שקל בהרצליה, התשלום לפעוטון הוא כ-3500 ולמטפלת כ-5000 שקל. ההכנסה הפנויה שנשארת למשפחה עם ילד אחד מתחת לגיל 3,

היא בין 6000–4000 שקל וזה לפני שקונים טיטולים ומטרנה ואחרי זה יש את כל המיסים, המחיה, הביגוד וכיוב׳.

ואז חזרתי מתוסכלת ולא יכולתי לישון. איך זה יכול להיות? יש מעונות יום, יש את ויצ׳ו, נעמ׳ת ואמונה ויש מעונות שהם מסובסדים על ידי התמ״ת, ושם משלמים בין 1500 ל–2100 שקל. אבל יש מחסור אדיר במעונות יום ברחבי הארץ. כשאני יצאתי מהמפגש עם הנשים ביררתי ומצאתי שיש בעיר הרצלייה שבעה מעונות יום, אחד של אמונה, ארבעה של נעמ׳ת ושניים של ויצ׳ו. אבל הצורך בעיר הוא ל–17 מעונות. יש בעיר הרבה זוגות צעירים עם ילדים. וויצ׳ו ונעמ׳ת לא מסוגלים לספק את הביקוש ולכן נשים היוצאות לעבודה מוצאות עצמן נדחות כי אין מקום. וכן, אם רמת ההכנסה הממוצעת לנפש היא מעל ל–5000 שקל לנפש במשפחה, יכול להיות שהאישה תמצא את עצמה בחוץ. אז החלטנו להקים מעונות יום עירוניים וכך עשינו. עיריית הרצלייה החליטה להקים מעון יום על חשבונה, בלי התמ״ת. זה עולה כסף, 5 כיתות שבהן 90 ילדים יעלו לנו 8.5 מיליון שקל. זוהי השקעה חד–פעמית ולטווח ארוך. החלטנו שבתוך 3 שנים נקים 10 מעונות יום כדי לתת מענה לכל הילדים בעיר. לקחנו סבסוד של 1,700,000 שקל ולכן המחיר יהיה גבוה יותר מהמחיר בנעמ׳ת, אך גם רמת השירות תהיה ברמה גבוהה יותר. בגיל הנמוך יש מטפלת אחת לארבעה תינוקות, בגיל האמצעי מטפלת לשישה פעוטות ובגיל 18 חודש עד 31 חודש אנחנו נותנים מטפלת אחת לשבעה פעוטות.

אישה שבאמת קשה לה לסיים את החודש ושאולי מתלבטת אם לצאת לעבודה או לא, כי היא רוצה לתת לילד את הטיפול הטוב ביותר במחיר סביר, תוכל לצאת לעבודה בהרצלייה. יש לנו תכנית מפורטת. תינוקות בני 12–6 חודשים, המספר המקסימלי בקבוצה יהיה 12 ילדים (עם שלוש מטפלות), העלות תהייה: 2400 שקל. בקבוצת הפעוטים הצעירים בני 20–13 חודשים, מספר מקסימלי בקבוצה 18 ילדים ויחס צוות לילדים 1:6. שם המחיר יהיה 2200 שקל. לפעוטים הבוגרים בני ה–32–22 חודש, יהיה מספר מקסימאלי בקבוצה 21 ילדים ויחס ילדים – צוות 1:7. שם המחיר יהיה 2100 שקל. כך ניתן מענה לאותה אוכלוסיה שיצאה לרחוב. בקריטריונים שקבענו יש שני תנאי סף: שהאישה היא תושבת הרצלייה והשני שבמשפחה עובדים 180% משרה ולא 150%. זאת כדי לתת עדיפות לאותן נשים העובדות משרה מלאה או 3/4 משרה, שבאמת קשה להן לצאת לעבודה עם ילדים בגיל הרך. בחישוב אנחנו מנכים מההכנסה את שכר הדירה או המשכנתה עד גובה של 3000 שקל ומחשבים רק מההכנסה הפנויה, וכך גם אלו שיש להם 3500 שקל לנפש יוכלו ליהנות מהשירות.

רותי שוורץ השותפה המרכזית של איריס אברהם בצוות התכנון של עיר ידידותית לנשים

עיר טובה ממבט נשי

ד״ר **רונית דוידוביץ–מרטון**, מתכננת ערים

תכנון מנקודת מבט נשית, כמוהו כמדד אצבע לתכנון עיר טובה, שהרי עיר טובה היא עיר הרגישה למגוון אוכלוסיותיה וקהילותיה.

הנשים, המנהלות משק בית בכפיפה אחת עם ניהול הקריירה, עושות שימוש אחר במרחב ובזמן העירוני. הן לא רק נוסעות מהבית לעבודה.

הן מסיעות, ואוספות, וקונות, ונפגשות, ויוצרות... הן צורכות את העיר ואת שירותיה באופן יומיומי ושוטף.

אז איך מתכננים עיר רגישת מגדר, כתפיסה המשקפת עירוניות רגישת חברה? עיר רגישת חברה:

- מקדמת ומייצרת מפגשים בין קהילות העיר (ומחוץ לה) – על בסיס כבוד הדדי ומקום לכולם – נשים, נוער, קשישים, בעלי צרכים מיוחדים וכיוב׳.
- מייצרת תחושת שייכות ואכפתיות, מעודדת את תושביה לקחת חלק בעשייה, להגשים את עצמם ולגלות יצירתיות ואחריות.
- מספקת מרחב ציבורי נגיש, בטוח, מעורר השראה, מסקרן ומעודד התארגנות עצמית.
- מחדשת ומתחדשת – נותנת ביטוי לסיפור המקומי המתמשך, מספקת את צרכי ההווה ודואגת לעתיד.
- מטפחת קהילה רב דורית מגוונת, ומייצרת אילן יוחסין עירוני צומח.

עיר טובה (ולא רק) לנשים היא עיר שתושביה אוהבים אותה...

על בריאות, נשיות, אורבאניות ומה שביניהם – Health and the City

קארן ברונר, M.Sc HPE, מנהלת המחלקה לקידום בריאות, אסותא מרכזים רפואיים

בשנת 2010, לראשונה בהיסטוריה של המין האנושי, מחצית מאוכלוסיית העולם ניהלה את חייה במסגרת התיישבות אורבאנית. התחזית הינה שעד שנת 2050 כ–70% מאוכלוסיית העולם תעבור מישובים כפריים לישובים עירוניים. מחקרים רבים מצאו קשר הדוק בין רמת אורבאניות לשכיחות מחלות כרוניות. כשבוחנים את ההשפעה של כל אותם גורמים חברתיים, כלכליים, סביבתיים ותרבותיים, המעצבים את בריאותנו בתוך המערך האורבאני, רואים כי ההשפעה על נשים הינה שלילית יותר מאשר על גברים.

כל עיר המעוניינת לשים את האישה בלב השיח הציבורי ובמרכז העשייה העירונית, חייבת ליישם מדיניות ציבורית המקדשת את המודעות לבריאות כערך וכמחויבות פוליטית.

מחקרים רבים בקרב אוכלוסיות ששינו את סגנון התיישבותם מצאו קשר הדוק בין רמת אורבאניות לשכיחות מחלות כרוניות. דהיינו: ככל שצורת ההתיישבות הייתה עירונית יותר, כך אנשים רבים יותר מהאוכלוסייה פיתחו יותר מחלות לב וכלי–דם, מחלות סרטן, סוכרת מסוג 2, מחלות ריאה וכליה כרונית וכו׳. לדוגמא, במחקר שנערך בשנת 2010, באזור טמיל נאדו (Tamil Nadu) בהודו נמצא ששכיחות יתר לחץ דם הייתה גבוהה פי שניים, אורח חיים יושבני (של ישיבה ממושכת) היה גבוה פי ארבע, צריכת מוצרי טבק הייתה גבוהה פי שלוש, ומדד מסת הגוף (BMI) מעל טווח הנורמה, הייתה גבוהה פי שש בהשוואה בין גברים ונשים שחיו ביישובים כפריים, לעומת אלו שהתגוררו ביישובים

עירוניים. ממצאי מחקרים אחרים הראו שינויים בהרגלי צריכת מזון, עלייה בצריכת אלכוהול ומוצרי מזון העשירים בשומנים וסוכרים, לצד ירידה בצריכת ירקות, פירות, שורשים וקטניות. לצד זאת נמצא כי בסביבה עירונית, ובוודאי במטרופולין, אנשים יותר חשופים לחומרים קרצינוגנים (מחוללי סרטן), כגון: זיהום אוויר, קרינה בלתי מיננת וזיהום תעשייתי. בסביבת מגורים בתנאים בלתי נאותים (בעיקר בשכונות ספר וסלאם), אנשים חשופים יותר לאלימות ובריונות (במיוחד נשים וזקנים). קיימת שם הנטייה לנהל אורח חיים מאד לחוץ, תובעני ויושבני, קרי: ישיבה ממושכת במשרד, מול מסכי טלוויזיה, מחשבים וטלפונים ניידים, בעת נהיגה ואפילו במסגרת תרבות הפנאי (בתי-קפה, מסעדות, קולנוע, אירועי תרבות). עדויות רבות קושרות בין אורח חיים ותנאים סביבתיים למצב הבריאות של האוכלוסייה והסיכון לפתח מחלות בעתיד. היטיבו לתאר זאת ראשי ארגון הבריאות העולמי ואנשי מקצוע מובילים בתחום בריאות הציבור:

"בריאות נוצרת ונחווית על ידי אנשים בתוך מסגרת חיי היום-יום שלהם; היכן שהם לומדים, עובדים, משחקים ואוהבים" (מסמך אוטבה לקידום בריאות, ארגון הבריאות העולמי, 1986).

כשבוחנים את ההשפעה של כל אותם גורמים חברתיים, כלכליים, סביבתיים ותרבותיים, המעצבים את בריאותנו בתוך המערך האורבאני, רואים כי ההשפעה על נשים הינה שלילית יותר מאשר על גברים. על אף תוחלת החיים הגבוהה יותר של הנשים לעומת גברים (בישראל, מעל ל-4 שנים בממוצע), שיעור התחלואה הכרונית (כגון: סרטן השד, השמנה, סוכרת מסוג 2 ותחלואה הנלווית למצבים אלו, מחלות אוטואימוניות, תחלואה הקשורה למצבי הריון ולידה), גבוהה יותר בקרב נשים. נשים סובלות מדיכאון יותר מגברים, ממתח נפשי, מלחץ וממצבי חרדה. הן גם נוטות יותר להתלונן על אורח חיים תובעני במיוחד, העדר זמן ומיעוט בשעות שינה, בין השאר, בגין ריבוי משימות ומטלות הנובעות מהתפקיד הדואלי של פיתוח קריירה לצד אמהות. יתרה מכך, נשים הן לרוב המטפל העיקרי בחברה, הן אלו שיטפלו בבני המשפחה הצעירים והזקנים בזמן חולי, גם כשהדבר פוגע בעקיפין או במישרין במצב בריאותן. מכאן, אין זה מפתיע, כי נשים הינן צרכניות גבוהות יותר של שירותי בריאות לאורך כל מעגל החיים. לראיה, על-פי נתוני סקר הבריאות של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ממוצע ביקורי נשים אצל רופאים בשנה גבוה ואף כפול בקבוצת הגיל 25 עד 44 מזה של גברים.

הזכות ליהנות מהשגת הרמה הגבוהה ביותר של בריאות הינה זכות יסוד בסיסית של כל אדם, ללא הבדלי גזע, דת, אמונה פוליטית, מצב סוציו-אקונומי ועל אחת כמה וכמה מגדר (הצהרת אלמה, ATA – ארגון הבריאות העולמי, 1978). ולכן, כל עיר אשר מעוניינת לשים את האישה בלב השיח הציבורי ובמרכז העשייה העירונית, חייבת להבטיח יישום מדיניות ציבורית אשר מקדשת את המודעות לבריאות כערך וכמחויבות פוליטית. עיר כזו מחויבת לפעול למען בריאות התושבים ובראש ובראשונה, התושבות, לא רק דרך הנגשת שירותים רפואיים איכותיים, זמינים, שוויוניים ומותאמי מגדר, אלא גם בפעילות שיטתית ליצירת סביבה עירונית סלוטוגנית (מקדמת בריאות), כזו המעודדת אורח חיים פעיל, נגישות למזון בריא, זול ומהיר, מניעת חשיפה לחומרים רעילים ומסוכנים, שמירה על מרחבים ירוקים, בנייה ירוקה ומקיימת, מרחב ציבורי מוגן ובטוח, התייחסות לכלל משתמשי ומשתמשות הדרך תוך העדפה של אמצעי תחבורה ירוקים ומעודדים פעילות גופנית.

עיר מקדמת בריאות מקדמת רגולציה ואכיפה של חוקים למען בריאות הציבור כדוגמת: מניעת עישון במקומות ציבוריים, תקנות אוויר נקי, סימון תזונתי בבתי-קפה ומסעדות, פיקוח על תנאי היגיינה נאותים, לצד השקעה בהדרכה וחינוך הקהל לאמץ הרגלי חיים בריאים יותר בתוך הסביבה האורבנית הפתוגנית. מכאן, שעיר המבטיחה לאנשיה ובוודאי לנשותיה, את המשאב הבסיסי לחיי היום-יום והתנאי המקדים להשגת איכות חיים – שלמות הגוף והנפש, היא בהכרח ידידותית לנשים (וככל הנראה, גם לגברים...).

הודעה לעיתונות:
גבעתיים עיר ידידותית לנשים

איריס אברהם

ביום ראשון, 8.7.12, התקיימה השקת פרויקט גבעתיים "עיר ידידותית לנשים" במסגרת פרלמנט הנשים המושב ה-72, בנושא "תכנון עיר ממבט נשי". את הפרויקט מובילה איריס אברהם, סגנית ראש העיר גבעתיים בשיתוף עם צוות היגוי של נשים מגבעתיים. האירוע התקיים במעמד חברת הכנסת, וסגנית השר לקידום צעירים, סטודנטים ונשים במשרד ראש הממשלה, גילה גמליאל. שותפה לארגון הערב ומי שנתנה מטרייה רחבה לאירוע היא פרופ' אסתר הרצוג, יו"ר פרלמנט הנשים בישראל. לאירוע הגיעו כ-200 (!) תושבות העיר גבעתיים.

תפיסת העולם העומדת מאחורי המונח עיר ידידותית לנשים מקדמת היבטים חברתיים והיבטים מגדריים בתחום המדיניות העירונית, מתוך המטרה לאפשר לכלל קבוצות האוכלוסייה, לרבות נשים, להיות שותפות בניסיון להשפיע על איכות החיים של כולנו ועל סדרי העדיפויות של מקבלי ההחלטות.

כאשר צוות ההיגוי של הפרויקט יצא לדרך הוא הבין שעל מנת להשיג איכות חיים מקומית לכלל האוכלוסייה, יש להבין תחילה את הצרכים של נשים בקהילה וזאת לאורך כל סקלת הגילאים ובהתאם לסטטוסים חברתיים ומשפחתיים שונים. לאורך הישיבות שנערכו, נעשה ניסיון ללמוד צרכים ייחודיים של מבוגרות וצעירות, בעלות ילדים קטנים ונשים, שהילדים עזבו את הקן, בעלות מוגבלויות, ילדות, קשישות, נשות קריירה ועוד. כלי ייחודי נוסף אותו פיתח הצוות והפיץ לראשונה באירוע הפרלמנט היה שאלון, סקר, שנועד לזהות ולהבין טוב יותר את הצרכים של הנשים תושבות העיר גבעתיים. השאלון הועלה לאתר מועצת הנשים והוא זמין למילוי. תושבות העיר מוזמנות למלא את הסקר.

עיר ידידותית לנשים היא לא רק במה. היא בעיקר האופן, הדרך להגיע, לעשות ולשנות. מועצת הנשים נבחרה להוביל ולהטמיע תהליך של מעורבות ציבורית בקבלת החלטות. פירות הפעילות של הצוות הם ביטוי להקשבה, לשיתוף ולדיאלוג ציבורי. מתוך הראיה של כולם יחד, החוכמה, הידע, סה"כ חוויות החיים, ניתן לשאוף למחוזות גבוהים ביותר ולהגיע אליהם. כל מה שנדרש לעשות זה לעצור לרגע בזמן, לעצור להפסקת קפה משותפת, ופשוט להקשיב ולדבר. המחאה החברתית שפרצה בקיץ האחרון היא זו שחידדה את המושג "חוכמת ההמונים" ואת חשיבותו הרבה.

באירוע לקחו חלק נשות ציבור ומקצוע מהמעלה הראשונה. ראש עירייה הרצליה יעל גרמן דיברה על השפעתן של החלטות בנושאי סבסוד חינוך לגיל הרך ותחבורה ציבורית על נשים בהרצליה; ד"ר רונית דוידביץ מרטון מתכננת ערים ואזורים, דיברה על עיר רגישת חברה מגדר וקיימות; גב' שולה אגמי אחראית מעמד האשה בשלטון המקומי סיפרה כיצד נערך השלטון המקומי לקדם את הנושא; וגב' קארן ברונר מומחית לקידום בריאות, דיברה על בריאות, נשיות, עירוניות ומה שביניהן.

מושב 73

זכות האישה להשכלה:
התמודדות של נשים בחברה הערבית עם חסמים בדרך להשכלה

וטפה עמאש, מרכזת פרויקט להיוולד מחדש בג'סר א-זרקא - מנהיגות כובשת לב ומסירות להעצמת נשים ולשינוי חברתי

זכות האישה להשכלה

התמודדות של נשים בחברה הערבית עם חסמים בדרך להשכלה

מושב 73

17 באוקטובר 2012
מתנ"ס ג'סר א-זרקא

דברי פתיחה וברכות:
מר עז אדין אל עמאש, ראש המועצה
מר עלי גדו עמאש, מנהל מחלקת החינוך
גב' איבתיסאם מחמיד, ראש פרויקט "נשים נולדות מחדש", מנהלת מחלקת נשים בפרדיס
וטפה עמאש, מרכזת פרויקט "נשים נולדות מחדש" בג'סר א-זרקא
יונת קלר, נציגת תנועת ש.י.ן לשוויון ייצוג נשים
עבד אלראוף גורבאן : מנהל בית ספר תיכון טכנולוגי בישוב

ההשכלה כאמצעי למוביליות חברתית
ד"ר האלה אספאניולי, מרכז אלטפולה-נצרת, סגנית מנהל המכללה הערבית בחיפה

זכות האישה ללימודים ולעבודה
ד"ר נאייפה סריסי, עמותת נשים ואופקים

הפרת זכויות נשים: "הזכות להשכלה" – מבט עולמי
נסרין מזאוי, אמנסטי אינטרנשיונאל (סניף ישראל)

תהליך הלמידה ונקודות ההצלחה
ליביא עמאש

סיפור אישי, על הרצון ללמוד ולהצליח
רגאא עמאש

מנחה: הוניידה עסאף, מנחת הפרויקט "להיוולד מחדש" בג'סר

זכות האישה להשכלה

זכות האישה ללימודים ולעבודה

ד"ר נאייפה סריסי, עמותת נשים ואופקים

בחברה חסרה מודעות לחלק ניכר מזכויות הנשים. הדבר מתבטא בערכיה ובמנהגיה הפטריארכאליים, אשר סותרים את הפרשנויות הדתיות הנאורות.

הרצון של נשים ערביות להשתלב בעבודה ובו בזמן לשמור על תפקידן המסורתי כאמהות וכרעיות מצמצם את אפשרויות הבחירה שלהן ומרכז אותן בענפים ספציפיים, ב"מקלט התעסוקה", שמספק השוק המקומי האתני. גם קשיי התחבורה הקיימים מפריעים לשילוב נשים בשוק העבודה המרכזי והמקומי כאחד.

ניסאא ואאפאק – הינו ארגון פמיניסטי ארצי שנוסד ע"י נשים ערביות, פלסטיניות, המקדם שינוי במציאות של האישה הערבייה באמצעות הקונספט הדתי והמחשבה הדתית. **ניסאא ואאפאק** עוסק בקידום מעמד האישה. זוהי העמותה היחידה בארץ העוסקת במכלול זכויותיהן של הנשים המוסלמיות מתוך ההקשר הדתי, באמצעות קריאה וחשיפה של הטקסטים הדתיים והפרשנויות הליבראליות, המחזקות ומקדמות את מעמד האישה וזכויותיה במרחב הכללי והפרטי. פרשנויות אלו מועלמות על ידי החברה. לכן בחברה קיימת הכחשה ואי מודעות לחלק רב מהזכויות הללו. הדבר מתבטא בערכיה ובמנהגיה הפטריארכאליים, אשר סותרים את הפרשנויות הדתיות הנאורות בתקופתה של עאישה, אשתו של הנביא מוחמד, שנחשבה לבית הספר הראשון באיסלאם בו למדו יותר ממאה חכמי דת.

המצב החברתי הקיים בתרבויות רבות, ובו נשים נחשבות לבעלות סטאטוס חברתי וכלכלי נמוך בהשוואה לגברים, ומידת שליטתן בחייהן ובסביבתן פחותה מזו של הגברים, שרר גם בעבר בחברות ובתרבויות רבות. בתרבויות מסוימות נאסרו על נשים לימודים ברמות שונות, החל מהרמה הבסיסית של קרוא וכתוב. איסור זה מנע מנשים את הגישה למידע ולהתפתחות רוחנית.

למרות הכול חל שיפור משמעותי בקרב אוכלוסיית הנשים הערביות בתחומי העבודה וההשכלה. שיפור רמת ההשכלה הוא תנאי הכרחי לעלייה בשעורי ההשתתפות בכוח העבודה של נשים ערביות, אך אין הוא תנאי מספיק לשם כך. הסיבה היא שרמת ההשכלה אינה החסם המרכזי העומד בפני השתלבותן של נשים ערביות בשוק העבודה ושיפור רמת ההשכלה אינו ערובה מספקת לשינוי מאפייני התעסוקה של נשים ערביות, בהשוואה לקבוצות אחרות בחברה כמו גברים ערביים ונשים יהודיות. הרצון של נשים ערביות להשתלב בעבודה, מחד גיסא ולשמור על תפקידן המסורתי כאמהות וכרעיות מאידך גיסא, מצמצם, במידה מה, את אפשרויות הבחירה שלהן ומרכז אותן בענפים ספציפיים, ב"מקלט התעסוקה", שמספק השוק המקומי האתני. גם קשיי התחבורה הקיימים מפריעים לשילוב נשים בשוק העבודה המרכזי והמקומי כאחד. לכל אלה מצטרפים גילויי האפליה והגזענות כלפי האוכלוסייה הערבית בשוק העבודה המרכזי, אשר הופכים את העבודה לחוויה קשה.

לאור האמור לעיל שוקדת ניסאא ואאפאק על העצמת הנשים הערביות והעלאת רמת המודעות בקרב החברה הפלסטינית בארץ, באמצעות סדנאות, הרצאות, ימי עיון ופרויקטים משותפים עם ארגונים שונים בכל רחבי הארץ.

הפרת זכויות נשים: "הזכות להשכלה" – מבט עולמי

נסרין מזאווי, מנהלת מחלקת חינוך אמנסטי אינטרנשיונל ישראל

היעדר תמיכה ממשלתית פוגע ביכולת לממש את הזכות לחינוך. הנפגעים העיקריים הם העניים, שאין ביכולתם לשלם, דבר המעצים את פגיעותם ומחזק את מלכודת העוני שלהם.

הנשים מהוות שני שליש מ- 776 מיליון אנאלפביתים בעולם. קיים מחסור במורים ב-112 מדינות.

ההזדמנות ללמוד תורמת לפיתוח הכישורים האישיים, לחיזוק תחושת הכבוד והערך העצמי, לכבוד לזולת, לחירותו ולזכויות שלו. היא תורמת לערך השפה, התרבות והזהות. היא מאפשרת לאנשים לחיות בחברה חופשית, מחזקת את הסולידאריות ואת הסובלנות בין קבוצות שונות, את השוויון בין המינים, את הכבוד לסביבה ואת שמירת השלום.

מבוא: החשיבות של הזכות לחינוך

הזכות לחינוך נכללה בהכרזה האוניברסאלית של זכויות אדם של האו"ם משנת 1948. מאז היא מופיעה באמנות בינלאומיות בחוקים מדיניים ובתוכניות פיתוח. למרות שרוב המדינות בעולם חתומות על אמנות בינלאומיות שכוללות את הזכות לחינוך (כמו האמנה לזכויות הילד), רק מעט מדינות משלבות זכות זו בחוקות שלהן, או מספקות מסגרת חוקית להגנה על זכות זו ולמימושה בפועל. היעדר תמיכה ממשלתית פוגע בפועל ביכולת האנשים לשמור על הזכות לחינוך ולמימושה. היעדר מימון ויכולת מימוש של הזכות לחינוך פוגע יותר מכל באנשים העניים שאין ביכולתם לשלם עבור הלימודים באופן עצמאי, דבר המכפיל את פגיעותם ומחזק את מעגלי העוני שהם לכודים בהם.

בנוסף להיותה זכות קיימת בפני עצמה, הזכות לחינוך מאפשרת השגת זכויות אחרות והיעדר השכלה פוגע ביכולת של הפרט להשיג ולממש מגוון זכויות חברתיות, פוליטיות, כלכליות ותרבותיות ובתוכן: חופש הביטוי, הזכות לעבודה ולפרנסה בכבוד, הזכות לבריאות, הזכות לדיור הולם ועוד.

חינוך בסיסי מחזק את היכולת של האנשים לתקשר ביניהם ולהתארגן, את היכולת להיכנס למשא ומתן מול מקבלי ההחלטות וקובעי המדיניות ואת היכולת של האנשים לתבוע את הזכויות שלהם ולהבטיח את מימושן. ההשכלה נותנת קול לאנשים מנגישה

מימין: דינה יחייא, איבתיסם מאחמיד, עלי נאדו עמאש ועז א-דין אל-עמאש

את המידע ומקדמת את היכולת שלהם לעבד אותו ולהשתמש בו.

הזכות ללימודים היא זכות כלכלית, חברתית ותרבותית והיא כוללת הבטחת השכלה יסודית חינם ואת האפשרות להמשיך בלימודים תיכוניים ועל-תיכוניים בהתאם ליכולות האישיות. בנוסף היא כוללת פיתוח הכישורים האישיים, חיזוק תחושת הכבוד והערך העצמי, כבוד לזולת, לחירותו ולזכויות שלו. כמו כן, היא תורמת רבות לערך של השפה, התרבות והזהות. הזכות ללימודים מאפשרת לאנשים לחיות בחברה חופשית, מחזקת את הסולידאריות ואת הסובלנות בין קבוצות שונות, מחזקת את השוויון בין המינים, את הכבוד לסביבה ואת שמירת השלום.

נשים, נערות והזכות לחינוך

77 מיליון ילדים ברחבי העולם אינם מקבלים חינוך יסודי, מתוכם 58% ילדות. הנשים מהוות שני שליש מ- 776 מיליון אנאלפביתים בעולם. ללא חינוך נשים ונערות לא תצלחנה לתבוע את הזכויות שלהן והן לא תוכלנה להיות חלק מההחלטות הרלוונטיות לחייהן; הן תתקשינה בהבטחת חיים בכבוד לעצמן ולבנות שלהן. ללא חינוך לנערות ולנשים חברות במשבר מתקשות להשתקם. פשוטו כמשמעו!

מטלות מגדריות שנופלות בחלקן של נשים ונערות מכבידות על היומיום שלהן ופוגעות ביכולת שלהן להתמיד בלימודים. אחוזי הנשירה של בנות ממערכות החינוך גדולים בהרבה מאחוזי הנשירה של בנים וברוב מדינות העולם פחות נערות מצליחות להשלים את הלימודים העל-יסודיים שלהן בהשוואה לבנים. בהרבה מקומות בעולם נערות סובלות מאלימות פיזית ומהטרדות מיניות בבתי הספר. לרוב, משפחות עניות מעדיפות לשלוח את הבנים ללימודים ולהשאיר את הבנות בבית או להעסיקן בעבודה חקלאית. "למה לחנך את הבנות שלנו כשאין להם מה לעשות עם זה בעתיד?!", היא טענה שחוזרת על עצמה בכמה וכמה מקומות. ועוד, נישואי ילדות ונערות פוגעים ביכולת שלהן לממש את זכותן לחינוך יסודי ולהמשך לימודים על-יסודיים.

באמנסטי אינטרנשיונל מאמינים שהזכות לחינוך היא זכות בסיסית ביותר. יחד עם ארגוני חינוך וארגוני זכויות אדם ברחבי העולם פועל אמנסטי אינטרנשיונל לקידום הזכות לחינוך בעולם, באמצעות מחקר, קמפיינים והנעה לפעולה. מחקרים שונים מצביעים על כך שמיעוטים תרבותיים, קבוצות אתניות ותושבי הפריפריה הם הקבוצות הכי פגיעות מבחינה זו. השכלת נשים מקטינה את תמותת התינוקות. ככל שיש יותר נשים משכילות יש פחות תמותת תינוקות. באזורי מלחמה מתבצע הרס שיטתי של בתי ספר. קיים מחסור עולמי של שני מיליון מורים, חצי מהם באזור הסהרה ודרום אפריקה, אך גם במדינות כמו ספרד, איטליה, אירלנד, ארה"ב, סין, מדינות ערב ועוד. בסך הכול יש מחסור במורים ב-112 מדינות בעולם.

במסגרת הפעילות של מחלקת החינוך לזכויות אדם באמנסטי אינטרנשיונל ישראל, מקדם הסניף תכניות חינוך מגוונות כגון, "רשת ילדים למען ילדים", תוכניות העמקה באזרחות, ערכות חדר תוכן בנושא זכות הדיור, פליטים וזכויות נשים. חלקן של תכניות אלה מלווה על ידי הדרכה מקצועית למורים בהתאם לצורך. במסגרת "רשת מורות לזכויות אדם" מקיימת המחלקה הרצאות ומפגשי מורות בבתי ספר שונים ברחבי הארץ ומפיצה בדואר אלקטרוני ניוזלטר חודשי, הסוקר את מצב החינוך לזכויות אדם בעולם ומספק כתבות והצעות שימושיות ורלוונטיות למורות, שיכולות להיות להם לעזר במסגרת העבודה שלהם בנושא בכיתה.

ליותר פרטים על הפעילות החינוכית של אמנסטי בישראל ניתן ליצור קשר באמצעות האימייל nisreen@amnesty.org.il או בטלפון 03-5250005.

משתתפות הפאנל (מימין): ליבי עמאש, ד"ר האלה אספניולי, ד"ר נאיפה סריסי, ניסרין מזאווי, רג'א עמאש

משתתפות הכנס

הוניידה עסאף, מנחה את הכנס

משתתפות הכנס

סיפורים אישיים על הרצון ללמוד ולהצליח

רג'אא: לאחר שהושפלתי על ידי המורה עזבתי את בית הספר. הורי ניסו להחזיר אותי בכוח, אבל כל הניסיונות לא שכנעו אותי לשנות את דעתי. כשהתחתנתי אמרתי לבעלי שיהיה לו ברור שיצטרך לאפשר לי ללמוד.

ליביא: בעבודתי שוחחתי עם נשים רבות. רוב השיחות היו על ההשכלה והדבר חדר עמוק לראשי.

עאישה: לאחרונה התאלמנתי ואני מפרנסת יחידה לילדיי. כשהייתי בת 11 שנים עזבתי את הלימודים בהשפעת ההורים. המצב הכלכלי היה מאוד קשה ונאלצתי לעזור בפרנסת הבית ובלימודיו של אחי הגדול.

רג'אא עמאש: אני בת 37, אימא ל-4 ילדים ויש לי רצון עז ללמוד ולהתקדם. תמיד חלמתי על עתיד יותר טוב מהעבר ומההווה. החשוב מכל, אני מאמינה בעצמי למרות הקשיים הרבים שעמדו בדרכי בחיי. אני התלבטתי מאד מאיפה להתחיל. וטפה והחברות בקבוצה תמכו בי ועודדו אותי וכך התחזקה המוטיבציה שלי.

תמיד היה לי רצון ללמוד ואפילו בתקופת הילדות חלמתי להיות רופאה. כשהייתי בכתה ח', בחטיבה, באחד השיעורים המורה הגיע לכיתה עצבני. זה היה מורה שרק לימד ולא היה מוכן להקשיב לתלמידים. באותו יום התלמידים הרעישו והפריעו לו ללמד. הוא ביקש שישבו בשקט ולא יעשו רעש. פתאום נפל לי הסרגל לרצפה ואז המורה צעק עלי על כך שזזתי מהכיסא. הוא היפנה את כל הכעס שלו אלי. הוא קרא לי לצאת לעמוד לפני כל התלמידים ונתן לי יותר מ-10 מכות על הידיים עם הסרגל. לא היה לי נעים מהחברים שלי. היה לי מאד קשה.

באותו בזמן הייתי בתחילת גיל ההתבגרות. היה לי מאוד קשה להתמודד עם ההערות של התלמידים כלפי והחלטתי לא לחזור ללימודים ועזבתי את בית הספר. הורי הגיעו לבית הספר וניסו להחזיר אותי בכוח, אבל לא קיבלתי שום תמיכה וכל הניסיונות לא שכנעו אותי לשנות את דעתי. למרות הכל כיום אני מעריכה את המורה ומכבדת אותו. הוא דאג להעביר את החומר לתלמידים ולא בזבז זמן.

לאחר 3 שנים בערך התחתנתי ואז התחלתי לראות את העולם אחרת והבנתי כי ההשכלה היא ערך חשוב לאישה ובלעדיה האישה לא שלמה, היא מתקשה לקבל החלטות וחייה מאד קשים. למרות זאת לא התייאשתי והתמדתי בשאיפה ליום שבו אלמד וכך אוכל לממש את החלומות שאנשים הרסו לי. הייתה לי דרישה ברורה לבעלי ואמרתי לו שיהיה לו ברור כי יש לי בקשה אחת, שיאפשר לי ללמוד. כששמעתי כי בכוונת תנועת שין, בשיתוף המועצה המקומית, להציע לנשים ללמוד במסגרת פרויקט הקריאה לכל התכוננתי להיות הראשונה. ואכן, אני מתייצבת בכל מפגש ולא מפספסת אף שיעור ואני עכשיו בכיתה ט' (חטיבה) ומאוד טוב לי. כשוטפה מתקשרת להודיע לי משהו אני חוששת שהיא רוצה להודיע על ביטול הלימודים.

ליביא עמאש: אני אישה בת 43, אימא ל-4 ילדים, מנהלת משפחתון, מטעם הרווחה, מזה כ-16 שנים.

בעבר היית פעילה חברתית. בעבודתי שוחחתי עם נשים רבות. רוב השיחות היו על ההשכלה. הדבר נכנס עמוק לראשי וחשבתי על הנושא רבות ביני לבין עצמי וגם שיתפתי את האחיות שלי ואת בעלי. הם תמכו בי שאלך ללמוד.

הייתי בין הבוגרים של תג"ת בדור הראשון. נבחנתי על כמה יחידות בגרות והיום אני לומדת באוניברסיטה הפתוחה.

אני גם אחת מהנשים המנהיגות בפרויקט נשים נולדות מחדש. אני נהנית מהלימודים ותמיד מסתכלת על ההצלחה. אני חושבת כי על כל אישה ללמוד ומגיע לה ללמוד ואעשה הכל כדי לתמוך במאמציהן של נשים ללמוד.

עאישה ג'ורבאן: אני בת 41, אימא ל-4 ילדים. לאחרונה התאלמנתי ואני מפרנסת יחידה לילדיי. כשהייתי בת 11 שנים עזבתי את הלימודים בהשפעת ההורים. הייתי הילדה המבוגרת בין האחיות שלי. המצב הכלכלי היה מאוד קשה וההורים נאלצו לעבוד קשה כדי לפרנס את הבית וגם לעזור לאחי הגדול בלימודים. קיבלתי את ההוראה שלהם ועזבתי את בית הספר. נשארתי בבית כדי לשמור על האחים והאחיות הקטנים ממני. גידלתי אותם. התחתנתי בגיל 19 שנים ועברתי להתגורר עם

בעלי. בעלי תמך בי ובגיל 30 חשבתי ללכת ללמוד. חיפשתי ומצאתי מורה מהכפר, שמלמד במסגרת בית ספר להורים. נרשמתי והתחלתי ללמוד ערבית ועברית. זה נמשך כשנה. אהבתי את שיטת הלימוד שלו. הוא מאד תמך בנו, התלמידים המבוגרים. כששמעתי על קבוצת המנהיגות הצטרפתי אליה, אבל בגלל שלא היה לי זמן ולא היה לי נוח פרשתי מהקבוצה, אבל תמיד הייתי בקשר עם וטפה. כאשר שמעתי שוב על היוזמה של הפרויקט ועל פרלמנט נשים החלטתי לשוב לקבוצת הנשים הלומדות בפרויקט. אני מאוד נהנית בכל רגע, רואה עוד חברות בכיתה שהיו איתי. אנחנו נפגשות, משוחחות, צוחקות, לומדות ונהנות בכל רגע.

בוגרת קורס "קריאה לכל" מציגה את סיפורה האישי

עלי נאדו עמאש מברך את באות הכנס

בוגרת קורס "קריאה לכל" מציגה את סיפורה האישי

נשים, גברים ומשטרה במלכוד האלימות

בחסות יהודה בן-חמו,
ראש העיר כפר סבא

בהשתתפות יוחנן דנינו,
מפכ"ל משטרת ישראל

מושב 74

28 בנובמבר 2012
בית ספיר, כפר סבא

דברי פתיחה וברכות:
יהודה בן-חמו, ראש העיר
ורד סויד, מנהלת הרשות למעמד האישה במשרד ראש הממשלה
שלי עמרמי, חברת מועצת העיר
גולדי קורן, חברת הוועדה המייעצת של פרלמנט נשים

דיון, בהנחיית: הדס שטייף, כתבת לענייני משטרה בגלי צה"ל

כיצד מתמודדת משטרת ישראל עם אלימות כלפי נשים?
יוחנן דנינו, מפכ"ל משטרת ישראל

נשים והמהפכה בשיטור
ד"ר אראלה שדמי, סוציולוגית של משטרה, לשעבר מרצה וראש התכנית ללימודי מגדר בבית ברל

דילמות של טיפול משטרתי בנערים ונערות משוטטים
ד"ר (נצ"מ בדימוס) סוזי בן-ברוך, קצינת נוער ארצית במשטרת ישראל בעבר ומרצה במכללת בית ברל

האם אישה בתפקיד מפקדת משטרה פועלת באופן שונה? מקרה "נווה יעקב" כדוגמה
סנ"צ סיגל בר צבי, מפקדת תחנת המשטרה בפתח-תקוה

סיכונים בהטיות בהליך הפלילי
עו"ד רחל תורן, מומחית למשפט פלילי

כשרכוש של גבר שווה יותר מחיי אישה - פס"ד כרמלה בוחבוט לעומת פס"ד שי דרומי
עו"ד רוני אלוני-סדובניק, יו"ר הוועדה למעמד האישה בלשכת עורכי הדין

"לא הייתי אמורה לצאת חיה" - סיפורה של לינור אברג'יל, מלכת היופי של ישראל לשנת 1998 ומיס עולם, על התמודדותה בעקבות האונס שעברה

הנחיית האירוע:
נסיה שטרסבורג, יועצת ראש העיר למעמד האישה

ד"ר אראלה שדמי
סוציולוגית, חוקרת משטרות (מחברת הספר "ארץ מאובטחת")
פעילה פמיניסטית רדיקלית בנושאי: אמהות, שלום ואלימות נגד נשים

נשים, גברים ומשטרה במלכוד האלימות

כיצד מתמודדת משטרת ישראל עם אלימות כלפי נשים?

יוחנן דנינו, מפכ"ל משטרת ישראל

המשטרה מקדמת גישה מקצועית וממוקדת לטיפול בעבירות של אלימות במשפחה. הפעילות מבוססת על טיפול מהיר ומיידי ועל שיתוף עם גורמים מקצועיים וגורמים בקהילה.

כ- 20,000 תיקי אלימות בין בני זוג נפתחים מידי שנה וכן יש דיווחים על כ-4500 פגיעות מיניות בשנה. המשטרה פעלה נגד פרסום שירותי זנות ובפרט נגד סוחרים וסרסורים. לפעולות החקירה ולסמכויות האכיפה יכולת ממשית לחולל שינוי.

המשטרה מעסיקה כ-6000 שוטרות במגוון רחב של תפקידים ודרגות. דנינו מקדם מינוי יועצת מפכ"ל לענייני נשים - אשר תעסוק בקידום שוויון הזדמנויות לנשים במשטרה.

יוחנן דנינו, מפכ"ל המשטרה

אני שמח על ההזדמנות להיות כאן ולפרוס בפניכן מעט מתפיסת העולם על הקשר שבין מגדר ומשטרה בכלל ועל הטיפול באלימות כנגד נשים בפרט. זהו נושא יקר לליבי ואני עוסק בו רבות לאורך שנותיי במשטרה, החל בהיותי תובע, דרך תפקידי כראש האגף לחקירות ולמודיעין וכיום - כמפכ"ל, בראיה רחבה יותר.

המדיניות למאבק באלימות כנגד נשים מהווה נדבך חשוב בתוכנית הכוללת של המשטרה, שקבלה את הכותרת "תוכנית המפנה". התוכנית הזו, שתכליתה העלאת אמון הציבור במשטרה, מביטה בפניה של החברה הישראלית המגוונת ושואפת לבסס בטחון אישי, שוויוני לקבוצות, לזרמים וכמובן גם למגדרים בתוכה. עליה באמון משמעה העלאת אחוזי הפשיעה המדווחת (גם הפשיעה המתבצעת בספירה הפרטית) ורמת שיתוף הפעולה בין האזרחים למשטרה.

תהליך "המפנה" מניח תשתית רחבה של עשייה למען הציבור שומר החוק, במלחמה בעבריינים וכן לשיפור שביעות רצון המשרתים במשטרה. בכל אחד מנדבכים אלו מקבל העניין המגדרי ביטוי. בתחום ההרתעה כנגד העבריינים הצבנו יעד של הגדלה משמעותית בסיכויי העבריין להיתפס: עליה בכתבי האישום; מעצרים עד תום הליכים; גילויים. בתוך כך, נושא האלימות בכללותו והאלימות נגד נשים תופסים חלק מרכזי.

החברה הישראלית, ומשטרת ישראל כחלק ממנה, צעדו כברת דרך ארוכה בכל הנוגע להכרה ולטיפול בתופעת האלימות כנגד נשים. הדבר בא לידי ביטוי בגישה מקצועית וממוקדת לטיפול בעבירות של אלימות במשפחה, תחום שהינו בעל מאפיינים ייחודים ודורש מענה ייחודי. במשטרה פועל מדור נפגעי עבירה ומערך שלם המתמקצע בתחום. הפעילות היא על בסיס הנחיות ברורות, תוך תיעדוף וטיפול מהיר ומיידי. אנו מבינים גם שההתערבויות חייבות להיות רב ממדיות ולכן מהודקים שיתופי פעולה עם גורמי רווחה וגורמי טיפול בקהילה ואף מופעלות תוכניות משותפות מוצלחות בנושא.

מימין: עו"ד רוני אלוני סדובניק, הדס שטייף, ד"ר אראלה שדמי, עו"ד רחל תורן, סנ"צ סיגל בר צבי, ד"ר סוזי בן ברוך

למרות העשייה הרבה, התופעה של אלימות כנגד נשים עדיין קיימת: 10 קורבנות רצח על ידי בני זוג מתחילת השנה (בשנת 2012 - 18). אומנם ניכרת ירידה במקרי הרצח בהשוואה לשנה שעברה אולם הדרך עוד ארוכה. כ- 20,000 תיקי אלימות בין בני זוג נפתחים מידי שנה (הנתונים יציבים יחסית בשנים האחרונות). אנחנו מדווחים גם על כ-4500 פגיעות מיניות בשנה. אלו הם המקרים הידועים לנו. וזה לא מספיק. התופעה רחבה הרבה יותר ממה שאנחנו מדווחים ואני רוצה לשנות זאת. השאיפה שלנו שנשים לא תחיינה בפחד. הטיפול המשטרתי הוא משמעותי ומרתיע. לפעולות החקירה ולסמכויות האכיפה יכולת ממשית לחולל שינוי.

לצד זאת אנו נאבקים בתופעות פשיעה אחרות הקשורות בניצול נשים: סחר בבני אדם לזנות ועבירות נלוות. זהו תחום שאנו משקיעים בו מאמצים רבים. השנה, לדוגמא, נתנו דגש לעניין איסור פרסום שירותי זנות - ניתנה הנחיה לפעילות יזומה נגד אלו שעומדים מאחורי הפרסומים (סוחרים וסרסורים). השנה נפתחו פי חמישה תיקים בהשוואה לאשתקד (53 מול 11 אשתקד). דגש מושם גם על הטיפול באלימות במגזר הערבי. אנחנו מזהים מגמת ירידה במקרי הרצח. כאשר מדובר ברצח בתוך המשפחה הנחיתי לשנות את הטרמינולוגיה - אלימות ורצח בתוך המשפחה ולא רצח / אלימות על רקע כבוד המשפחה.

אל מול האזרחים שומרי החוק אנו מקדמים מדיניות של שיטור מבוסס קהילה. מדובר בתפיסת עולם שלמה הנותנת אפשרות לאזרחים להשפיע על סדר העדיפויות בתחום שירותי המשטרה. כאן באה לידי ביטוי העצמת המודלים השונים של השותפויות בניסיון למנוע אלימות נגד נשים.

העיסוק של המשטרה בסוגיות מגדריות אינו מסתכם בהיבטי אכיפה והסברה. המשטרה היא ארגון גדול, המעסיק כ-6000 שוטרות במגוון רחב של תפקידים ודרגות. סוגיות המגדר במשטרה הן רחבות ומצדיקות הצבת גורם אחד, אשר יהווה מוקד ידע לנושא שירות נשים במשטרה. לכן אני מקדם מינוי יועצת מפכ"ל לענייני נשים, אשר תעסוק בקידום שוויון הזדמנויות לנשים במשטרה. אני מאמין שייצוג משמעותי יותר של נשים סביב שולחן קבלת ההחלטות ובממשק מול הציבור יתרום להעצמת נשים בחברה בכללותה.

אני מודה לפרופ' אסתר הרצוג ולפרלמנט נשים על ההזדמנות להציג מקצת מתפיסת העולם בנושא מגדר ומשטרה.

כשרכוש של גבר חשוב יותר מחיים של אישה – פס"ד שי דרומי מול פס"ד כרמלה בוחבוט

עו"ד רוני אלוני–סדובניק, יו"ר הועדה למעמד האישה בלשכת עורכי הדין

אלפי נשים עוברות במשך שנים התעללות פיזית ונפשית מצד הבעל האלים ומפחדות להגן על עצמן מחשש לגורל דומה לזה של כרמלה בוחבוט. המשטרה, לא רק שלא פועלת להגן על נשים, היא מונעת מהן אף את הזכות להגן על עצמן.

משטרת ישראל ומערכת המשפט, המנוהלות בידי גברים ומושתתות בעיקר על דפוסי חשיבה גברית, מפלות בין גברים לנשים בכל הקשור לזכות האדם להגן על עצמו. כשמדובר באישה המשטרה בוחנת את האירוע במנותק מההיסטוריה שקדמה לו. כשמדובר בגבר כמו שי דרומי – הוא יוצא זכאי מאשמת הריגה, על אף שרדף והרג אדם בלתי חמוש ופצע אנושות אדם נוסף.

חמש נשים נרצחו בידי בן זוגן מתחילת השנה וכל שנה מתווספות עוד ועוד נשים לשורת המוות. מאז הרשעתה של כרמלה בוחבוט באשמת הריגת בעלה וכניסתה לכלא לשלוש שנים, נשים מפחדות להשכים ולהדוף את הפוגע בהן.

כרמלה בוחבוט שמצאה עצמה באירוע, שהחל ככל אותם האירועים הקודמים שהובילו להכאתה, לא המתינה הפעם שבעלה יפגע בה, אלא נהגה כאמרת חז"ל "הקם להורגך השכימי להרגו". אלא שמשטרת ישראל ומערכת המשפט, המנוהלות בידי גברים ומושתתות בעיקר על דפוסי חשיבה גברית, מפלות בין גברים לנשים בכל הקשור לזכות האדם להגן על עצמו.

כשמדובר באישה המשטרה מתעקשת לבחון את האירוע, בו היא קמה על תוקפה, במנותק מכל ההיסטוריה הקודמת לאירוע. אולם כשמדובר בגבר כמו שי דרומי, הוא יוצא זכאי מאשמת הריגה, על אף שרדף והרג אדם בלתי חמוש ופצע אנושות אדם נוסף, מדוע יצא זכאי? משום שבעבר הרחוק, במנותק מאירוע זה, החוואי שי דרומי סבל תקופה ממושכת מהתפרצויות לחווה שלו ומפגיעה ברכושו. מי שחשודים בהתפרצויות סדרתיות אלו (בעיניו) היו שני בדווים צעירים.

והנה, לילה אחד כששמר על החווה, הבחין בהם דרומי משוטטים מחוץ לתחום החווה. הם לא נשאו נשק ולא ביצעו עדיין כל עבירה. אולם דרומי, שדפוס התנהגותם בעבר כבר היה מוכר לו, לא חיכה שהם שוב יפרצו לחוותו. הוא החל לרדוף אחריהם ולירות בהם. אחד נהרג, כאמור, והשני נפצע.

מדוע לא נחשב המעשה של כרמלה בוחבוט כהגנה עצמית? משום שהאירוע בו ירתה בבעלה – לא כלל תקיפה מוקדמת פיזית מצדו. כאן לא ייחס בית המשפט חשיבות להיסטוריה המוקדמת בין הצדדים, כפי שעשה במקרה של דרומי.

אנו נמצאים בערבו של היום הבינלאומי למניעת אלימות נגד נשים ובישראל. לדאבוננו, אלפי נשים עוברות במשך שנים התעללות פיזית ונפשית מצד הבעל האלים ומפחדות לקום ולהגן על עצמן, מחשש לגורל דומה לזה של כרמלה בוחבוט. והמשטרה, לא רק שלא פועלת להגן על נשים, ההיפך הוא הנכון. המשטרה מונעת מהן אף את המינימום של זכות להגן על עצמן. ואם הן מעיזות להתגונן – מייד המדינה מגישה נגדן כתב אישום.

התופעה של אלימות כלפי נשים ממשיכה להכות ולהתרחב כמו סרטן בחברה, אלפי נשים לא יודעות כיצד להתגונן מפני התעללות מילולית, נפשית ופיזית מצד בן הזוג או הגרוש. הן לא זוכות לקבל את הגנת המשטרה.

הדס שטייף, מנחת הדיון

התוצאה היא שעשרות גופות נשים רצוחות מונחות על מגש הכסף של משטרת ישראל. אלפי נשים במקלטים מתחבאות מפני גבר אלים, עשרות אלפים מסתתרות מפני רצח. עוד אלפי נשים סופגות יום יום, שעה שעה, מטחי אלימות מילולית, השפלות, גידופים ואלימות כלכלית, סוגי אלימות שאינם פחותים מאלימות פיזית.

אחרי הרצח שלפני זה האחרון, הצהיר מפכ"ל המשטרה יוחנן דנינו, במילים גבוהות וחלולות מכוונה, שהמשטרה עושה את מיטב המאמצים להגן על נשים מאלימות – מילים, מילים, מילים. תדע כל ילדה נערה ואישה בישראל – שבמשטרת ישראל יש משוא פנים והתעמרות בנשים מוכות והמשטרה היא המאפשרת את המשך האלימות כלפי נשים. ותדענה הנשים המוכות כי הזכות להגנה עצמית מפני תקיפה חוזרת נתונה רק לחוואים דוגמת שי דרומי. כי לגברים מותר לירות למוות במי שבעבר ניסה לפגוע ברכושם, אך לאישה שעלולה להיפגע, לא ברכושה אלא בגופה, והוכתה כבר בעבר ללא הרף בידי בן זוג, אסור להגן על עצמה, אלא בצמוד וכתגובה להכאתה. אם תתקוף או תהרוג את המתעלל באירוע מנותק מסדרת תקיפותיו, היא תקבל כתב אישום על תקיפה.

ככה זה כשרכוש של גברים יותר חשוב מחיים של נשים.

נסיה שטרסבורג, היועצת למעמד האישה של ראש העיר עם בני הרנס, מפקד תחנת משטרת כפר סבא

דילמות של טיפול משטרתי בנערים ובנערות משוטטים

ד"ר (נצ"מ בדימוס) סוזי בן-ברוך, קצינת נוער ארצית במשטרת ישראל בעבר ומרצה באקדמיה

המשוטטות ברחוב מהוות טרף קל לסרסורים וסוחרי נשים. רובן מצויות על סף הרס עצמי ופוגעות בעצמן על ידי סמים, אלכוהול, זנות... ונכנסות למעגל של פגיעה - בריחה - זנות/סמים - וחוזר חלילה. ב-1994 הודיע משרד הרווחה על מצוקה תקציבית ועל אי-יכולת לטפל בנערות. ואז רעיון האכסניות הוחלף במרכזים של גורמים וולונטריים. בעקבות הביקורת ביהמ"ש כפה על הרווחה טיפול בכפיה במעונות חסות נעולים לבנות.

ביטול סעיף החוק בדבר מעצר הגנתי ב-2008 גרם לכך שמשטרת ישראל לא יכולה לעצור קטינות רגע לפני או בזמן הידרדרותן.

דברי יתמקדו בטיפול המשטרה בנערות עבריניות בראיה היסטורית. אבחין בין נערות המשוטטות ברחובות לבין המשוטטות ומצ'וטטות באינטרנט.

באשר למשוטטות ברחובות - הן משתייכות לשכבה סוציו אקונומית נמוכה, קרבנות לעבירות מין והתעללות מהמקורבים אליהן, 65% מהן מכירות את הפוגע ומדובר בפגיעה מתמשכת, או מאחרים; הן סובלות מחיזור אלים ומחפשות מחסה... המשוטטות ברחוב מהוות טרף קל לסרסורים וסוחרי נשים. רובן מצויות על סף הרס עצמי ופוגעות בעצמן בדרכים שונות: על ידי סמים, אלכוהול, זנות... ונכנסות למעגל חוזר של: פגיעה בהן - בריחה - זנות/סמים/דיסוציאציה - וחוזר חלילה.

מבחינה חוקית: כליאה במעון סגור לצרכי טיפול - בריחה - מעצר בגין בריחה ממשמורת - פתיחת טיפול מותנה. בבריחות הבאות הנערה כבר תיעצר, ייפתח תיק פלילי, היא תיכלא, תובא לשופט... והיא נשאבת למעגל עברייני... סביב: סמים/זנות/הפרת צו של ביהמ"ש... בתי מעצר, מעון נעול...

באשר למשוטטות באינטרנט - לרוב בנות טובים, המתערטלות ולעיתים קובעות עם הלקוח... מקרים בודדים נתגלו לאחרונה, באמצעות דיווח של בית הספר לרשויות הרווחה וחשיפת פרשיית פדופילים.

אתמקד בטיפול המשטרה וגורמי רווחה בראיה היסטורית, שתדגיש את השוני המהותי בטיפולה של המשטרה בנערות במצוקה מול הרווחה, בעבר וכיום.

עד שנת 2008 היו שני חוקים שאפשרו למשטרה לפעול להצלת נערות, רגע לפני הידרדרותן לעבריינות:

1. סעיף חוק שוטטות, בחוק העונשין, איפשר מעצר נערה (או חשוד אחר), הנראית משוטטת באופן חשוד ושאין לה הסבר מניח את הדעת למעשיה במקום המסוים בו נתפסה.

2. סעיף מעצר הגנתי, הופיע בחוק הנוער טו"הש 1960 אפשר מעצר קטין/ה, לשם הגנה עליו מפני עצמו ו/או מפני אחרים.

אביא דוגמא כדי להמחיש את הדברים:

גלית - נראתה בשעה 23.00 משוטטת בחוף בת ים החשוך. שקית ניילון בידה, נעלי אצבע לרגליה. היא מפנה מבטים סביבה כאחוזת תזזית. נראית מפוחדת ומחפשת פינה לשים בה ראש...

ניידת סיור נקלעת למקום, שואלת לפרטיה ולא נענית. השוטר מודיע לה שעוצר אותה בחשד לשוטטות. גלית מתנגדת, השוטרים משתמשים בכוח. הם מביאים אותה לתחנת המשטרה, היישר ליחידת הנוער בתחנה. יחידת הנוער מבוססת על גישת מניעת התיוג של קטינים. יש בה בלשי וחוקרי נוער מיומנים. מסתבר שהנערה לא מופיעה כנעדרת. היא מספרת על סכסוך עם אימה לפני זמן קצר ובריחה מהבית לשום מקום...

באין עבירה - חוקר הנוער מיידע את אימה של הנערה. האם מסרבת לשמוע ממנה או עליה... פקידת סעד לחוק הנוער מצורפת לתמונה. היא מכריזה על הנערה כעל קטינה נזקקת, הזקוקה

להגנה. היא מנחה את יחידת הנוער להעבירה, בהסכמה, לאכסניה בתל אביב, הממומנת במקרים כאלה על ידי מערכת הרווחה. גלית מסכימה לישון באכסניה, בידיעה שלמחרת בבוקר תגיע פקידת הסעד לטפל בה.

טיפול מיידי כזה הציל נערות מידי סרסורי קטינות, שרואים בהן טרף קל. אם גלית היתה מסרבת - והיה חשש שתברח מהאכסניה ותיפול קרבן לשוחרי טרף, המשטרה היתה יכולה לעוצרה לפי סעיף המעצר ההגנתי. למחרת בבוקר היתה המשטרה מביאה את גלית לשופט, בנוכחות פקידת הסעד שאמורה להצביע על פתרון שירחיק את גלית מהרחוב וימנע את הידרדרותה. פתרון זה, גם אם לא היה הטוב ביותר - מנע הידרדרות של נערות רבות. אלא שבשנת 1991 כנסת ישראל ביטלה את סעיף השוטטות בהשפעת חוקי יסוד זכויות האדם שאושררו או נחקקו בשנה זו... אנו, באגף הנוער, המשכנו להיאחז בסעיף המעצר ההגנתי בלבד.

ב-1994, אחרי העלייה הגדולה מבריה"מ ומשבר התגברות פשיעת הנוער, הודיע משרד הרווחה על מצוקה תקציבית ועל אי-יכולת לטפל בנערות שהמשטרה עצרה מחשש לפגיעה בעצמן או להיפגעות על ידי אחרים. ואז רעיון האכסניות הוחלף במרכזים, כגון אתנחתא, בית השנטי ועוד. המשמעות היתה שמשרד הרווחה נעזר בגורמים וולונטריים ואנו חשנו פספוס אדיר. הביקורת שנמתחה על ידי המשטרה ומערכת המשפט בגין אי יישומו של סעיף המעצר ההגנתי גרמה לתסכול ואז לעיתים כפה ביהמ"ש על הרווחה טיפול תחת כפיה במעונות חסות נעולים לבנות, גם אם אין מקום...

בשנת 2008 - בלחץ המועצה לשלום הילד והוועדה לבדיקת זכויות הילד בהליך הפלילי אשר זעקו, בצדק, לפתרון ביניים טוב יותר ממעצר לשם הגנה על הקטינה... לצערי, פרט למשטרה אף גורם לא התנגד וסעיף המעצר ההגנתי בוטל ללא חלופה אחרת. משמעות ביטול הסעיף היא שאותה גלית יכולה לברוח מהבית ואם אינה מוכרזת כנעדרת, אף אחד לא יטפל בה פרט ל... זאבים - סוחרי הסמים והסרסורים הממתינים לטרף...

מצב זה גורם לכך שמשטרת ישראל אינה יכולה כיום להתערב ולעצור קטינות אלה רגע לפני או בזמן הידרדרותן. היא אינה מחויבת מכוח חוק לעשות זאת. מה שנותר לעשות הוא לעכב נערות, המוכרזות כנעדרות, עד שבני המשפחה או הרווחה לוקחים אותן... הדבר נעשה בתיאום עם עובדי הרווחה. הטיפול כולו מצוי בידי הרווחה, שידיה מלאות בעשייה זו... כך נוצרה "פירצה הקוראת לסרסור"...

יש לציין שכיום יש למשרד הרווחה פתרונות מגוונים לנערות במצוקה. אך באשר לאלה המגיעות לרחוב ונמצאות על קצה הרצף, ללא כל טיפול של גורם כלשהו רגע לפני... מספרן של אלה המתות ממנת יתר או נעלמות באין מישהו המחפש אותן, רק יעלה. בשנה יש כ-300 נערות בממוצע בסיכון גבוה ומיידי אשר אינן מוכנסות למסגרות נעולות בזמן אמת, מפאת חוסר מקום וממתינות.. ברחוב... מעצר הגנתי, גם אם הוא אינו פתרון אולטימטיבי, היה עוצר אותן מהידרדרות נוספת, עד שימצא מקום פנוי לטיפול בהן.

ד"ר סוזי בן ברוך

האם אישה בתפקיד מפקדת משטרה פועלת באופן שונה? מקרה "נווה יעקב" כדוגמא

סיגל בר צבי, סנ"צ, מפקדת תחנת המשטרה בפתח תקוה

האם בהיותי אישה הייתי ערה יותר או רגישה במיוחד לקולות שעלו מבית החולים הפסיכיאטרי נווה יעקב? האם לפן המגדרי בכלל יש משקל בהתנהלותי כמפקדת תחנה? אינטואיציה, כמו גם סף רגישות גבוה, המיוחסים בדרך כלל לנשים, הן תכונות חשובות בבואך לפקד על תחנת משטרה. גברים ונשים כאחד, המחזיקים בתכונות אלו, ייטיבו להבין את תמונת הפשיעה באזורם.

בראשית 1999 החל לפעול במשטרת ישראל מערך ייחודי, המונה כ-200 חוקרים לטיפול בנושא אלימות במשפחה, עבירות מין וחקירת אנשים עם מוגבלויות. החוקרים עוברים הכשרה מקצועית שבה נלמדים ההיבטים המשפטיים והרגשיים של עבירות אלימות בין בני זוג.

כשוטרת וכמפקדת במשטרת ישראל אני מונחית להילחם מלחמת חורמה, נחושה, בלתי מתפשרת ומחמירה, בעבירת האלימות על כל גווניה. בתחנת פתח תקוה, כבתחנות אחרות, נבחר הנושא כיעד מועדף לטיפול ואנו עוסקים נרחבות בתקיפת האלימות בשני מישורים – מניעה ואכיפה.

בתחילת השנה החולפת, עת נכנסתי לתפקידי כמפקדת התחנה, לכדו את תשומת ליבי שורה של תלונות אשר להן מכנה משותף – כולן עסקו בדיירי בית החולים הפסיכיאטרי "נווה יעקב": תלונה בגין ניסיון התאבדות; תלונה בגין מעשה מגונה של טבח באחת הדיירות; והודעה מבית החולים בלינסון אודות חוסה שנפצע בראשו. נוכח רצף הדברים פניתי אל הפסיכיאטרית המחוזית, ד"ר מרילנה לבן, אשר עמדה מאחורי התלונה על המעשה המגונה, ושיתפתי אותה בתחושתי – בחשש שאלו הם מקרים בודדים המצביעים רק על קצה הקרחון, בחשש שלי שמדובר בתיבת פנדורה מוסתרת היטב, שמאחוריה תמונה חמורה בהרבה. הפסיכיאטרית לא שללה את הדברים ואף הפנתה אותי לגורמים אחרים במשרד הבריאות ובמשרד הרווחה שהסכימו לספר על מקרים נוספים.

לאחר איסוף של מספר עדויות מצמררות, החלטתי שלא לפעול כבשגרה ולא לחקור כל מקרה לגופו אלא לנסות לאתר את המקור ולחשוף את הבעיה מהיסוד, לנסות ולתפוס את כל האחראים לה.

ביום ד', 31.10.12, סמוך לשעה 05:00 בבוקר

ראש העיר, יהודה בן חמו, מברך

פרצתי עם כח של כ-100 שוטרים לבית החולים הפסיכיאטרי "נווה יעקב", עיכבתי לחקירה את כל אנשי הסגל: רופאים, אחיות, עובדי כח עזר, מנהל ובעלים, אנשי מנהלה וטבחים. כולם.

התמונה שנחשפה היתה קשה. למרבה הצער החששות לא התבדו.

באשר לשאלה: האם בהיותי אישה הייתי ערה יותר או רגישה במיוחד לקולות שעלו מבית החולים, והאם לפן המגדרי בכלל יש משקל בהתנהלותי כמפקדת תחנה, אני סבורה כי אינטואיציה, כמו גם סף רגישות גבוה, המיוחסים בדרך כלל לנשים, הן תכונות חשובות מאד בבואך לפקד על תחנת משטרה. גברים ונשים כאחד, המחזיקים בתכונות אלו, ייטיבו להבין את תמונת הפשיעה באזורם, ידעו למקד ולמנן נכון יותר את הפעילות מולה. חשוב לי

לחדד ולהדגיש ששוטרי משטרת ישראל יפעלו בכל מקום, בכל זמן ובכל מחיר כדי להגן ולהציל חיים, גם במחיר סיכון חייהם – מצב שפוקד אותנו כמעט מדי יום.

בין כלל מאפייני האלימות, אלימות במשפחה – אלימות נגד נשים היא אחת העבירות הרגישות ביותר, אשר לגביהן ההנחיות שאנו פועלים על פיהן מחמירות פי כמה וכמה מאשר בכל עבירה אחרת. המשטרה מכירה היטב בצורך הגובר לתת את הדעת לטיפול המשטרתי לצרכים הייחודיים של נפגעי עבירות בכלל ונפגעי אלימות בין בני זוג ועבירות מין בפרט. בין מאפיינים אלו מוכר הצורך במתן תגובה מיידית למניעת סכנה, לרבות מניעת נגישות לנשק. החשיבות שבמיצוי תהליכים משטרתיים וחיוניות שתוף הפעולה עם גורמים מטפלים. אנו עובדים על פי נהלים מחמירים, שגובשו במשטרה לגבי נושא הטיפול בעבירות אלימות בין בני זוג, עבירות מין, צווי הגנה, צווי מניעת הטרדה מאיימת והפרתם. הנהלים מתעדכנים מעת לעת, בהתאם לשינויי חקיקה ולהתפתחויות.

ראוי לציין כי בראשית 1999 החל לפעול במשטרת ישראל מערך ייחודי, המונה כ-200 חוקרים לטיפול בנושא אלימות במשפחה, עבירות מין וחקירת אנשים עם מוגבלויות. החוקרים, הנמנים על המערך הזה, עוברים הכשרה מקצועית שבה נלמדים ההיבטים המשפטיים והרגשיים של עבירות אלימות בין בני זוג. זאת, מתוך תפיסה כי העיסוק בתחום זה דורש הבנה וטיפול רב תחומיים.

במהלך שנת 2002 מונו שישה קציני נפגעי עבירות מחוזיים לטיפול בנושא חוק זכויות נפגעי עבירה (לרבות מערכת מנ"ע) בדגש על נפגעי אלימות בין בני זוג ועבירות מין. בין יתר תפקידיהם, פיקוח מקצועי אחר יישום חוק זכויות נפגעי עבירה וסיוע לחוליות אלמ"ב ביחידות השטח, פיקוח אחר יישום מדיניות המשטרה, ביצוע הדרכות למגזרים משטרתיים משיקים, הידוק הקשר ויצירת מודלים לשיתוף פעולה עם גורמי טיפול ועם גורמים חוץ משטרתיים נוספים בכל הנושאים שבטיפולם.

יצוין כי בשנים האחרונות, משטרת ישראל בשותפות עם משרד הרווחה, מפעילים ב-16 תחנות משטרה את פרויקט עובד סוציאלי – משטרה, במסגרתו מגיע עו"ס באופן קבוע לתחנה במטרה לאתר ולתת שירותי סיוע מיידיים לנפגעי עבירות אלימות בין בני זוג. הנתונים מצביעים על הצלחת הפרויקט והגדלה משמעותית של מספר המשפחות שאכן מגיעות לקבל סיוע וטיפול במרכזי הטיפול בקהילה.

להלן נתונים אודות עבירות אלימות כלפי נשים בשנים 2011–2012 (נכון לתאריך 14.10.12):

אלימות בין בני זוג:

1. רצח נשים על ידי בני זוגן:
   2011 – 19 נשים
   2012 (נכון ל-14.10.12) – 9 נשים
2. סה"כ תיקים בגין תלונות נשים בעבירות אלימות בין בני זוג (אלמ"ב):

שנה	סה"כ תיקי אלמ"ב בהם נפגעת העבירה היא אישה
2011	13,200
2012	10,858

סנ"צ סיגל בר-צבי

נשים והמהפכה בשיטור

ד"ר אראלה שדמי, סוציולוגית של משטרה, לשעבר מרצה וראש התכנית ללימודי מגדר בבית ברל

יש נטייה הולכת וגוברת של המשטרה להשתמש בשיטות לוחמה אלימות שנוסו בשטחים והועברו לתוך הקו הירוק. זהו חלק מ"שיטוריזם ושיטוריזציה" (בספר ארץ מאובטחת). היינו, השימוש הלוחמני בסמכויות שיטור לטיפול בתופעות ובאוכלוסיות מסוימות.

פרופ' הרולד פפינסקי: "אכיפת החוק היא כישלון מונומנטאלי. כך היה תמיד, מימי האינקוויזיציה והלאה..." במילה אחת, המשטרה היא כישלון. מייקל דאונינג ממשטרת לוס אנג'לס: "בלי קשרים של המשטרה עם הקהילה לא ניתן להתמודד עם האלימות".

רק 15% מהשוטרים הם נשים ושיעורן בקרב הקצונה נמוך, למרות שהן במשטרה מזה 60 שנה.

ב-1977, על רקע ועדת נמיר לבדיקת מעמד האישה, קבע מחקר של מחלקת החקירות של משטרת ישראל כי הטיפול המשטרתי במה שהיה מכונה אז נשים מוכות – מיועד לא להגנת האישה או לאכיפת החוק אלא להשבת שלום הבית על כנו וכי זו אסטרטגיה בעייתית אם לא כישלון של ממש. המשטרה לא ערכה שום שינוי בהנחיותיה אז.

עברו עוד 12 שנים ורק ב-1989 שינתה סוף סוף המשטרה את הנחיותיה לאור דוח ועדת קרפ בנושא וקבעה כי אלימות כזו היא פשע, שתובע התערבות ממשית של המשטרה. אז, ונדמה לי גם היום, טענו מפכ"לים וקציני משטרה בכירים כי הטיפול בתופעה אינו באחריות המשטרה אלא באחריות מוסדות אחרים. אני לא ממש מבינה מדוע פשע ורצח ואלימות אינם באחריות המשטרה, רק משום שהם מבוצעים בתוך המשפחה או כנגד נשים. ב-1998 החליט המפכ"ל יהודה וילק על הקמת יחידות אלימות במשפחה בתחנות והקצאת חוקרים מיוחדים לעניין זה. כבר לפני כן נקבע כי חקירות מקרי אונס יבוצעו על ידי חוקרים מיוחדים, בעיקר נשים. לא תמיד דבר זה מתממש בפועל. מאז, למיטב ידיעתי, לא חל שינוי בנהלי המשטרה. הגם שהמשטרה הכניסה את הנושא למערכת ההדרכה שלה.

ולפני מה אנו עומדות היום, כארבעים שנה לאחר שהמושגים "נשים מוכות" ו"אלימות כנגד נשים" פרצו לתודעתנו הציבורית? המצב לא ממש השתנה: אנו עומדות אל מול כמעט 20,000 תלונות של נשים

משתתפות בכנס הפרלמנט

מוכות ועוד אלפי נשים שכלל לא טורחות להתלונן, אלפי מקרי אונס ופגיעה מינית שהמשטרה לא מצליחה למנוע ולא תמיד מטפלת כראוי, אלפי אם לא מאות אלפי הטרדות מיניות בעבודה וברחוב. אך באלו המשטרה כלל לא נוגעת. למה? האם הטרדה מינית של נשים זה לא פשע שמסמכותה של המשטרה לטפל בו? אביא רק דוגמא קטנה מהעת האחרונה: אישה מוכה מוטרדת על ידי בעלה שהורחק מהבית. היא העזה לפנות לעורכי דין, כולם אוימו על ידי הבעל ונטשו את האישה. עורכת דין אחת לא שתקה ודיווחה על כך למשטרה. המשטרה תחילה סירבה כלל לטפל בעבירה החמורה של הטרדת עורכי דין, אך לאחר עוד מכתב ועוד מכתב משהו התחיל לזוז – אך כבר עבר חודש ולא קרה דבר.

והנה עוד מקרה חמור במיוחד מהשבוע האחרון: נערה בתל שבע נרצחה על ידי אחיה. הסכנה לחייה היתה ידועה למשטרה ולרווחה ואלו המליצו לה לא לשוב לביתה. אינני מבינה: כשלמשטרה יש מידע שהולך להיות רצח היא לא צריכה למנוע זאת? היא לא מגינה על האישה? פשוט שולחת אותה למותה? האם היתה נוהגת באותה צורה כשידוע לה שראש ארגון פשע מיועד לחיסול?

בסקר שנערך בינואר 2012 לבדיקת מידת הביטחון שחשות הנשים בישראל נמצא כי רובן חוששות עדיין לביטחונן האישי בכל הקשור לעבירות מין במקומות העבודה, במקומות הבילוי ובתוך הבתים. לפי הסקר, בו השתתפו 800 נשים מכל המגזרים בישראל, קרוב ל-80% מהנשים (76% מהנשים היהודיות ו-79% מהנשים הערביות) דיווחו כי הן חיות "בחרדה מתמדת" מפני תקיפה מינית. לפי הסקר, אחת מכל שלוש נשים תותקף מינית במהלך חייה אך רק 20% מתלוננות ו-75% מהתלונות נסגרות עוד במשטרה ולא מגיעות לכדי הגשת כתב אישום.

שימו לב: נשים חיות תחת חרדה תמידית, לחרדה כרונית כידוע יש השלכות בריאותיות קשות ומסתבר שרובנו חוות אותה, אך 75% מהתלונות נסגרות. דהיינו, תישארו בחרדה מתמדת!

המשטרה כהרגלה מזה שנים אומרת לנוכח ממצאים כה מדאיגים, אך כלל לא חדשים, כי הם "רואים בחומרה" את עבירות האלימות כלפי נשים ומפעילים "מערך ייעודי מקצועי ומיומן בתחום... כולל הכשרות". כמו כן צוין כי "המשטרה מקיימת קשר הדוק עם שירותי רווחה שונים וארגוני סיוע וכן שהמשטרה חברה בוועדה בין-משרדית העוסקת ברצח נשים על ידי בני זוגן". האם כל זה מרגיע אותי? ממש לא. גם לא העובדה שבאיחור של 20 שנה המשטרה עורכת ניסוי – עוד לא מאמצת, רק עושה ניסוי – של שילוב עובדת סוציאלית בתחנה שמלווה מתלוננות, חשודים וצוותי חקירה". שימו לב: הדרישה להצבת עובדת סוציאלית בתחנות משטרה הועלתה למיטב זכרוני בשנת 1989, כלומר, לקח למשטרה למעלה מעשרים שנה לבצע דרישה כל כך פשוטה.

ועוד עובדה מעניינת: לפי נתוני מרכז המחקר בכנסת כשני שלישים מהכלואים על אלימות כלפי נשים מרצים כעת מאסרים חוזרים ול-20% מהם זה המאסר השישי או יותר. אם מדובר בעבריינים מועדים – מדוע המשטרה אינה יכולה להתמודד איתם? נחכה עוד 20 שנה עד שיתעשתו? האם אי אפשר להשתמש באזיקונים כדי להגן על הנשים המוכות? האם 20,000 אזיקונים זה תקציב מעבר ליכולתה של המשטרה או מעבר לרצונה?

אבל נשים סובלות גם מאלימות משטרתית ישירה: נשים מגויסות למשטרה במספרים מצחיקים וקידומן לדרגים בכירים הוא בדיחה: רק 15% מכלל השוטרים הייעודיים הם נשים ושיעורן בקרב הקצונה והקצונה הבכירה נמוך – וכל זה למרות שנשים משרתות במשטרה מזה 60 שנה, כלומר מאז 1960, ומשום מה הן עדיין לא הגיעו לשוויון מגדרי. הטרדה מינית במשטרה היא תופעה שכיחה. במחקר שעשתה המשטרה משנת 2000 נמצא כי 75% אחוז, שלושה רבעים מהנשים במשטרה, מדווחות על הטרדה מינית ברמה כלשהי, למעלה מ-90% על התבטאות מינית כללית, 71% על רמיזות מיניות ולמעלה מ-50% על הצעות מיניות. זה מצב מזעזע. הייתי רוצה להאמין שהמצב היום שונה אך האירועים האחרונים – ניצב אורי בר לב, ניצב ניסו שחם, שכבר נאלצו לפרוש ונצ"מ ששמו אינו ידוע אך נחשב למה שמכונה "דמות מוערכת"

ואחרים שאת פרטיהם איננו מכירים – כל המקרים הללו עדיין מייאשים.

האם המשטרה מתנהגת טוב יותר לנשים שמחוץ למשטרה, נאמר, בעת פינוי מבתים? כן, לעיתים יש שוטרים רחמנים. אך ראו את המקרה הבא: לא מכבר, בסביבות השעה שבע בבוקר, המתינו ילדיה של פטמה אל-כשכר, מהיישוב הבדואי ביר הדאג' בנגב, להסעה המאורגנת לבית הספר היסודי בקצה הכפר. הילדים הקטנים יותר נשארו בבית – שלושה פחונים שחוברו יחדיו, עם ריהוט מינימאלי. אל-כשכר קפצה לכמה רגעים לשכן, מרחק כ-100 מטרים. כשחזרה, גילתה בבית קבוצת שוטרים ואת ילדיה סגורים באחד החדרים. "אחד השוטרים נתן לה בעיטה ברגל וזרק אותה על הקיר. השכן, שרץ לברר מה קרה וניסה לעזור, קיבל גם כן מכות. בחדר של הילדים זרקו גז מדמיע", כך היא מספרת.

ומה קורה לנשים מפגינות? גם כאן הן זוכות ליחס מיוחד מהמשטרה. הנה כמה דוגמאות: למשל המקרה של דפני ליף, שדרכו רצו השוטרים והמאבטחים להעביר מסר חד משמעי למחאה. או ההתנהלות התוקפנית של סנ"ץ יוסי שפרלינג מתל אביב כלפי מפגינה, שלמזלה צולמה על ידי עובר אורח ולכן לא יכול הסנ"ץ המכובד להסתתר מאחורי הכחשות המשטרה וההאשמות שהיא מטילה על מפגינים. אך גם במקרה חמור ומתועד זה הוא רק הועבר לדין משמעתי ולא לדין פלילי.

כן, זה קורה גם לגברים אך נדמה לי שתקיפת אישה לא רק נתפסת אצלנו אחרת אלא כך גם אצל השוטרים. לכן אין להתפלא כי שוטרים גם מפילים מפגינה לכביש, אוחזים בה בכוח וכאשר נחשף גופה כי חולצתה התרוממה – לא מאפשרים לה לכסות את גופה והוא נותר חשוף לעין כל, בעיקר לעין השוטרים. גם אין להתפלא ששוטרים תוקפים אישה הרה בעת הפגנה.

אני ממליצה למפכ"ל ולקצינות המכובדות המשתתפות בדיון, כי ילכו לאירוע שמארגנת קואליציית הנשים לשלום ב-3 בדצמבר לציון היום הבינלאומי למאבק באלימות נגד נשים והמתמקד באלימות מינית נגד נשים אקטיביסטיות. חמש אקטיביסטיות יספרו בגוף ראשון על הצורה שבה שוטרים מתנכלים להן, מבזים ומשפילים אותן כנשים במהלך הפגנות. מדובר באקטיביסטית שמאלנית, באקטיביסטית ימנית דתייה, באקטיביסטית ערבייה, באקטיביסטית אתיופית ובאקטיביסטית בהריון. וכך הן אומרות לבילי מוסקונה-לרמן: הדפוס חוזר על עצמו באותו אופן בהפגנות שונות ברחבי הארץ: הם דוחפים בידיים שמכוונות לחזה, צובטים, ממששים, מרימים חולצה, נצמדים, מתחככים, משתמשים בשמות גנאי ולוחשים משפטים של סרטים פורנוגראפיים.

ליסה מילר הפגינה כנגד פינוי מאהל התקווה בחודש החמישי להריונה: "יס"מניק שם לי את הידיים על החזה, 'תוריד את הידיים' אמרתי לו, 'יא שרמוטה', הוא חייך. 'את יודעת בכלל מי האבא?'" דפוס פעולה זה רק מדגים את הנטייה ההולכת וגוברת של המשטרה ובמיוחד כוחות הסדר שלה לשימוש בשיטות לוחמה אגרסיביות ואלימות שנוסו ונלמדו בשטחים והועברו לתוך הקו הירוק. זהו חלק ממה שאני מכנה בספר שלי "ארץ מאובטחת": שיטוריזם ושיטוריזציה. היינו, השימוש המוגבר והלוחמני בסמכויות שיטור לטיפול בתופעות ובאוכלוסיות מסוימות. דוקטרינה זו קיבלה את ביטויה בעשור האחרון בסדרה של חוקים ופרקטיקות שיטוריות, בשיח ציבורי של הפחדה ובתהליך הפצתו בחינוך, בפוליטיקה ובתקשורת. שימוש זה בא במקום אסטרטגיות אחרות השואפות להתמודד עם תופעות חברתיות. חוששני, שיותר אבטחה, יותר סמכויות, יותר חומות, מייצרים יותר עוולות ואף מוות.

אבל בכך העניין לא מסתיים: היום המשטרה היא רק חלק אחד ממערך השיטור במדינה; חברות אבטחה; משטרות עירוניות של פקחים ומאבטחים; מיליציות עממיות; מתנדבים; יחידות שיטור עצמאיות שהוקמו בהרבה משרדי ממשלה. למרות שלא אוהבים לדבר על כך, בעשרים השנים האחרונות השיטור בארץ עבר מהפכה שבמרכזה, לא רק השיטוריזם אלא גם הפרטת השיטור ובעצם הפרטת הביטחון האישי שלנו. למי שאין ממון לאבטחת ביתה, גופה ורכושה, כנראה לא נותר אלא

להמשיך לסבול מאלימות ומחרדה. בעצם גם נשים שבידן ממון לא מצליחות להתחמק מכך.

הדס שטייף מדווחת ממש לפני שבועיים כי 70% ממקרי הרצח בתוך המשפחה מבוצעים באמצעות כלי נשק ארגוניים של חברות שמירה, של צה"ל, של שירות בתי הסוהר או של המשטרה. בעקבות כך צפוי השר לביטחון פנים, יצחק אהרונוביץ', יחד עם בכירים במשטרת ישראל לדון ולגבש הנחיות חדשות בנוגע להיתרים להחזקת נשק בציבור. נו באמת! הרי הנתון הזה ידוע לנו מזמן. אך משטרת ישראל כהרגלה התעלמה ממנו עד כה. האם היא תתעשת? אני משאירה את השאלה שלי פתוחה.

נשים שחיות תחת אלימות הן נשים שסובלות מטרור. כך אמר המומחה לטרור ביבי נתניהו – אז מדוע המשטרה לא פועלת בנושא זה כמו שפועלים במקרי טרור? לשיטתו של נתניהו היה ראוי לפעול בצורה נוקשה הרבה יותר, עם תקציבים, עם יחידות למלחמה בטרור, עם ספינים בתקשורת, עם הפחדה של הגברים, עם תותחים.

אבל אם מישהי סבורה שאני מקבלת את שיטתו של נתניהו – טעות בידה. אני אכן מסכימה שנשים רבות חיות תחת טרור. אך אני, מה לעשות, נגד אלימות מכל סוג שהוא, מה גם שאלימות רק מובילה לאלימות נוספת. לא רק זאת: פרופ' הרולד פפינסקי, אחד הקרימינולוגים המרתקים והחדשנים כיום, העז לומר מה שרבים חושבים אך לא אומרים בפה מלא, ואני מצטטת: "כמה זמן עוד נחזיק בדעה שאכיפת החוק, לבד מתנועה, הופכת אותנו לבטוחים יותר. אכיפת החוק היא כישלון מונומנטאלי. כך היה תמיד, מימי האינקוויזיציה והלאה..." במילה אחת, המשטרה היא כישלון.

וגם אם נתלונן על שוטר שסרח – זה ממש לא יועיל. המשטרה ספוגה בתרבות של אלימות, חיפוי ואי אמת. מבדיקה, שעשה עיתון הארץ לאחרונה, הסתבר כי שוטרים ששיקרו סופגים לכל היותר נזיפה, וחלקם אף מקודמים. בבדיקה נכללו רק תיקים שבהם ההכרעה בדינו של השוטר, שנתפס באי-אמירת אמת בחקירה או במשפט נגדו, התקבלה בקדנציה של המפכ"ל דנינו. אך דנינו ממשיך כאן מסורת ארוכה של מפכ"לים ששימרו תרבות אלימה זו ולא פעלו כנגדה נחרצות.

לכן הבעיה היא מדוע אנו ממשיכות להאמין ולקוות שהשיטור ישתנה לטובה? מדוע אנו, כנשים פעילות וארגוני הנשים, ממשיכות להסתפק במה שנעשה עד כה, מול אלימות גואה מצד גברים בכלל ושוטרים בפרט? הגיע הזמן שלא רק נדרוש חשיבה מחדש על המאבק למען ביטחון נשים ועל תפקידן של רשויות המדינה ובראשן המשטרה למיגור אלימות זו, אלא נציע גם שינוי רדיקלי במשטרה ובשיטור.

בואו נשמע, למשל, מה אמר מייקל דאונינג, סגן מפקד משטרת לוס אנג'לס בעת ביקורו בישראל ואני מצטטת: "אפשר למלא את העיר במצלמות בטיחות, להפעיל מערכות ממוחשבות לזיהוי לוחיות רישוי, להשתמש באלגוריתמים מיוחדים שמנתחים התנהגויות דרך מצלמות אבטחה, אבל כל זה יהיה לשווא בלי הקשרים הישירים של המשטרה עם הקהילה". והוא ממשיך: "בשנים עברו, פעילות מוצלחת של המשטרה נמדדה במהירות שבה הגיעה ניידת לזירה לאחר אירוע. כיום, חלק בלתי נפרד מפעילותה של משטרת העיר מתמקד בהשתלבות המשטרה בקהילות השונות והמגוונות החיות בה". ביחידה למניעת טרור, סיפר, יש מחלקה שמוקדשת כל כולה לבניית גשרים עם הקהילה. דאונינג עצמו משתתף בתפילות שישי, ולאחרונה הקימה המשטרה שתי קבוצות קריקט כדי לחזק את קשריה עם ילדים מוסלמים... וזה מזכיר לי את השיטות שאפילו משטרת ישראל השתמשה בהן בשנות השבעים, ואיך שהוא נטשה ושכחה מזמן.

אפשר להפעיל שיטור מסוג אחר שישרת באמת ובתמים את כולנו, ובמיוחד את הנשים החיות בחרדה. הספר שלי עמוס בהצעות לשיפור פני המשטרה. אף הצעה לא מקבלת את הלוחמנות האגרסיבית הזו. ואני לא יחידה בין הקרימינולוגים שמעלה הצעות לשינוי. כל זה מחייב שינוי גדול במשטרה. האם המשטרה מוכנה לכך? חובת ההוכחה היא על המפכ"ל. אך חובתנו, כקרבנות וכאקטיביסטיות, לדרוש את השינויים הללו במשטרה. אחרת נחטא לעצמנו ולבנותינו.

מימין: עו"ד רחל תורן, סנ"צ סיגל בר-צבי וד"ר סוזי בן ברוך

גולדי קורן מברכת בשם פרלמנט נשים

אסתר הרצוג בשיחה עם יהודה בן-חמו ויוחנן דנינו

מימין: עו"ד רוני אלוני-סדובניק, הדס שטייף, ד"ר אראלה שדמי

פרלמנט נשים

פרלמנט נשים לציון יום המאבק הבינלאומי לאלימות בנשים התקיים בכפר סבא במעמד ראש העיר יהודה בן חמו, מפכ"ל המשטרה רב- ניצב יוחנן דנינו ומכובדים נוספים. המושב ה- 74 של פרלמנט הנשים לציון היום הבינלאומי למאבק באלימות נגד נשים התקיים השבוע בכפר סבא

6.12.2012

האירוע בסימן "נשים גברים ומשטרה במלכוד האלימות" נפתח במעמד ראש העיר **יהודה בן- חמו ומכובדים נוספים וביניהם מפכ"ל המשטרה רב- ניצב יוחנן דנינו, מפקד משטרת כפר סבא סנ"צ בני הרנס, פרופ' אסתר הרצוג, ראש פרלמנט נשים, יור" מועצת נשים וחברת מועצת העיר עו"ד שלי עמרמי בוזגלו, נסיה שטרסבורג יועצת ראש העיר לקידום מעמד האישה ועוד מכובדים. האירוע התקיים ביוזמת ובהפקת מועצת הנשים של כפר סבא.**

ראש העיר יהודה בן חמו התכבד לפתוח את הכנס ואמר כי הוא גאה בחברות מועצת הנשים הכפר סבאית ובפעילותה הענפה הנוגעת בכל תחומי החיים בעיר. ראש העיר הדגיש כי גם על המשטרה להיות גאה בכל האנשים שיוזמים פעילויות משותפות לא רק בנושאי אלימות אלא בכלל. כמו כן, הוסיף כי: "ישנה חשיבות רבה בהעלאת נושא האלימות בנשים על שולחן הדיונים. ישנן נשים בארץ שסובלות מאלימות פיזית ומילולית באופן יומיומי, והמטרה של כולנו היא להילחם בתופעה ולמגר אותה. ולכן כל כך חשובה הפעילות של מועצת הנשים בכפר סבא בהובלתה של **עו"ד שלי עמרמי בוזגלו חברת המועצה,** שמעלה שוב ושוב על סדר היום הציבורי נושאים מגוונים הקשורים לנשים ולמעמדן בחברה, ואני בהחלט תומך נלהב בפעילותן".

גם **מפכ"ל המשטרה רב- ניצב יוחנן דנינו** דיבר על כוונת המשטרה להעלות את אמון הציבור בה "תוך התייחסות לשאיפה הבסיסית ביותר לביטחון."אני עוסק בנושא לאורך השנים מאז שהייתי תובע. אלו התיקים הראשונים שבהם אתה נתקל ואתה רואה את הסיפורים הקשים. צריך להמשיך ולעבוד קשה כדי לטפל בדבר החמור הזה מתוך 100 אחוז מדווחים רק 42 אחוזים ממקרי האלימות". דנינו התייחס בדבריו גם לפרשת ניצב ניסו שחם ואמר כי הוא מגבה באופן מוחלט את השוטרות שהתלוננו. אין חסינות לאף קצין בשום דרגה שניהל יחסים תחת מרות". בסיום דבריו הוסיף כי היה רוצה לראות יותר נשים בדרגות בכירות במשטרה ואפילו מפכל"ית".

מפקד משטרת כפר סבא סנ"צ בני הרנס הוסיף על דבריו בנאומו "אלימות מתרחשת בכל מקום ומשטרת כפר סבא תמשיך להילחם בתופעה בנחישות".

נסיה שטרסבורג יועצת ראש העיר לקידום מעמד האישה, הדגישה את חשיבות מושב הפרלמנט מתוך מטרה להעלות את הנושא על סדר היום הציבורי, לשפר את מוגנות הנשים במרחב העירוני מפני אלימות בכלל ואלימות מינית בפרט במובן המעשי. כשיש מנהיגה אמיתית למועצת הנשים **כעו"ד שלי עמרמי בוזגלו** יו"ר מועצת הנשים הסיכוי לשנות ולהשיג את המטרה הוא גדול יותר.

בהמשך הערב התקיים פאנל בהנחייתה של הדס שטייף כתבת לענייני משטרה בגלי צה"ל ובהשתתפותן של סנ"צ סיגל בר צבי מפקדת תחנת פתח תיקווה, ד"ר סוזי בן ברוך קצינת נוער במשטרה בעבר וכיום מרצה באקדמיה, עו"ד רוני אלוני סודובניק יו"ר הועדה למעמד האישה בלשכת עורכי הדין, ד"ר אראלה שדמי קצינת משטרה בדימוס וכיום סופרת, חוקרת של החברה ומשטרה דרך נושא נשים ופמיניזם וכן עו"ד רחל תורן שייצגה את אורלי אינס בפרשת ניצב אורי בר לב מי שהיה מועמד למפכ"לות ומנגד את חנן גולדבלט מי שהורשע באונס מה שהביא לדיון ער בין הקהל לחברות הפאנל ואפילו להתלהטות הדברים.

מייד לאחר סיומו של הפאנל הסוער והמרתק עלתה לבמה מיס יוניברס לינור אברג'יל ודיברה על חווית האונס שעברה וריגשה את כולם בסיפור חייה הלא פשוט.

הסייעות בגני הילדים: דורשות שכר הוגן והכרה בערך עבודתן החינוכית

מימין לשמאל: רימונדה אבו נסים, רותי תורג'מן, בת שבע פרימו וכרמלה פורת

צילום: דניאל בר און

בלב העשייה החינוכית – בשולי שוק העבודה:

מאבק הסייעות בגני הילדים בחינוך המיוחד ובשילוב לשיפור מעמדן

מושב 75

4 בדצמבר 2012
אשכול פיס, בת ים

ברכות:
אסתר פרון, סגנית ראש עיריית בת ים ומחזיקת תיק החינוך

דיון בהנחיית בילי מוסקונה לרמן, עיתונאית

דוברות:
ח"כ אורית זוארץ, התנועה
ח"כ מרב מיכאלי, העבודה
ח"כ מיכל רוזין, מרצ
קארין אלהרר, יש עתיד
ד"ר חגית גור-זיו, סמינר הקיבוצים
אלי טרבלסי, נציג ההסתדרות
רותי תורג'מן, סייעת, אשדוד
גילי אלון, סייעת, באר שבע
ריימונדה מחאמיד, סייעת, אום אל פאחם
נציגי הורים וסייעות נוספות מכל הארץ

בלב העשייה החינוכית – בשולי שוק העבודה: מאבק הסייעות, בגני הילדים בחינוך המיוחד ובשילוב, לשיפור מעמדן

במשך השנים גדלו מאד הציפיות מהסייעות אך השכר והמעמד נשארו נמוכים כמות שהיו. קיים פער גדול בין רשויות שונות, ישנן עובדות קבלן ועובדות שעתיות, אחוזי המשרה משתנים, כל הפעילויות המתקיימות אחר הצהריים לא מתוגמלות. לא מתייחסים לסייעות כאל נשות חינוך. בתכנית אופק חדש תוגמלו הגננות ב–17% והסייעות קיבלו 5% בלבד. סייעות השילוב מועסקות לפי שעה, ללא קביעות והן לא מקבלות שכר בחגים.

חגית גור–זיו: יש לשנות את תפיסת התפקיד של הסייעת ולהגדירה כאשת חינוך נוספת בגן.

אלי טרבלסי: הסייעות הן 30% מכוח העבודה בעירייה, עליהן להתמודד על תפקיד בוועד העובדים ולא לסמוך על הגברים שיובילו אותן.

תחת כותרת זו התכנסו ביום שני ה–2 בינואר 2013 נציגות רבות של הסייעות בגני הילדים ובחינוך המיוחד באשכול הפיס בבת ים, על מנת לקיים דיון ולקדם את המאבק. לכנס הגיעו כ–150 סייעות מכל הארץ: מאשדוד, באר שבע, אום אל פאחם, קרית ביאליק, תל אביב וכמובן סייעות רבות מבת ים. חלקן סייעות בגני ילדים, חלקן סייעות במוסדות חינוך מיוחד וחלקן סייעות צמודות, המשלבות ילדים עם צרכים מיוחדים בחינוך הרגיל. רובן הגדול מועסקות על ידי הרשויות המקומיות, וחלקן על ידי עמותות. שם נפגעים עוד יותר תנאי עבודתן.

הכנס נערך בשיתוף פרלמנט נשים ובשיתוף עיריית בת–ים.

מנחת הכנס, העיתונאית **בילי מוסקונה לרמן,** הזמינה את מארחת הכנס, **ענת לבנת,** יועצת ראש העיר למעמד האישה לברך. לבנת ציינה בדברי ברכתה את העובדה שזהו המושב ה–75 של הפרלמנט מאז היווסדו, במהלך 12 שנות קיומו של הפרלמנט נעשו פעילויות רבות ובולטות על מנת ליצור בולטות לפן הפמיניסטי בכל נושא שנדון מעל במת הפרלמנט. עוד ציינה לבנת את שיתוף הפעולה של איתך–מעכי בארגון הכנס ובכלל.

בזו אחר זו עלו נציגות הסייעות מרחבי הארץ וציינו את העובדה שהציפיות מהן גדלו במשך השנים אך השכר והמעמד נשארו כמות שהם.

גילי אלון, נציגת הסייעות מבאר שבע, המשמשת גם כחברת ועד העובדים בעירית באר שבע: אני מבקשת להדגיש עמותת איתך–מעכי מסייעת, אך היא לא באה להחליף את ההסתדרות. תוכן העבודה השתנה אך חוקת העבודה נשארה זהה, יש חוסר התאמה בין התנאים והשכר, יש פער גדול בין רשויות שונות, ישנן עובדות קבלן, עובדות שעתיות, אחוזי משרה משתנים, המשכורות מאד נמוכות, כל הפעילויות שנעשות אחר הצהריים לא מתוגמלות. לא מתייחסים לסייעות כאל נשות חינוך או עובדות מנהלה בתפקיד חינוכי. צריך לקיים הכשרה מקצועית לסייעות. אפילו בביטוח הלאומי לא מוכרות לסייעות מחלות המקצוע.

צריכה להיות רפורמה בחוקת העבודה. הסתדרות חזקה יכולה להעביר את השינוי, במשרד החינוך לא חושבים עלינו, בתכנית אופק חדש תוגמלו הגננות ב–17% ואנחנו קיבלנו 5% בלבד, לא סופרים אותנו.

ריימונדה מחאמיד מאום אל פאחם: אני משמשת כסייעת כבר 26 שנה. בסיס השכר שלי הוא 3,000 ₪, התוספת שקיבלתי עבור אופק חדש מסתכמת ב–100 שקל בלבד. בין התפקידים הרבים שלי:

עובדת ניקיון, מלמדת ערבית ומתמטיקה. בשעה 10, בזמן הגשת האוכל, אני הופכת להיות מלצרית. אנחנו יוצאים לחצר ואני הופכת להיות ספורטאית, גם אמא של הילדים. יש לנו גינה ואני הופכת להיות גנן. אני גם אשת בטחון וכמובן מחנכת ומורה, וכל זה ב–3,000 ש"ח בלבד. פיצול האישיות הזה – בין מורה למנקה – פוגע כמובן גם בילדים שאני עובדת איתם, כי אין לי את האפשרות להקדיש להם את מרב תשומת הלב שהם ראויים לה.

אני רוצה שיכירו בי כאשת חינוך. על כל ההשתלמויות שאנחנו עורכות אנחנו משלמות. הגננות בקיץ בחופשה ואנחנו לא. ההסתדרות מתעלמת מאיתנו. לסייעת אסור לדווח להורה על הילד שלו. אנחנו רוצות שמשרד החינוך יכיר בנו ואנחנו נהיה שייכות למשרד החינוך.

סיגל אבישי מכוכב יאיר–צור יגאל, מועסקת על ידי עמותה, כסייעת צמודה לילד עם צרכים מיוחדים בבית ספר רגיל: סייעות השילוב נמצאות דרגה אחת מתחת לסייעות. הן מועסקות לפי שעה, ללא קביעות ולא מקבלות שכר בחגים. קיים אצלן חוסר בטחון תעסוקתי. אף פעם אני לא יודעת אם תהיה לי עבודה בשנה הבאה. כל הסייעות קיבלו 10% תוספת לשכר היסוד ואנחנו נזנחנו. הרבה סייעות לא מחזיקות מעמד ומחפשות דרך החוצה.

כרמלה פורת מאשדוד: ההסתדרות אמורה לייצג אותנו, הפקידים לא ביקרו, לדעתי, מעולם בגני הילדים. לו היו מבקרים היו יודעים כמה קשה. זה עוול של שנים שצריך לתקנו. לא ייתכן שפקידי ההסתדרות יחתמו בשמנו על ההסכמים. זה הזמן לקבל את המגיע לנו. אנו עושות עבודתנו נאמנה ומצפות מההסתדרות שתעשה את עבודתה. אני מועסקת באמצעות עמותה. לא מקבלת תנאים.

אסתר פרון, סגנית ראש העיר: נעניתי בשמחה לבוא לערב זה. יש לי אהבה מיוחדת לסייעות. חיזוק הסייעות חשוב ביותר, אך מה שקובע את השכר הוא פונקציה של הסכמים קיבוציים. צריך לפתוח את ההסכמים. אתן שוות יותר, אין זקיפות גו בלי שכר מתאים.

ח"כ **אורית זוארץ** ממפלגת התנועה: תיארתן מציאות עגומה, של עבדות בעידן המודרני. שכר מחפיר, תנאים מחפירים. קידמנו נשים במקצועות טיפוליים בכנסת הקודמת. הסייעות צריכות לעבור התמקצעות לכל אורך שנות העבודה שלהן. אני מתחייבת לקיים כנס חירום עם פתיחת מושב הכנסת הבאה בנושא מצבן של הסייעות ומבטיחה להתנגד להצעת חוק מבית מפלגתי להכיר במקצוע הסייעות כמקצוע "מועדף" ליוצאי צבא.

הסייעות הן אחת הקבוצות המוחלשות ביותר. אני דורשת מההסתדרות למנוע קיצוץ תקציבי לסייעות ולעמוד לצידן בכל מה שקשור להסכם הקיבוצי שקיים מקום המדינה.

יש לכן כח, יש לכן עוצמה והשפעה – תשתמשו בה. כל הסכם צריך שיתוף בתהליך ואנחנו נפקח על ההליך.

מרב מיכאלי, נציגת מפלגת העבודה: כל תחום החינוך הגיע למצב כזה כי רוב העובדות הן נשים. יש לנו מעט נשים בממשלה ובהסתדרות. לא יתכן שגברים יחליטו עבור נשים והם מחליטים לא טוב. מפלגת העבודה חותרת לשינוי מדיניות ולהשקעה בעובדים. אתן מגדלות את העתיד של המדינה, מגיעים לכן כל התנאים לעבודה מקצועית ואני מבטיחה לעשות מאמץ גדול. אני מחזקת את ידיכן.

מיכל רוזין, מרצ: אני מגדלת שלושה ילדים, מנהלת קריירה 18 שנה. אף אחת לא היתה מתחלפת אתכן לשנייה. לא ייתכן שעובד לא יועסק באופן ישיר על ידי משרד החינוך. הממשלה הפילה את הצעת החוק. היום גם יו"ר ההסתדרות שותף לפגיעה בנשים. צריך לקרוא להורים לתמוך ולא להיות "אמא מחליפה" כאשר הסייעות שובתות. אני מתחייבת לפעול להשיג את כל רשימת הדרישות.

עו"ד **קארין אלהרר,** ממפלגת יש עתיד: אני פועלת שבע שנים בקליניקה לזכויות של אנשים עם מוגבלויות. ברור לי שזו עבודה שבלעדיה טיפול בילדים ללא סייעת בלתי אפשרי. הגשתי עתירה נגד רשויות שלא רצו לספק לילד סייעת. ההסתדרות עושה טעות מרה. נורא קל לצאת נגד אוכלוסיות מוחלשות וההסתדרות אמורה לדאוג לזכויות שלכן, וזה לא ממש קורה. זה משהו שאני מתכוונת לפעול למענו. המאבק שלכן צודק.

אורי בוסקילה, מ"מ ראש העיר: למה צריך להגיע

למאבק? משהו השתבש, יש לשנות תפיסות חברתיות. רק מישהו שהוא מחויב לנושא החברתי יסייע לכן. אם תרגישו חלשות יסתכלו עליכן כחלשות, אם תרגישו חזקות יסתכלו עליכן כחזקות. יש לכן עוצמה, אתן 30,000, עליכן להתאגד.

באמצע האירוע "התפרצה" השחקנית **ריקי בליך** בפרוייקט מיוחד של מפעל הפיס שבו מתפרצים לאירועים וקוראים שירה. בליך הביעה תמיכה במאבק הסייעות, הדגישה שכאמא לילדה בת שלוש היא יכולה לראות את החשיבות הרבה של המאבק הזה ואת הכוח של קבוצה כל-כך גדולה של נשים. היא בחרה לקרוא את שירה של דליה רביקוביץ "סינדרלה במטבח".

אחריה עלתה לבמה **ד"ר חגית גור זיו** מסמינר הקיבוצים, שסיפרה שבתחילת דרכה עבדה כסייעת בארצות הברית. היא טענה כי יש לשנות את התפיסה לגבי תפקידה של הסייעת ולהגדיר אותה כאשת חינוך שנייה בגן. היא קראה לנהוג כמו במדינות אחרות ולהוציא את הניקיון מהגדרת העבודה של הסייעת. הסייעת בתחילת דרכה לא היתה אשת חינוך. הסייעת הפכה להיות אשת חינוך ושכחו להוריד את הניקיון. את הניקיון אמורים עובדי הניקיון לבצע בסוף יום העבודה. המאבק צריך להיות גם של ההורים. הסייעות צריכות לעבור מסלול קידום. כל מי שעובדת בגן הילדים צריכה הכשרה. תופסים את הגננות והסייעות כאילו זו הרחבה של התפקידים בבית. כלומר כל אישה יכולה להיות גננת או סייעת. צריך לפתוח מסלול של שנתיים הכשרה לסייעות.

אלי טרבלסי, נציג ההסתדרות: כל הח"כיות שהיו כאן והבטיחו הבטחות התאדו ויתאדו אחרי הבחירות. אנחנו, בארבע השנים האחרונות עשינו מהלכים לטובת הסייעות שלא נעשו עשרות בשנים.

בילי מוסקונה לרמן: לא ייתכן שחבורת גברים תנהל את המשא ומתן בלי הסייעות עצמן.

אלי טרבלסי: לא תשיגו יותר כאיגוד עצמאי, לבד מול משרד האוצר לא הייתן יכולת להגיע ליותר מ-1%. לפני שנת 1999 כל רשות עשתה מה שהיא רצתה ואז נחתם הסכם חוק יסודות התקציב, לפיו הרשות לא יכולה לתת תוספת שכר ללא אישור הממונה על השכר באוצר. האוצר הוא מנהל כח האדם הגדול ביותר במדינה. צריך להזמין את אנשי האוצר ואנשי השלטון המקומי. אנחנו – ההסתדרות – לא נותנים תקציבים.

בילי מוסקונה לרמן: הייצוג שלכם מובהק לגופים חזקים. היום לגוף הזה יש קול.

אלי טרבלסי: צריך לבוא בטענות לאוצר ולמרכז השלטון המקומי.

ההסתדרות תעשה שינוי בהסכם הקיבוצי לאחר הבחירות. בעקבות הלחצים והתלונות של סייעות השילוב, ההסתדרות מנהלת מו"מ מול האוצר והשלטון המקומי על מנת לתת גם לסייעות השילוב את התוספת של 10% לשכרן, בהתאם לזו שניתנה לשאר הסייעות. לעניין סייעות השילוב, ההסתדרות דרשה שכולן יקבלו את התוספת. האוצר התנגד כי העבודה שלהן לא צמיתה – לא לצמיתות.

רויטל לן-כהן, מקואליציית הורים לילדים עם צרכים מיוחדים, אם לילד עם צרכים מיוחדים: למה העבודה לא נחשבת צמיתה? האם הבן שלי יחלים מהאוטיזם שלו בשנה הבאה?

טרבלסי: ניהלנו דיונים מול האוצר והשלטון המקומי, כנראה שיהיה שינוי כלשהו לגבי חלק מהסייעות. המהפכה צריכה להתחיל מלמטה, אתן 30% מכוח העבודה בעירייה, תתמודדו על תפקיד בוועד העובדים, אל תסמכו על הגברים שיובילו אתכן. בשלוש שנים עלה השכר שלכן בכ-50%. השכר מתייחס למשרה מלאה. רוב הסייעות עובדות במשרה מלאה.

ריימונדה: הסייעות באום אל פאחם עבדו עד לפני חצי שנה ב-75% משרה. רק עכשיו העלו אותן למשרה מלאה.

טרבלסי: ביום ראשון הקרוב יוקם מוקד לוועד עובדים לשאלות בנושא תלוש השכר. ברשויות המקומיות החשבים טועים ומורידים לאנשים דברים שלא צריכים להוריד.

כרמלה פורת: אנחנו מדברים על תנאים ולא רק על כסף, 35 שעות עבודה זה די והותר.

טרבלסי: אנחנו לא היחידים. יש את מרכז השלטון המקומי. אני מסכים שהתנאים מחפירים.

בילי מוסקונה לרמן: יש את עמותת כח לעובדים, אפשר לעבור לגוף אחר.

טרבלסי: בלי ההסתדרות לא הייתן מגיעות למה שהגעתן היום.

גילה פינקלשטיין, ממפלגת הבית היהודי: רק דרך הפוליטיקה אפשר להזיז דברים, הסייעות חייבות להרוויח יותר כסף. צריך לערוך כנס בכנסת, כי זה יותר משמעותי ומביא תקשורת. תבואנה לכנסת ונעזור לכן.

רויטל לן כהן: אם לשני ילדים, הגדול סובל מתסמונת אספרגר. כשמלאו לו ארבע שנים החליט משרד החינוך שרק ילדים בני חמש יוכלו להיות בשילוב. פנינו לבית המשפט, שבתנו וערכנו הפגנה מתחת לבית של יולי תמיר ביום שישי. ביום שלישי היו תקציבים לכל הילדים בגילאים הללו. יש לכן הרבה יותר כוח ממה שאתן חושבות. ההסתדרות נאלצת לשקול שיקולים נוספים, לכן יש רק אתכן, אתן הקול של עצמכן. חסרה לכן מודעות למי שאתן. כל הורה לבד נשחק כשכולם יחד זה כמו סכר, כוחנו באחדותנו. אתן צריכות לעמוד כגוף אחד.

בילי מוסקונה לרמן: ברגע שתגידו לאלי טרבלסי שאתן הולכות לעמותת כח לעובדים, כל ההסתדרות והעיתונות מולכן. תהיו מאוחדות ופוליטיות.

את הכנס סיימה עו"ד **נטע לוי** מארגון איתך-מעכי והודתה למשתתפות, לעיריית בת ים ולפרלמנט נשים. עוד הוסיפה נטע ואמרה שלהסתדרות יש הזדמנות לפתוח את ההסכם הקיבוצי מול השלטון המקומי עד סוף חודש ינואר.

לבסוף: הסייעות קיבלו בכנס סטיקרים עם הסיסמה "מאבק הסייעות הוא המאבק של ילדינו", שאיתן ילכו בשבועות הקרובים מדי יום לעבודה בגנים ובבתי הספר, כחלק מקמפיין להעלאת המודעות של ההורים, הגננות והציבור למאבק הסייעות. הן קיבלו גם דף מסרים עיקריים עם שאלות ותשובות שהן נתקלות בהן פעמים רבות, מספרי טלפון, מייל ופקס של ראשי ההסתדרות, כדי שיוכלו להתקשר להסתדרות מדי יום עד סוף ינואר, כדי להוביל לפתיחת ההסכם.

הפגנת הורים, גננות וסייעות בירושלים, בחודש פברואר
צילום: מיכל פתאל

מי יסייע לסייעות?

שורה של פוליטיקאיות התייצבו בשבוע שעבר בכנס מחאה שערכו סייעות לגננות, אחד הסקטורים המקופחים במשק. נשמעו שם לא מעט הבטחות, אבל הזמנים הם זמני בחירות, וחברות הכנסת לעתיד החלו למהר בשלב מסוים להספיק לכנס הבא.

בילי מוסקונה-לרמן, 07.01.2013

כינוס סייעות הגנים שהתקיים במסגרת פרלמנט נשים וחבורת המשפטניות הפמיניסטיות של עמותת 'איתך-מעכי' במתנ"ס בת ים, בשבוע שעבר, סיפק שלוש שעות דינמיות שבמהלכן חווינו כולנו את כל קשת הרגשות. מצחוק גדול ורם שהתגלגל בכל האולם עד בכי. בכי של נשים שעושות את העבודה המשמעותית ביותר שאפשר לעשות, קרי חינוך הילדים של כולנו, ואנחנו, כולנו, מסרבים לראות אותן, לתת להם יחס של כבוד, ולתגמל אותן בשכר מתאים. "למה אתן משתמשות במילה 'מאבק'?", תהה אורי בוסקילה, ממלא מקום ראש עיריית בת ים, "תפסיקו להיאבק, נאבקים על דבר שלא בטוח שמגיע לנו, לכן מגיע בוודאות כסף - תידרשו אותו".

זאת היתה עצה מגבר שמבין את כללי המשחק ומבין איך לדפוק על השולחן. והעצה הזאת היתה הראשונה בסדרת עצות משמעותיות שקיבל ועד הנשים הסייעות מכל מי שעלה לבמה והסביר להן שהן כוח. אולי הן עדיין לא מבינות את זה, אבל הן חתיכת כוח פוליטי. הן מונות 30 אלף נשים בכל הארץ, פי 5 ממספר החברים בחברת חשמל, שהרימו צעקות וקיבלו פי מאה מהן. לוקח זמן שאדם מבין כמה כוח יש לו בעיני סביבתו. בכנס הזה, שהיה כולו מעצים, הסייעות קיבלו את הדחיפה הראשונה לבנות לעצמן זהות חדשה של נשים שיושבות חזק, שיש להן קול, שיש להן כוח.

כדי להציג את דרישותיהן ואת מצבן הן עלו אחת אחרי השנייה לבמה. עיקר תביעותיהן של הנשים הללו, שקולטות את הילדים בגן בשבע וחצי בבוקר ונשארות עד הילד האחרון שאמא או אבא שלו מאחרים, בארבע אחר הצהריים, מסתכמות ברשימה החלקית הבאה: להפסיק את ההעסקה לפי שעה, את היעדר קביעות, את היעדר שכר בימי חופשה, ליצור הגדרת תפקיד ברורה והעסקה באמצעות עמותות.

ריימונדה מאחמיד, סייעת מאום אל פאחם, שיכולה בקלות עם הביטחון ויכולת הביטוי שלה לככב בכנסת הבא (והלוואי שחנין זועבי, שלי יחימוביץ, או אסמא אגברייה זחאלקה ירימו את הכפפה), הציגה שיקוף פרודי של המצב: "אנו פותחות את הגן מוקדם בבוקר בתפקיד הבייביסיטר, ממשיכות בתפקיד המבשלות, אחר כך בתפקיד המנקות, אחר כך בתפקיד מחליפות החיתולים, המלבישות, מספרות הסיפור, בונות הקוביות, המאכילות, המחנכות, המסבירות לילדים, המפרידות ריבים, המנקות את הגינה והשוטפות את הרצפה והכלים". בקיצור, כלבויניקיות של עבודת תמורת מינימום שכר ואפס מעמד.

טוב, כמה שנים אפשר להמשיך עם זה? מסתבר שהרבה. עד שיום אחד הן נחנקו, הגיעו ל'איתך מעכי', הכירו את זכויותיהן ועכשיו הן תובעות מההסתדרות שתייצג אותן בכבוד ולא תמכור אותן בפרוטה. 150 סייעות הגיעו באוטובוסים מכל רחבי הארץ וקיבלו מהמשפטניות סטיקר נפלא עליו כתוב: 'מאבק הסייעות הוא המאבק של ילדינו'. הן עובדות במוסדות חינוך, חלקן סייעות צמודות לילדים עם צרכים מיוחדים, רובן הגדול מועסקות על ידי רשויות מקומיות או עמותות בשכר לא הגיוני ביחס לעבודה הכל כך תובענית הזאת, שכולנו מכירים מקרוב. תיזכרו במשפט הנפלא של

הילרי קלינטון שאמרה כי צריך כפר שלם כדי לגדל ילד אחד. הן הכפר, רק שלא לילד אחד, אלא לעשרים, שלושים, ארבעים ילדים בבת אחת.

בשורה הראשונה של המתנ"ס הצטופפו יחד פוליטיקאיות ותיקות וכאלה שיישבו בכנסת הבאה בפעם הראשונה. ראשונה עלתה לבמה אורית זוארץ מהתנועה, בעלת רקורד פמיניסטי מובהק בנושא סחר נשים. המשפטניות והסייעות ביקשו מזוארץ להתייחס להצעת חוק של המפלגה שלה להכיר בסייעות כמקצוע מועדף ליוצאי צבא, כלומר שכל אחת תוכל לעבוד כסייעת ללא הכשרה וזאת בניגוד למאבק של הסייעות להיחשב מקצועניות. דרמה קטנה התחוללה באולם כשזוארץ לא ידעה על איזה חוק מדובר. נטע לוי, המשפטנית של 'איתך', הסבירה לה בשקט על מה מדובר. לבסוף הוציאו מזוארץ הבטחה לבדוק ולהתנגד להצעת החוק של מפלגתה.

מיכל רוזין ממרצ, מרב מיכאלי מהעבודה, גילה פינקלשטיין מהבית היהודי וקארין אלהרר המרשימה מ'יש עתיד' התחייבו כולן בנפרד להתאמץ בכנסת למען הסייעות. שורת הנשים הזאת ברובה פמיניסטית ויחד עם זה הזמנים הם זמני בחירות והן אמרו את המשפטים שלהן ומיהרו לכנס הבא בתור. וזה לעומת גבר אחד, נציג ההסתדרות אלי טרבלסי, שחטף את כל הריקושטים, אבל כמו גבר נשאר עד הרגע האחרון. טרבלסי הקרין מצגת על אחוזי העלייה בשכר של הסייעות בשנים האחרונות. אבל הן, מצוידות בתלושי שכר, עלו על הבמה אחת אחרי השנייה להראות לו שפה הניקוד לא עבר, ופה התוספת לא התקבלה, לבסוף המסקנה שהשכר שלהן אכן משפיל ושההסתדרות לא מתאמצת עבורן. הוא הודה בהכנעה והבטיח לשורות הנשים הזועמות שלאור הלחץ הציבורי תיפתח ההסתדרות במשא ומתן עם האוצר והשלטון המקומי להוסיף עשרה אחוזים לשכרן, וגם הבטיח להן באופן אישי ועם היד על הלב, לעמוד בצורה נחושה יותר מול נערי האוצר. לו יהי.

(מקור: סלונה http://saloona.co.il/blog/category/%D7%91%D7%97%D7%93%D7%A9%D7%95%D7%AA/%D7%91%D7%97%D7%99%D7%A8%D7%95%D7%AA-2013/)

בישיבת נציגות הסייעות מכל הארץ

במושב הפרלמנט על מאבק הסייעות

להכיר בסייעות כעובדות מערכת החינוך

בזמן שהגננת ממלאת את חובתה, 34 הילדים האחרים שוב מופקדים בידי, ורק בידי

רותי תורג'מן

יש רק מקצוע אחד בישראל שכולל עבודת חינוך, שמרטפות, מזכירות, טבחות, ניקיון, אחזקה וביטחון, והכל - בשכר מינימום. מדובר דווקא במקצוע של הנשים שמבלות את מרבית היום במחיצת ילדיכם הרכים ביותר, ואחראיות על שלומם וביטחונם - אנחנו, סייעות גני הילדים.

כשאר הסייעות, אני מגיעה לגן הרבה לפני הגננת, כבר ב-7:30 בבוקר, ומקבלת את הילדים שהוריהם ממהרים לעבודה. עד להגעת הגננת, עשרות ילדים מצויים בחזקתי הבלעדית. חלקם בוכים ומתקשים להיפרד מהוריהם וזקוקים ליד מלטפת ולמלים מרגיעות, אחרים זקוקים לעזרה בשירותים, ומקצתם אף להחלפת חיתול (חינוך חינם מגיל שלוש, מתחיל בפועל מגיל שנתיים ושמונה חודשים). במקביל, מתחילים הטלפונים, שמתקבלים בסבלנות ובהבנה ונמשכים לעתים אל תוך שאר היום, מההורים המבקשים לדעת אם הילד נרגע.

גם לאחר שהגננת מגיעה, על פי רפורמת אופק חדש, עליה לקיים עבודה פרטנית עם כל ילד וילד. בזמן שהגננת ממלאת את חובתה, 34 הילדים האחרים שוב מופקדים בידי, ורק בידי. עלי להעסיק אותם בפעילות מעשירה, חינוכית ומהנה, לטפל ברגישות בילד בוכה או עצבני, לפתור מריבות ולסייע בצנעה לילד שזקוק לעזרה בשירותים, תוך השגחה על שאר הפעוטות, שהשמירה על ביטחונם, אני יודעת היטב, היא מעל לכל.

בד בבד, עלי להתחיל בעריכת השולחנות לשעת האוכל, ולהכין, לחמם, לערבב, למזוג, להגיש, להשקות ולהאכיל, ומיד להתפנות למשימה הבאה - לפנות ולשטוף את הכלים של 35 הסועדים, לסייע להם להתנקות בעצמם ולנקות את הזירה, שסימני הארוחה ניכרים בה היטב, רק כדי שתוכל להתלכלך שוב בגזרי ניירות ובצבעי פנדה וגואש בשעת היצירה.

בעוד הגננת מתחלפת, אני, ככל הסייעות, נשארת עם הילדים גם לשעות הצהרון, ואני היא גם זו שאחראית על תחזוקת החצר והגינה, ממיינת ציוד וצעצועים, זורקת את הבלוי ומחדשת את המלאי, מנקה, מסדרת, ומכינה את הגן ליום המחרת וגם לחזרה מחופשות (כן, במהלך ימי החופשה).

בעוד הגננת, עובדת משרד החינוך, יוצאת לחופשה ביולי-אוגוסט, אני זכאית לשכר בחודשים אלה רק אם אעבוד בקייטנה. אף שבפועל אני היא זו שמבלה את רוב הזמן עם הילדים, ואין ספק שעלי להיות דמות חינוכית, רגישה, סבלנית וחמה - איני נחשבת עובדת חינוך, ואיני מועסקת על ידי משרד החינוך כשאר עובדי המערכת, אלא מוגדרת עובדת הרשות המקומית.

כתוצאה מכך, איני זוכה בהכרה של מחלות המקצוע, וגם לא לאופק של קידום מקצועי או לתוספות סבירות בשכר. סייעות גני הילדים שמופקדות על היקר לכם מכל - ביטחונם של ילדיכם והחינוך שלהם - משתכרות שכר הדומה לשכר מינימום; כ-4,500 שקל בחודש. באופן אישי, לאחר 17 שנים בגן, אוכל להעיד שגם לאחר שנות ותק רבות, השכר כמעט שאינו משתפר.

הגיעה השעה שהסתדרות העובדים, המתיימרת לאגד ולייצג את סייעות גני הילדים, תדרוש להכיר במה שאנחנו בפועל - עובדות מערכת החינוך, על כל המשתמע מכך. לילדים שלכם מגיעה סייעת שהיא דמות חינוכית, העובדת בתנאים הוגנים ושכר הגון, וכשאינה נתונה תחת דיכוי ואפליה יכולה להעניק להם באהבה רבה את החינוך, הקשב והיחס החם שילדים רכים ראויים להם.

הכותבת היא סייעת בגן ילדים באשדוד.
מקור: http://www.themarker.com/opinion/1.1926817

הפגנת הורים, גננות וסייעות בירושלים, בחודש פברואר
צילום: מיכל פתאל